

BURSA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ❖ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KUZEY AVRUPA VE LATİN AMERİKA ÜLKELERİ ARASINDA GELİR
DAĞILIMI ADALETSİZLİĞİ AÇISINDAN EKONOMETRİK BİR ANALİZ VE
TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayhan ÖZTÜRK

Uluslararası Ekonomi Politikası Anabilim Dalı

MAYIS 2018

BURSA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ❖ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KUZEY AVRUPA VE LATİN AMERİKA ÜLKELERİ ARASINDA GELİR
DAĞILIMI ADALETSİZLİĞİ AÇISINDAN EKONOMETRİK BİR ANALİZ VE
TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Ayhan ÖZTÜRK
(161070111)**

Uluslararası Ekonomi Politikası Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Salih KALAYCI

MAYIS 2018

BTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 161070111 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Ayhan ÖZTÜRK, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "KUZEY AVRUPA VE LATİN AMERİKA ÜLKELERİ ARASINDA GELİR DAĞILIMI ADALETSİZLİĞİ AÇISINDAN EKONOMETRİK BİR ANALİZ VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ" başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Dr. Öğr. Üyesi Salih KALAYCI**
Bursa Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Abdullah IŞIKLAR**
Bursa Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Hilal YIDIRIR KESER**
Uludağ Üniversitesi

Savunma Tarihi : 7 Mayıs 2018

SBE Müdürü : **Doç. Dr. Abdullah IŞIKLAR**
Bursa Teknik Üniversitesi/...../.....

İNTİHAL BEYANI

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belgelediğimi, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Ayhan ÖZTÜRK

İmzası :

ÖNSÖZ

“Kuzey Avrupa ve Latin Amerika Ülkeleri Arasında Gelir Dağılımı Adaletsizliği Açısından Ekonometrik Bir Analiz ve Türkiye Örneği” adlı bu çalışma Bursa Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Ekonomi Politikası programında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Tüm eğitim hayatım boyunca benim yanımda olup desteklerini eksik etmeyen sevgili aileme, vaktini ayırıp bu çalışmanın tamamlanmasında emeği olan değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Salih KALAYCI'ya, tez ile ilgili görüşlerinden yararlandığım Dr. Öğr. Üyesi Nuri KORKMAZ'a, Doç. Dr. Hilal YIDIRIR KESER'e ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Abdullah IŞIKLAR'a teşekkürlerimi sunarım.

Mayıs 2018

Ayhan ÖZTÜRK

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	viii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	ix
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
ÖZET.....	xi
SUMMARY.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Gelir Dağılımı Tanımı ve Kavramlar.....	2
1.1.1 Fonksiyonel gelir dağılımı.....	3
1.1.2 Kişisel (bireysel) gelir dağılımı.....	4
1.1.3 Sektörel gelir dağılımı.....	4
1.1.4 Bölgesel gelir dağılımı.....	5
1.2 Gelir Dağılımını Hesaplama Yöntemleri.....	5
1.2.1 Objektif ölçütler.....	6
1.2.1.1 Yüzde paylar analizi.....	6
1.2.1.2 Gini katsayısı.....	7
1.2.1.3 Lorenz eğrisi.....	8
1.2.1.4 Theil indeksi.....	9
1.2.1.5 Kuznets katsayısı.....	9
1.2.1.6 Logaritmik standart ortalama.....	11
1.2.1.7 Varyans ve değişim katsayısı.....	11
1.2.1.8 Aralık ölçütü.....	11
1.2.1.9 Görelî ortalama mutlak sapma.....	12
1.2.2 Normatif ölçütler.....	12
1.2.2.1 Atkinson indeksi.....	12
1.2.2.2 Dalton ölçütü.....	13
1.3 Gelir Dağılımına Etki Eden Faktörler.....	13
1.3.1 Emek dağılımı.....	14
1.3.2 Servet dağılımı.....	15
1.3.3 Nüfus artışıyla birlikte artan işsizlik.....	16
1.3.4 Enflasyon.....	17
1.3.5 Ekonomik büyüme.....	17
1.3.6 Kayıtdışı ekonomi.....	18
1.3.7 Sosyal norm ve gelenekler.....	20
1.3.8 Küreselleşme.....	21
1.3.9 Eğitim ve cinsiyetin gelir dağılımına etkisi.....	23
1.4 Birincil ve İkincil (Yeniden) Gelir Dağılımı.....	25
1.5 Gelir Dağılımı Politikasının Araçları.....	26

1.5.1 Maliye politikaları.....	27
1.5.1.1 Vergi politikası.....	27
1.5.1.2 Kamu harcamaları.....	29
1.5.2 İşgücü piyasası ve ücret politikaları.....	31
1.5.3 Fiyat politikaları.....	32
1.5.3.1 Tarımsal destekleme fiyat politikaları.....	33
1.5.3.2 Kamu iktisadi teşebbüsleri (KİT) mallarına yönelik fiyat politikaları.....	33
1.5.3.3 Piyasa mallarının fiyatlarının belirlenmesine yönelik politikalar....	33
1.5.4 Servet politikaları.....	34
1.6 Dünya Gelir Dağılımı Adaletsizliğinde Türkiye'nin Yeri.....	34
1.7 Türkiye'de Bölgesel Gelir Dağılımı Eşitsizliği.....	37
1.8 Türkiye'de Gelirin Türlerine Göre Dağılımı.....	40
1.9 Eğitim ve Gelir Düzeyi.....	42
1.10 Eğitim, İşsizlik ve Yoksulluk İlişkisi.....	45
2. LİTERATÜR ÖZETİ.....	48
3. METODOLOJİ VE VERİ ANALİZİ.....	65
4. SONUÇ.....	82
KAYNAKLAR.....	85
ÖZGEÇMİŞ.....	93

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADF	: Artırılmış Dickey-Fuller
AIC	: Akaike Bilgi Kriteri
AR-GE	: Araştırma Geliştirme
DYY	: Doğrudan Yabancı Yatırımcı
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IMF	: International Monetary Fund
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
OECD	: Organisation for Economic Cooperation and Development
OPEC	: Petrol İhracatçısı Ülkeler Örgütü
SEK	: En Küçük Kareler Yöntemi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UTIP	: University of Texas Inequality Project
VAR	: Vektör Otoregresif Model
VECM	: Vektör Hata Düzeltme Testi

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.1 : Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre sıralı yüzde 20'lik gruplar.....	7
Çizelge 1.2 : Dünyada bölgelere göre gini katsayısı.	36
Çizelge 1.3 : Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre gini katsayısı.....	38
Çizelge 1.4 : Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre gini katsayısı ve P80/P20 oranı.	39
Çizelge 1.5 : Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirinin türlerine göre dağılımı.	41
Çizelge 1.6 : Cinsiyet ve eğitim durumuna göre yıllık ortalama brüt kazanç (tl).	42
Çizelge 1.7 : Eğitim durumuna göre bölgelerde nüfus oranı.	43
Çizelge 1.8 : Bölgelere göre nüfusun işgücü durumu (15 yaş ve üzeri).	46
Çizelge 1.9 : Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine ve eğitim durumuna göre yoksulluk oranı.	47
Çizelge 1.10 : Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre bölgesel yoksulluk oranları.....	48
Çizelge 2.1 : Literatürde gelir dağılımı ile ilgili yapılan çalışmalar.....	49
Çizelge 3.1 : Kuzey Avrupa ülkeleri için hausman testi.	65
Çizelge 3.2 : Panel veri analiz sabit etki sonuçları.	66
Çizelge 3.3 : Latin Amerika ülkeleri için hausman testi.	67
Çizelge 3.4 : Panel veri analiz sabit etki sonuçları.	68
Çizelge 3.5 : Türkiye'nin gelir dağılımı adaletsizliğine dair çoklu regresyon.	72
Çizelge 3.6 : Seriler durağanlaştırılmadan önce Türkiye'nin theil endeksi için ADF testi sonucu.	75
Çizelge 3.7 : Seriler durağanlaştırılmadan önce Türkiye'nin enflasyonu için ADF testi sonucu.	75
Çizelge 3.8 : Seriler durağanlaştırılmadan önce Türkiye'nin işsizliği için ADF testi sonucu.	75
Çizelge 3.9 : Seriler durağanlaştırılmadan önce Türkiye'nin eğitim harcamaları için ADF testi sonucu.	76
Çizelge 3.10 : Seriler 1. dereceden durağanlaştırıldıktan sonra Türkiye'nin theil endeksi için ADF testi sonucu.	76
Çizelge 3.11 : Seriler 1. dereceden durağanlaştırıldıktan sonra Türkiye'nin enflasyonu için ADF testi sonucu.	77
Çizelge 3.12 : Seriler 1. dereceden durağanlaştırıldıktan sonra Türkiye'nin işsizliği için ADF testi sonucu.	77
Çizelge 3.13 : Seriler 1. dereceden durağanlaştırıldıktan sonra Türkiye'nin eğitim harcamaları için ADF testi sonucu.	77
Çizelge 3.14 : Johansen eşbütünleşme testi.	78
Çizelge 3.15 : Varyans ayrıştırması analizi.	81

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1.1 Gelir dağılımı türleri	3
Şekil 1.2 Lorenz eğrisi	8
Şekil 1.3 Kuznets eğrisi	10
Şekil 1.4 Gelir dağılımına etki eden faktörler.....	14
Şekil 1.5 2010-2015 yıllarına ait seçilmiş ülkelerde gini katsayısı	35
Şekil 3.1 Otokorelasyon kalıntı grafiği	73
Şekil 3.2 Türkiye için AR karakteristik polinomunun ters kökleri.....	80
Şekil 3.3 Etki tepki analizi	81

KUZEY AVRUPA VE LATİN AMERİKA ÜLKELERİ ARASINDA GELİR DAĞILIMI ADALETSİZLİĞİ AÇISINDAN EKONOMETRİK BİR ANALİZ VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ

ÖZET

1980’li yıllardan sonra serbest piyasa ekonomisinin de etkisiyle, gelir dağılımında meydana gelen adaletsizliğin giderek artış gösterdiği bilinmektedir. Ülkeler açısından oldukça fazla önem arz eden gelirin adaletsiz dağılımı, fonksiyonel, kişisel, sektörel ve bölgesel olarak incelenemediği gibi eğitime ve cinsiyete göre de incelenmektedir. Gelir dağılımı adaletsizliğinin ortaya çıkmasında eğitimin payı oldukça önemlidir. Eğitim seviyesinin yükseldikçe, bireylerin gelirlerinin artması, yoksulluk ve işsizliğin azalması, eğitim ve gelir arasındaki pozitif ilişkiyi gösterirken, eğitim hayatlarında başarısız olan kişiler tarafından elde edilen gelirlerin az, yoksulluk ve işsizlik oranlarının daha fazla olduğu görülmektedir. Cinsiyetler arasında ayırım gözetmeksizin bütün bölgelerde eşit fırsatlarla yapılan eğitimin, gelir dağılımını olumlu yönde etkileyeceği bilinmektedir. Özellikle, kadına eğitim hayatında yapılan ayrımcılığı ortadan kaldırarak, iş hayatına dahil edilmesinin, üretken konuma getirilmesinin sağlanması sonucu gelir dağılımında meydana gelen eşitsizlik oldukça azalmaktadır. Bu çalışmada mikro bağlamda, nüfusları bakımından birbirine yakın iki bölge olan Doğu Marmara Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi ele alınarak, bu iki bölge arasındaki gelir farklılıkları üzerinde eğitimin ve cinsiyetin etkileri incelenmektedir. Ayrıca çalışmamızda 2004 – 2014 yılları için panel veri analizi uygulanmış ve makro bağlamda Kuzey Avrupa ülkeleri ile Latin Amerika ülkeleri arasındaki gelir dağılımı adaletsizliği konusu ve bu bağımlı değişkenimizi etkileyen faktörlerin (GSMH, enflasyon, işsizlik) etki katsayıları ele alınmıştır. Bu bağlamda elde edilen sonuç, Latin Amerika ülkelerinde Kuzey Avrupa ülkelerine nazaran daha fazla gelir dağılımı adaletsizliği olduğu ve bağımsız değişkenlerimizden olan enflasyon ve işsizliğin Latin Amerika ülkelerindeki gelir dağılımı adaletsizliğini daha da tetiklediği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, 1980 – 2013 yıllık veriler halinde Türkiye’nin gelir dağılımı adaletsizliğine dair çoklu regresyon analizi yapılmıştır ve sonuç olarak Türkiye’nin enflasyon, eğitim harcamaları, doğrudan yabancı yatırımcı, dış borçlanma ve işsizlik arttıkça gelir dağılımı adaletsizliği körüklenmiştir. Akabinde yapılan Johansen eş-bütünleşme testine göre gelir dağılımı adaletsizliği, enflasyon, eğitim harcamaları, doğrudan yabancı yatırımcı, dış borçlanma, GSMH ve işsizlik arasında uzun vadeli ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Cinsiyet, eğitim, gelir dağılımı, istihdam, Türkiye

THE RELATIONSHIP BETWEEN NORTHERN EUROPE AND LATIN AMERICAN COUNTRIES IN TERMS OF THE DISTRIBUTION OF INCOME INEQUALITY AN ECONOMETRICAL ANALYSIS: THE CASE OF TURKEY

SUMMARY

It is known that after 1980s with the effect of market economy the income inequality increased rapidly. As a topic, income equality is one of the main cases which is important for the state and it can be measured not only as personal, sectoral and regional issue but also by using other indicators such as education and gender. Education plays an important role in the process of income inequality. Individual's income rises with his/her education level, and reduces the unemployment. On the other hand, people who are unsuccessful in education have lower salaries and higher unemployment rate. There is an idea that if education is provided equally to all regions without discrimination, it may affect positively the distribution of income as well. Especially, by preventing discrimination of women in education and encouraging their participation in social and economic life would help to reduce disparities between the gender groups. In micro context, this work shall examine two similar regions in Turkey namely East Marmara and South East Anatolia in order to understand how income inequality is being affected by the gender factor. On the other hand, panel data analysis is implemented from the period 2004 to 2014 and Northern European and Latin American countries are compared in terms of income inequality in macro view. By the way, GDP, unemployment and inflation are determined as independent variable and income inequality is determined as dependent variable. In this context, the gap between Latin American and Northern European countries in terms of income inequality is founded a lot and according to research result of both inflation and unemployment affect income inequality in Latin American countries remarkably rather than northern European countries. Furthermore, the multivariate regression is implemented for the period of 1980 – 2013 as annual data and as a result inflation, education expenditure, FDI, external debt and unemployment trigger income inequality in Turkey. Afterwards, according to result of Johansen co-integration test, there is a stable long-term relationship between inflation, education expenditure, FDI, external debt, unemployment and income inequality in Turkey.

Keywords: Education, gender, income distribution, recruitment, Turkey

1. GİRİŞ

Gelir dağılımındaki adaletsizlik, bütün dünya ülkelerinde büyük bir sorun haline gelmektedir. Bu adaletsizlik, hem gelişmiş ülkeler, hem de gelişmekte olan ülkeler açısından önem teşkil etmektedir. Türkiye'nin de bu problemle karşı karşıya olduğu bilinmektedir. Gelir dağılımı uluslararası boyutta olabildiği gibi, ülke içinde çeşitli bölgeler arasında, hatta kişiler arasında da olabilmektedir. Türkiye'de de incelendiğinde farklı bölgeler arasındaki gelir farklılıklarını görmek mümkündür. Gelir dağılımını etkileyen faktörler arasında emeğin ve servetin dağılımı, kişiler arasındaki ücret farklılıkları, enflasyon, ekonomik krizler, küreselleşme, sosyal statü, beşeri sermaye, eğitim, demografik etkenler, sosyo-ekonomik etkenler ile sosyal norm ve gelenekleri söylemek mümkündür.

Gelir dağılımı eşitsizliğinin ortaya çıkmasındaki en büyük etkenlerden biri eğitimidir. Eğitimin, bölgelere ve cinsiyete göre dağılımı son derece önemlidir. Bölgeler arasındaki eğitim farklılıkları ve eğitime ulaşma konusunda cinsiyet ayrımının yapılması gibi etkenler bu dağılımı olumsuz yönde etkilemektedir. Eğitim imkânlarından cinsiyet farkı gözetmeden, herkesin eşit bir düzeyde yararlanabilmesi ise gelir farklılıklarını azaltma konusunda etkili olmaktadır. Bölgesel olarak incelendiğinde Türkiye'de de eğitime katılma düzeyi kırsal kesimde düşüktür. Aynı zamanda kadınların eğitime katılma oranı da erkeklere göre düşüktür. Bu durum Türkiye için bir olumsuzluk ifade etmekle birlikte eğitime katılma oranlarını yükseltmek için alınacak kararlar ve uygulanacak politikalar, gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltmakta etkili olacaktır.

Eğitim, bireylerin hayatları boyunca alacakları gelirlere olumlu veya olumsuz etki yapmaktadır. Eğitim seviyesi arttıkça, işgücüne dahil olma oranı ve bireylerin gelir düzeyleri de artmaktadır. Fakat eğitim alanında başarısız olan bireyler, çalışma hayatlarında daha düşük gelirlerle hayatlarını sürdürmektedirler. Bundan dolayı eğitim, gelir dağılımı açısından oldukça önemlidir. Eğitim ve gelir arasında bulunan pozitif ilişki Türkiye'de de mevcuttur (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 154).

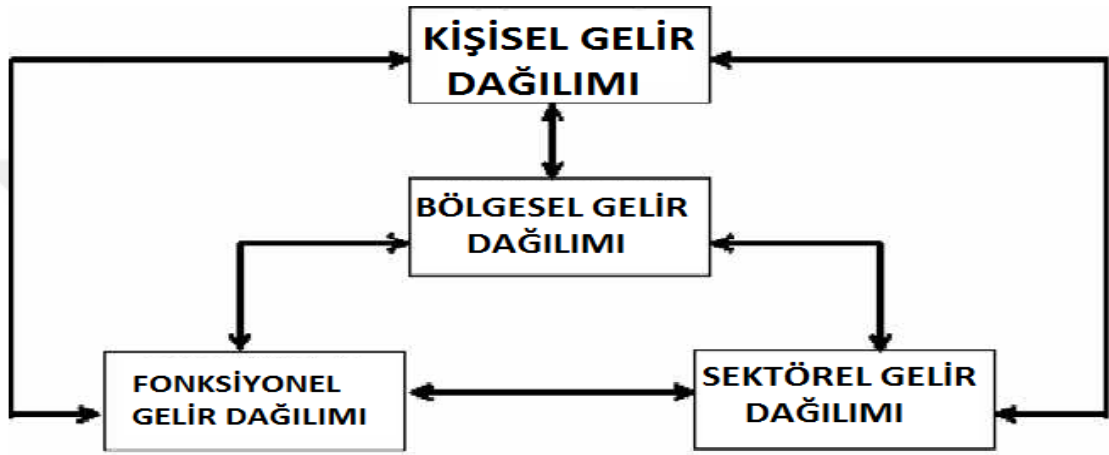
Gelir dağılımında oluşan adaletsizliğin önemli göstergelerinden biri de yoksulluk kavramıdır. Genellikle gelirin adil olmadığı ülkelerde yoksulluk oranlarının daha yüksek olduğu bilinmektedir. Ülkelerin kalkınma düzeylerinin artıkça gelir dağılımında azalma meydana gelirken bununla bağlantılı olarak yoksulluk oranlarının da düştüğü gözlenmektedir. Dünya geneline bakıldığında gelir dağılımının adil olduğu İskandinav ülkelerinde yoksulluk oranları düşük, gelir eşitsizliğinin yüksek olduğu Latin Amerika ve Afrika ülkelerinde ise yoksulluk oranlarının yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

Gelir dağılımında bölgesel olarak meydana gelen eşitsizlikler beraberinde ülke içi göçlerin yaşanmasına da neden olmaktadır. Türkiye’de olduğu gibi bütün dünya ülkelerinde de kişilerin, işsizlik oranlarının yüksek olduğu bölgelerden ayrılıp gelir düzeyinin ve iş imkânlarının daha fazla olduğu bölgelere doğru göç ettiği saptanmaktadır. Gelişmemiş ülkelere gelişmiş ülkelere doğru yoğun bir göç akımı mevcuttur. Fakat göç alan bölgelerde işsizlik oranlarının artması, çarpık yapılaşma gibi sorunlar ortaya çıkarken, göç veren bölgelerde de işgücü kaybı gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu göç akımlarını azaltmanın yolu ise gelir dağılımındaki farklılıkların azaltılmasına ve gelirlerin belirli düzeylere çıkarılmasına bağlı olmaktadır (Kalaycı, Öztürk ve Gündüz, 2017: 338).

1.1 Gelir Dağılımı Tanımı ve Kavramlar

İktisatçıların yanı sıra sosyal bilimciler açısından da oldukça fazla önem teşkil eden bir konu olan gelir dağılımı, ekonomide belirli dönemlerde elde edilen gelirin, bireyler, üretim araçları ve bireylerin oluşturduğu gruplar tarafından paylaşılması anlamına gelmektedir. Gerçekleşen bu paylaşımın nasıl ve ne şartlarla yapıldığı, ülkelerin iktisadi büyümeye erişiminde önemli rol oynamaktadır. Yapılan paylaşımın adaletsiz ve eşit olmayan şekillerde gerçekleştirilmesi, ülkede gelir adaletsizliği kavramının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Kuştepe ve Halaç, 2004: 144). Gelir dağılımı, ülkelerin kalkınma ve gelişme seviyesine ek olarak, ülkede hayatını sürdüren insanların sosyo-ekonomik yapısı hakkında da bilgi verebilen oldukça önemli bir kavramdır. Gelirin dağılımında adaletsizlik yaşanan ülkelerde yalnızca iktisadi yapının değil, aynı zamanda sosyal yapının da düzensiz olduğu bilinmektedir (Karabulut, 2006: 23).

Gelir dağılımının çeşitleri incelendiğinde esas olarak fonksiyonel, kişisel, sektörel ve bölgesel olarak değerlendirildiği görülmektedir. Fakat bunun yanında eğitime, cinsiyete, mesleklere göre incelenebildiği de bilinmektedir (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 154). Belirtilen gelir dağılımı türlerinin hepsi birbirinden etkilenerek ortaya çıkmaktadır. Gelirin fonksiyonel dağılımı, sektörel gelir dağılımına göre belirlenirken, bölgesel gelir dağılımı da sektörel gelir dağılımına göre şekillenerek oluşmaktadır. Kişisel gelir dağılımının ise bütün bunların sonucuna göre ortaya çıktığı bilinmektedir (Uysal, 2007: 254-255).

Şekil 1.1: Gelir dağılımı türleri.

1.1.1 Fonksiyonel gelir dağılımı

Belirli bir dönemde ekonomide yaratılan gelirin, üretim faktörleri yani ücret, faiz, rant ve kâr arasındaki paylaşımını ifade etmektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeyi konusunda yararlı bilgiler veren fonksiyonel gelir dağılımı, elde edilen gelirden ne kadar kısmının tarım gelirleri, ücret-maaş gelirleri ve faiz gelirleri biçiminde bölüşülmesiyle ilişkilidir (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 155). Fonksiyonel gelir dağılımı dikkate alındığında, ülkelerde yaşanan ekonomik kalkınmanın ilk zamanlarında milli gelirden en fazla payı alan tarım kesimi olurken, ülkelerin gelişme seviyeleri arttıkça, ücretlilerin elde ettiği payın fazlaştığı dikkat çekmektedir. Emek gelirlerinin, milli gelirden aldığı pay gelişmiş ülkelerde %70'e kadar artarken, gelişmekte olan ülkeler incelendiğinde emeğin milli gelirden aldığı payın %30 gibi düşük bir düzeyde olduğu görülmektedir. Gelişmiş ülkeler incelendiğinde, bu bölgelerde emeğin milli gelir içindeki payının yüksek olmasının sebepleri arasında, işsizlik oranlarının düşük seviyelerde olması, ücretli nüfusun fazla olması gibi etkenler görülmektedir. Fakat gelişmekte olan ülkeler ele alındığında emeğin milli gelir içindeki payının az

olmasının sebepleri olarak, emek dışında elde edilen gelirlerinin fazla olması, işgücünün bir kısmının ücretsiz olarak faaliyet göstermesi, teknoloji ve buna bağlı olarak verimliliğin kısıtlı olması şeklinde sıralanabilmektedir (Yumuşak ve Bilen, 2000: 79). Farklı grupların elde ettiği ücret ve kârların değişkenlik göstermesinin yanı sıra çok yüksek elde eden bir yöneticinin de işçi sınıfında olması, fonksiyonel gelir dağılımında yapılan gruplandırmanın sağlıklı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yüzden fonksiyonel gelir dağılımı kullanılabilirliğini kaybetmeye başlamıştır (Acar, 2015: 45).

1.1.2 Kişisel (bireysel) gelir dağılımı

Elde edilen gelirin bireyler, hanehalkı ve oluşan sosyal gruplar arasındaki bölüşümü, yani gelirin bir ülkede yaşayan nüfus tarafından nasıl paylaşıldığı, kişisel gelir dağılımı olarak ifade edilmektedir. Bireysel gelir dağılımı alanında yapılan çalışmalardan faydalanarak gelir, mesleklere, eğitim durumuna, yaşa, sektörler, bölgelere göre değerlendirilebilmektedir. Bu tür gelir dağılımında bireylerin gelirinin ücret, faiz, rant, kâr olması önemli değildir. Burada önemli olan kişilerin gelirden ne kadar pay aldıklarıdır (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 155). Bireysel gelir dağılımında sosyal sınıf ve statü farklılıkları dikkate alınmadan, bireylerin eşit olduğu düşünülerek inceleme yapılmaktadır. Genellikle, ülkede yaşayan bireyleri düşük gelire sahip olan nüfus ve yüksek gelir elde eden nüfuslar olarak eşit şekilde beş gruba paylaştırdıktan sonra gruplara ait milli gelir hesaplanmaktadır. Belirlenen gruplar içerisinde karşılaştırma yapmaya imkân tanıyan bireysel gelir dağılımında, en düşük geliri elde eden %20'lik grup ile en yüksek gelir grubu olarak nitelendirilen %20'lik grup arasındaki farkın fazla olması, gelirin dağılımında meydana gelen adaletsizliğin göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Kuştepeli ve Halaç, 2004: 147). Yüksek gelire sahip olan gruplar ile düşük gelir grubuna dahil olanlar arasında ortaya çıkan farklar ve bu eşitsizliğin ortaya çıkmasına neden olan yollar, kişisel gelir dağılımıyla incelenmektedir (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 155).

1.1.3 Sektörel gelir dağılımı

Ekonomi içerisinde yaratılan gelirden tarım, hizmet, sanayi gibi sektörlerin aldığı payı ifade etmektedir. Bu sektörlerin gidişatı hakkında bilgi almak için de son derece önemli olan sektörel gelir dağılımı, milli gelirden alınan payların, hangi sektöre olumlu, hangi sektöre olumsuz etki yaptığını belirlemekte de etkili olmaktadır

(Kalaycı ve Öztürk, 2017: 155). Gelirin sektörel açıdan dağılımı, özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından oldukça fazla önem teşkil etmektedir. Çünkü sektörel dağılım ile alakalı güvenilir datalar, iktisadi büyümenin yolunu belirlemekte ve aynı zamanda gereken tedbirlerin alınması hususunda da önemli rol oynamaktadır (Hepaktan ve Alkaya, 2001: 43). Milli gelirden aldıkları paylara bakıldığında az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin tarım sektöründen daha çok pay aldığı görülmektedir. Gelişmiş ülkelerin ise üretim ve hizmet sektöründen aldıkları payların daha fazla olduğu bilinmektedir (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 155).

1.1.4 Bölgesel gelir dağılımı

Milli gelirin bir ülkede farklı coğrafyalarda hayatını sürdüren bireyler arasındaki paylaşımı anlamına gelmektedir. Ülkenin gelişmişlik durumunun bölgelere göre incelenmesine imkân tanımaktadır (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 155). Bölgeler arasında meydana gelen adaletsizlik sadece az gelişmiş ülkelere yönelik bir özellik değildir. Gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde de bölgeler arasında bir takım eşitsizlikler görmek mümkündür. Ülkelerde gelişim aşaması çoğunlukla belirli bölgelerden başlamaktadır. Fakat bu gelişim aşamaları genel olarak bütün ülkeyi kapsamadığında, diğer bölgelerde nispeten bir gerileme görülebilmektedir. Bu durum sonucunda, gelişme sürecinin başladığı bölgeler ile diğer bölgeler arasında hem sosyal, hem de ekonomik açıdan farkların oluştuğu bilinmektedir (Yılmaz, 2001: 1-2). Bölgesel gelir dağılımı çalışmalarının yardımıyla hangi bölgenin gelişip, hangi bölgenin gelişmediği kolaylıkla araştırılıp, gerek coğrafi koşullardan, gerekse kaynaklara uzak olmasından dolayı dezavantajlı olan bölgelere göre politikalar uygulanabilmektedir (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 155).

1.2 Gelir Dağılımını Hesaplama Yöntemleri

Ülkelerde gelir dağılımı hususunda gerçekleşen eşitsizlikler çeşitli yöntemlerle ölçülebilmektedir. Objektif ölçütler ve normatif ölçütler olmak üzere iki gruba ayrılan bu ölçütlerden en yaygın ve Türkiye’de de en çok kullanılan yöntemler olarak, yüzde paylar analizi, gini katsayısı, lorenz eğrisi ve theil indeksi tercih edilmektedir (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 155). Adaletsizlik ölçütü olarak kullanılan bu yöntemlerin belirli ilkelere uymaları gerekmektedir. Bunlar Pigou-Dalton transfer ilkesi, gelir ölçeğinden bağımsız olma ilkesi, nüfus ilkesi, simetri ilkesi ve ayrıştırma

ilkesi olarak bilinmektedir. Pigou-Dalton ilkesi, yoksul kesimden zengin kesime doğru gerçekleşen gelir transferinin adaletsizliği artırmaması ya da elde ettikleri gelirlerinde bir düşüş olmaması gerektiğini savunmaktadır. Aynı zamanda zengin kesimden yoksul kesime doğru gerçekleşen gelir transferinin de adaletsizlikte bir artışa neden olmaması gerektiği şeklinde bir düşünce yapısına hakimdir. Transfer ilkesi olarak tanımlanabilmektedir (Doğanoğlu ve Gülcü, 2001: 48). Gelir ölçüğünden bağımsız olma ilkesi, adaletsizlik ölçütünün aynı yapıdaki oransal değişikliklerden etkilenmemesi gerektiğini savunmaktadır. Bu ilkeye göre bireylerin hepsinin gelirlerinde aynı oranda bir değişiklik söz konusu ise adaletsizliğin değişmemesi gerekmektedir. Nüfus ilkesi, eşitsizlik göstergelerinin, nüfusun artış göstermesi durumunda aynı şekilde kalmasını ifade etmektedir. Benzer iki paylaşımın birleştirilmesi adaletsizliğe etki etmemeli ve değiştirmemelidir şeklinde bir düşünce benimsenmektedir. Simetri ilkesi, eşitsizlik göstergeleri kişilerin elde ettikleri gelirlerin haricinde bulunan özelliklere karşı tepkisiz kalması gerektiğini savunmaktadır. Ayırıştırma ilkesine göre de alt gruplarda oluşan eşitsizlikte artış meydana geldiğinde, genelde de eşitsizliğin artması düşüncesi mevcuttur. Paylaşımı meydana getiren alt gruplarda bulunan eşitsizliklerde oluşan değişimler, dağılımın bütününe aynı şekilde etkilemelidir düşüncesi ayırıştırma ilkesinin gereğidir (Aktan ve Vural, 2002a: 13).

1.2.1 Objektif ölçütler

Gelir dağılımında meydana gelen eşitsizliğin derecesini istatistiksel ölçümler uygulayarak ifade eden ölçütler, objektif ölçütler olarak tanımlanmaktadır. Bu ölçüt yöntemleri, yüzde paylar analizi, gini katsayısı, lorenz eğrisi, kuznets katsayısı, theil indeksi, logaritmik standart ortalama, varyans ve değişim katsayısı, aralık ölçütü, görelî ortalama mutlak sapma olarak sıralanmaktadır (Aktan ve Vural, 2002a: 13).

1.2.1.1 Yüzde paylar analizi

Kişisel gelir dağılımının ölçülmesinde anlaşılır ve kolay hesaplanabilmesi nedeniyle yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Yüzde paylar analizinde ülkede bulunan bireyler, %5, %10, %20 gibi dilimler halinde sınıflandırılarak en düşükten en yükseğe doğru sıralanmaktadır. Bu şekilde farklı dilimlerde geçimini sürdürmekte olan bireylerin toplam hasıladan ne kadar pay aldıkları belirlenerek, nüfusun dilimleri arasındaki farklar ortaya çıkmaktadır (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 155).

Çizelge 1.1 : Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre sıralı yüzde 20'lik gruplar.

Yüzde 20' lik Fert Grupları	2012	2013	2014	2015	2016
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
İlk yüzde 20 (en düşük)	5.9	6.1	6.2	6.1	6.2
İkinci yüzde 20	10.6	10.7	10.9	10.7	10.6
Üçüncü yüzde 20	15.3	15.2	15.3	15.2	15.0
Dördüncü yüzde 20	21.7	21.4	21.7	21.5	21.1
Son yüzde 20 (en yüksek)	46.6	46.6	45.9	46.5	47.2
P80/P20 oranı	8.0	7.7	7.4	7.6	7.7
Gini Katsayısı	0.402	0.400	0.391	0.397	0.404

1.2.1.2 Gini katsayısı

Gelir dağılımında meydana gelen adaletsizliğin incelenmesinde en yaygın yöntem olarak kullanılan gini katsayısı, lorenz eğrisinin formülize edilmiş hali olarak, 1912 yılında İtalyan istatistikçi Gini tarafından geliştirilmiştir. Gini katsayısı, gelir dağılımında meydana gelen eşitsizliği, 0 ile 1 değerleri arasında ölçmektedir. 1'e yaklaştıkça gelir dağılımındaki eşitsizliğin arttığını, 0'a doğru yaklaştıkça eşitsizliğin azaldığını göstermektedir. Yani bir ülkede elde edilen gelir, herkes tarafından eşit bir şekilde paylaşıldığında gini katsayısı 0 olurken, gelirin dağılımındaki adaletsizliğin üst seviyede olduğu yerlerde gini katsayısı 1'e doğru yükselmektedir. Şekil 1.2'de lorenz eğrisinde görülen eş bölüşüm doğrusu ile lorenz eğrisi arasında kalan bölümün, eş bölüşüm doğrusu altında kalan ABC üçgeninin alanına oranı hesaplanarak bulunmaktadır (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 156).

Elde edilen gelir seviyesinin yüksekliğine değil, çeşitli gelir seviyelerinin arasında bulunan bireylerin sayısına yönelik olan gini katsayısı, gelir elde eden gruplar arasında oluşan gelir transfelerinden etkilenmektedir. Ancak alt ve üst gelir seviyesinde bulunan yığılmaları dikkate almamaktadır. Bu yüzden mevcut yığılmanın alt gelir gruplarında daha fazla olduğu bilinen gelişmekte olan ülkelere ve orta kesimlerde yığılmanın daha fazla bulunduğu gelişmiş ülkelere ait gini katsayıları kıyaslandığında elde edilen bulguların dikkatli bir şekilde incelenmesi oldukça önem teşkil etmektedir (Aktan ve Vural, 2002a: 16).

$$G = \left[\frac{1}{n^2} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n |Y_i - Y_j| f(Y_i) f(Y_j) \right] / 2\mu$$

Y_i = i. nci hanenin geliri

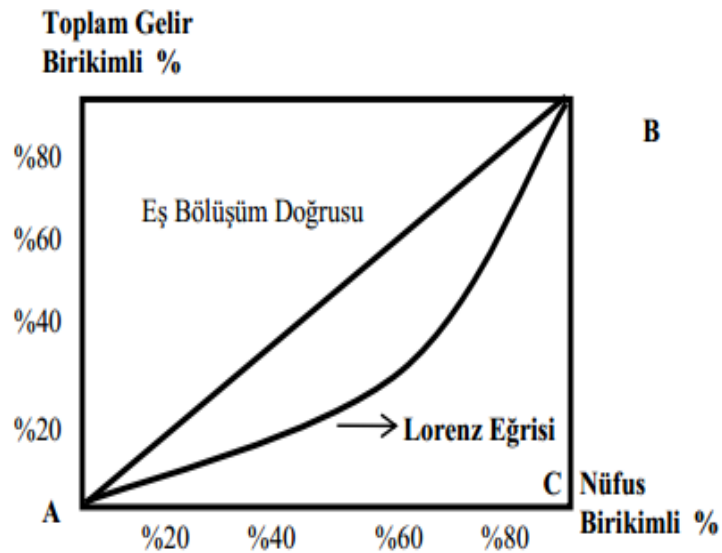
Y_j = j. nci hanenin geliri

$f(Y_i)$ = i. nci hanenin gelir çokluğu

$f(Y_j)$ = j. nci hanenin gelir çokluğu

1.2.1.3 Lorenz eğrisi

Milli gelirin, nüfus arasındaki paylaşımını ifade etmek için kullanılmakta olan lorenz eğrisinde, yüzdelik dilimleme yönteminde olduğu gibi küçükten büyüğe doğru bir sıralama olmaktadır. Fakat lorenz eğrisi, gelirin kümülatif payını, kişilerin kümülatif payı ile ilişkilendirmektedir. Yatay ekseninde nüfusun kümülatif payı, dikey ekseninde ise gelirin kümülatif payı gösterilmektedir. Lorenz eğrisi, gelir adaletsizliğinin ölçümünü grafiksel açıdan göstermesinin yanı sıra, gini katsayısına da temel oluşturmaktadır. Şekil 1.2’de lorenz eğrisinde görüldüğü gibi gelir dağılımında tam bir eşitlik söz konusu olduğunda 45 derecelik AB doğrusu ile gösterilmektedir. Gelir dağılımında eşitsizlik olduğunda ise lorenz eğrisi, eş bölüşüm doğrusunun altına inmektedir. Lorenz eğrisi eş bölüşüm doğrusundan ne kadar uzaklaşırsa eşitsizlik o kadar artmaktadır (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 156).

Şekil 1.2 : Lorenz eğrisi.

1.2.1.4 Theil indeksi

Theil indeksi farklı gelir gruplarının arasında oluşan uzaklıklara aynı düzeyde duyarlılık göstermektedir. Sıfır ile sonsuz arasında değerler alabilen theil indeksi, değer arttıkça gelir dağılımında meydana gelen adaletsizliğin daha fazla olduğunu, değer küçüldükçe ise dağılımda meydana gelen adaletsizliğin daha az olduğu anlamını taşımaktadır. Temel adaletsizlik ölçüm şartlarını sağlar. Gelir dağılımında var olan adaletsizliği, gruplar arasında ve grup içerisinde oluşan adaletsizlik şeklinde ayrıştırmaya imkân tanıyan theil indeksi, ölçekten bağımsız olmasının yanı sıra simetrik ve transfer prensibinin geçerli olduğu bir yöntemdir (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 156). Fakat theil indeksinin iki yönden dezavantajı olduğu bilinmektedir. Bu indeks değerini, incelediği grubun büyüklüğüne, yani kişilerin veya hanehalklarının sayısına göre almaktadır. Bu nedenle aynı yıl ele alındığı takdirde, ülkeler arasında bir kıyaslama yapılarak, hangi ülkenin diğerine nazaran daha adaletli bir gelir paylaşımına sahip olduğunu belirtmek mümkün olmamaktadır. Fakat ülkede bulunan adaletsiz paylaşımın zaman içerisindeki değişimini görmeye imkân tanıdığı için, belirli dönemler ele alınarak farklı ülkeler karşılaştırılabilmektedirler. Diğer dezavantajı ise gelir seviyesine bakmaksızın, gelir oranları aynı düzeyde olan bireylerin arasında gerçekleştirilen transferin, aynı miktarda azalmaya neden olması şeklinde değerlendirilmektedir (Elveren, 2013: 37-38).

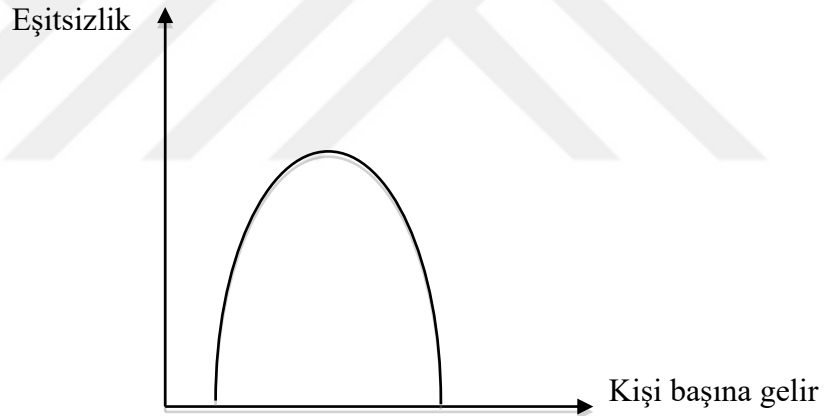
1967 yılında entropi kavramından geliştirilen ve gelir adaletsizliği ölçütü olarak kullanılan theil indeksi, bütün ölçülerde olduğu gibi transferler ilkesini sağlamaktadır. Zenginden yoksula doğru gerçekleşen gelir transferinin theil indeksini küçülttüğü bilinmektedir. Ancak geliri 100 bin lira olan bir kişiden, geliri 50 bin lira olan birine doğru yapılan gelir transferiyle, geliri 10 bin lira olan birinden 5 bin lira olan kişiye yapılan gelir transferinin theil indeksi üzerinde bulunan düşürücü etki aynı olarak değerlendirilmektedir (Gürsel, Levent, Selim ve Sarıca 2000: 180).

1.2.1.5 Kuznets katsayısı

Ters U hipotezi olarakta adlandırılan kuznets katsayısı, 1955 yılında Kuznets tarafından geliştirilmiştir. Daha çok sektörel eşitsizlikleri özetleyen bu yöntemin savunduğu hipotez, iktisadi kalkınmanın ilk zamanlarında gelir adaletsizliklerin arttığı, fakat iktisadi kalkınma süreci devam ettikçe, öncelikle gelir adaletsizliğinde meydana gelen artışın durduğu, sonradan da azaldığı şeklindedir. Kuznets, ekonomik

kalkınmanın ilk zamanlarında iktisadi açıdan egemen sektörün tarım sektörü olduğunu savunmaktadır. Tarım sektörü, diğer sektörlerle nazaran daha düşük verimliliğe sahip olmasına karşın, mevcut olan düşük verimliliğin toplumun genelinde olduğu için gelir farklılıkları daha az olmaktadır.

Ekonomik kalkınmanın ilk zamanlarından sonra nüfusun büyük bölümü, tarıma göre daha yüksek ücretlerin elde edilebildiği sanayi sektörlerinin yer aldığı kentlere doğru göç etmektedir. Kırsal bölgelerden kentlere doğru oluşan göç akımıyla birlikte gelir adaletsizliğinin artış eğiliminde olduğu bilinmektedir. Fakat sanayi sektöründe meydana gelen gelişme ve ekonomik kalkınma süreci ilerledikçe, sanayi sektöründe yer alan nüfus ve bu nüfusun elde ettiği gelirden artış meydana gelmektedir. Bu durum neticesinde gelirden meydana gelen adaletsizlik ilk olarak artışı durdurmaktadır. Daha sonra nüfus içerisinde sanayi sektörünün egemen olmasıyla birlikte, kişilerin elde ettiği gelirler birbirine benzemekte ve gelir adaletsizliğinin azaldığı gözlenmektedir (Tokatlıoğlu, 2007: 26-27).

Şekil 1.3 : Kuznets eğrisi.

$$\text{Kuznets katsayısı} = Y * [(X/Y) - 1]$$

X = Üretimin Sektördeki Payı

Y = Sektörün İstihdam İçindeki Payı

Yukarıda gösterildiği gibi hesaplanmakta olan kuznets katsayısı 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Sektörel ortalamaların ülke ortalamasına eşit olduğu durumlarda bu katsayı 0 olmaktadır. Fakat yapılan üretimin tamamı tek bir sektör aracılığıyla gerçekleştirildiğinde ve bu sektörün istihdam içinde elde ettiği pay önem teşkil etmeyecek düzeyde küçük olduğu durumlarda kuznets katsayısının 1 olduğu bilinmektedir (Erdoğan, 2004: 50).

1.2.1.6 Logaritmik standart ortalama

Elde edilen gelir seviyelerinin logaritmasının alınması sonucunda hesaplanmakta olan logaritmik standart sapma yöntemi, düşük gelir gruplarının gelir transferlerine daha fazla yoğunlaşan bir ölçüt olarak bilinmektedir. Yüksek gelir gruplarından düşük gelir gruplarına doğru bir gelir transferi olması halinde, logaritmik standart sapmanın değerinde azalma ortaya çıkmaktadır. Bağımsız olma ilkesine sahip olmasından dolayı hem uluslararası hem de dönemsel kıyaslamalarda kullanılması açısından elverişli olduğu bilinmektedir. Logaritmik standart sapmanın formüle edilmiş hali aşağıda gösterilmektedir (Aktan ve Vural, 2002a: 15-16).

$$L = \left[\sum_{i=1}^n (\log \mu - \log Y_i)^2 / n \right]^{1/2}$$

$\log \mu$ = Hane gelirlerinin logaritmik ortalaması

$\log Y_i$ = i.nci hane gelirinin logaritması

1.2.1.7 Varyans ve değişim katsayısı

Değişim katsayısı, seviye farkmesizin bütün gelirler arasında gerçekleşmekte olan gelir transferlerine karşı duyarlı olmasının yanı sıra, varyanstan farklı olarak ortalama gelir seviyesinden de bağımsız olduğu bilinmektedir. Bu yüzden, ülkeler arasında gelir paylaşımının karşılaştırılmasında kullanılabilir. Fakat elde edilen gelirden meydana gelen farklılıkların fazla olması halinde değişim katsayısı, transfer etkisinin ölçümünde yetersiz olabilmektedir. Gelirlerin tamamının eşit olması durumunda yani gelirin dağılımı adaletli bir şekilde gerçekleştiğinde değişim katsayısının aldığı değer sıfır olmaktadır (Öztürk ve Göktolga, 2010: 7).

1.2.1.8 Aralık ölçütü

Gelir dağılımında meydana gelen adaletsizlikleri tespit etmek için uygulanan bir yöntem olan aralık ölçütü, gelirin paylaşımında en yüksek ve en düşük gelir seviyelerini karşılaştırarak, iki seviye arasında bulunan farkın, ortalama gelire oranı şeklinde hesaplanmaktadır (Öztürk ve Göktolga, 2010: 6).

$$A = \left[\text{Maks} (Y_i) - \text{Min} (Y_i) \right] / Y$$

$\text{Maks} (Y_i)$: Maksimum hane geliri

$\text{Min} (Y_i)$: Minimum hane geliri

Tüm gelirlerin adil ve eşit bir şekilde dağılımı gerçekleştiğinde $A= 0$ değerini alırken, bütün geliri bir kişinin alması durumunda $A= n$ değerini almaktadır. Çoğunlukla 0 ve n arasında değer almakta olan aralık ölçütü, iki uç nokta arasında gerçekleşen dağılım ile ilgili bilgi vermediği için eleştirilmektedir (Aktan ve Vural, 2002a: 14).

1.2.1.9 Görelî ortalama mutlak sapma

Bu hesaplama yöntemine göre öncelikle gelir dağılımındaki bütün gelir seviyeleri ortalama gelir ile karşılaştırılmaktadır. Oluşan bütün farkların mutlak değerlerinin toplamı, elde edilen toplam gelire oranlanarak sonuca ulaşılmaktadır. Gerçekleşen paylaşımda tam bir eşitliğin söz konusu olduğu durumlarda $G= 0$ değerini alırken, tüm gelir bir kişinin elinde toplanmışsa $G= 2(n-1)/n$ değerini almaktadır.

$$G = \sum_{i=1}^n | \mu - Y_i | / n \mu$$

Görelî ortalama mutlak sapmanın tüm paylaşımı dikkate alması, aralık ölçütünden ayrıldığı nokta olarak kabul görmektedir. Fakat bu ölçüt, ortalama gelire göre aynı bölgede hayatını sürdüren iki birey dikkate alındığında, az gelir elde eden kişiden daha fazla gelir elde eden kişiye doğru gerçekleşen gelir transferi hususunda duyarlılık göstermemektedir (Aktan ve Vural, 2002a: 14).

1.2.2 Normatif ölçütler

Gelir dağılımının analizinde ortaya çıkan oranlara toplumsal refah anlayışının da eklenmesiyle eşitsizliği ölçen normatif ölçütler, atkinson indeksi ve dalton ölçütü olarak karşımıza çıkmaktadır (Gürsel vd., 2000: 38).

1.2.2.1 Atkinson indeksi

1970 yılında Atkinson tarafından çoğunlukla hane halkı gelir paylaşımının ölçülmesinde kullanılan bu indeks, toplumsal refah işlevinden yola çıkarak türetilmiştir (Öztürk, 2005: 99). Toplumun, ortaya çıkan adaletsizliğe karşı hassaslığının derecesine göre sonuçlar göstermektedir. Gerçekleşen eşitsizlik değerinin (ϵ), 0 değerinden artmasıyla birlikte, toplumun eşitsizliğe karşı duyarlılığı da artmaktadır. Atkinson indeksinin formüle edilmiş hali aşağıda gösterilmektedir.

$$A\epsilon = 1 - \left[\sum_{i=1}^n (Y_i / \mu)^{1-\epsilon} \right]^{1/1-\epsilon}$$

Atkinson indeksini örnek göstererek açıklamak gerekirse, bu indeksin 0.30 değerini aldığı ve toplam gelirin 100 birim olduğu düşünülduğünde, gelir adil bir şekilde paylaşılmış olduğunda, 100 birimlik gelirin 70 birimiyle mevcut toplumsal refaha kavuşulabileceği belirtilmektedir. Ancak gelirlerin adil dağılımının söz konusu olmaması sebebiyle, 30 birimlik refah kaybının oluştuğu ifade edilmektedir (Gürsel vd., 2000: 181).

1.2.2.2 Dalton ölçütü

İktisadi ve sosyal kalkınmayı da kapsayan dalton ölçütü, elde edilen gelirin artışıyla birlikte, gelirin marjinal faydasının azaldığını ifade etmektedir. Bu yüzden toplam faydanın fiili seviyeleri ile gelirin adil paylaşımı halinde kazanılacak toplam fayda seviyesinin kıyaslanmasına dayanmaktadır. Gelirin adil ve eşit koşullarda paylaşılması durumunda toplam refahın maksimum düzeye ulaşabileceğini belirten bu ölçüt, eşitlik derecesi olarak, mevcut sosyal refah düzeyinin, maksimum sosyal kalkınmaya oranını dikkate almaktadır (Aktan ve Vural, 2002a: 18).

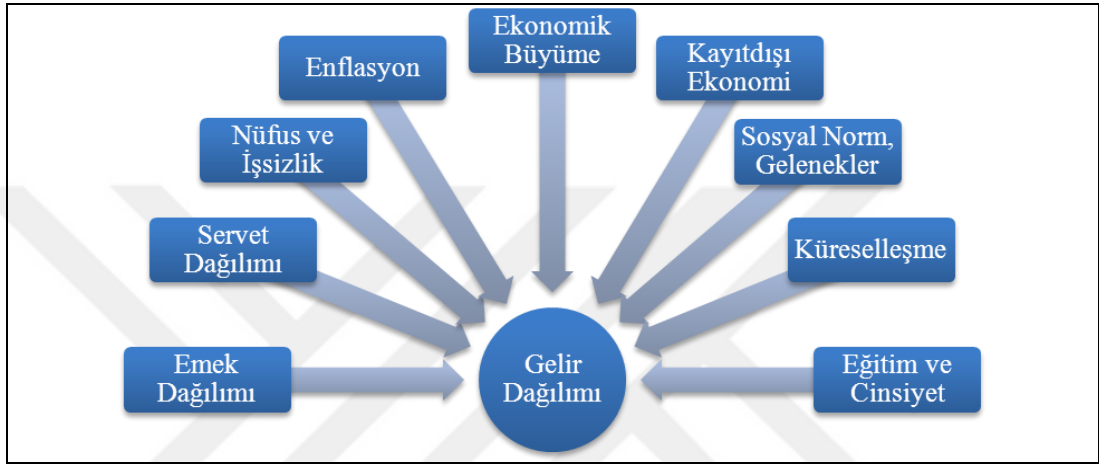
$$D = \left[\sum_{i=1}^n U(Y_i) \right] / nU(\mu)$$

$U(Y_i) = i$. nci bireyin fayda işlevi

1.3 Gelir Dağılımına Etki Eden Faktörler

2. Dünya Savaşı'nda zarar gören ülkeler, gelirin dağılımı hususunda çeşitli politikalar uygulayarak, gelirin adil dağılımı yönünde önemli aşamalar kaydetmişlerdir. Gelir dağılımını düzeltmeye yönelik atılan adımlar başarılı olmuş ve 1970 yılı öncesinde birçok ülkenin gelir dağılımında meydana gelen adaletsizliğinde azalma eğilimi farkedilir derecede kendini hissettirmiştir. Ancak yeni kapitalist iktisadi düşünce yapısı ve gerçekleşen petrol krizi, çoğu ülkede uygulanan hem politik, hem de iktisadi değişime sebep olarak, gelirin dağılımında meydana gelen adaletsizlikleri artırmıştır. Türkiye'de de 24 Ocak 1980 yılında alınan kararlarla birlikte, ithalata yönelik iktisadi anlayışın benimsenmiş olmasının yanı sıra dünya pazarıyla iç içe olması gelirin adil dağılımını olumsuz yönde etkileyerek, gelir

dağılımı adaletsizliğini artırmıştır (Acar, 2015: 48). Dünya genelinde gelişmiş, gelişmekte olan, ve gelişmemiş ülke ayrımı yapmadan, bütün ülkeler açısından ortak bir sorun haline gelen gelir dağılımındaki adaletsizliğe sebep olan birçok etken bulunmaktadır. Bu etkenler, Şekil 1.4'te görüldüğü gibi emeğin dağılımı, servetin dağılımı, nüfus artışına bağlı olarak ortaya çıkan işsizlik, enflasyon, ekonomik büyüme, kayıt dışı ekonomi, küreselleşme, sosyal norm ve geleneklerin yanı sıra eğitim düzeyi olarak sıralanabilmektedir (Karabulut, 2006: 22).

Şekil 1.4 : Gelir dağılımına etki eden faktörler.

1.3.1 Emek dağılımı

Bir iktisadi yapıda üretim faktörlerinin paylaşımı incelendiğinde, emek faktörünün eşit bir biçimde dağılım gösterdiği düşüncesi hakimdir. Fakat bu düşüncenin aksine emeğin dağılımı, toplum içerisinde hayatını sürdüren bireylerin niteliklerine bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Ortaya çıkan nitelik seviyeleri sonucunda da ücret farklılıkları meydana gelmektedir (Şerbetçi, 2014: 97). Ücret farklılıklarını meydana getiren nedenler olarak, bireysel yetenek farkları, çalışma şartlarında bulunan farklılıklar, risk alma konusundaki farklılıklar, eğitim seviyesinde bulunan farklılıklar, edinilen iş deneyimi ve şans faktörü olarak sıralanabilmektedir. Bütün bireylerin çeşitli yeteneklere sahip olduğu düşünüldüğünde üstün yetenek sahibi bireylerin elde ettiği gelirler, yeteneksiz kişilere nazaran daha yüksek olmaktadır. Çalışma şartlarında bulunan farklılıklar da ücret farklılığı hususunda önem teşkil etmektedir. Bireyler gelirlerinin artması amacıyla istekli olarak daha fazla süre çalışabilmektedirler. Bunun dışında diğer işlere kıyasla daha tehlikeli işlerde çalışabilmektedirler. Bireylerin bu tarz işlerde çalışmalarını için daha fazla ücret

verilebilmektedir. Bu durum da ücret farklılığına neden olmaktadır. Risk alma konusunda da kişiler arasında farklılıklar mevcut olmaktadır. Bazı kişiler riskli yatırımlar gerçekleştirirken, bazı bireyler risk faktöründen kaçınmaktadırlar. Bu da elde edilen gelirler arasında oluşan farklılığın sebeplerinden biri olarak gösterilmektedir. Eğitim düzeyinde bireyler arasında bulunan farklılıklar da emeğin dağılımında büyük önem taşımaktadır. Eğitim düzeyi yükseldikçe kişilerin gelirlerinin artış eğiliminde olduğu ve bu durumun da gelir dağılımı adaletsizliğini azaltıcı bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Bireylerin iş tecrübelerinden kaynaklanan ücret farklılıklarının nedeni ise, tecrübesi, deneyimi daha fazla olan kişilerin daha fazla gelir elde etmesi olarak açıklanmaktadır. Bunların dışında bir de şans faktörü bulunmaktadır. Bireyler istemeden bazen zengin ya da yoksul kesimde yer alabilmektedirler. Örnek verilecek olursa, su bulmak isteyen bir kişinin petrol bulması zenginliğe neden olurken, bireyin sebep olmadığı bir krizden dolayı işsiz kalması yoksulluğa neden olabilmektedir (Aktan ve Vural, 2002a: 5-6). Emeğin dağılımında cinsiyet yapısı, yaş yapısı ve eğitim düzeylerinin etkili olduğu bilinse de, bir toplumda emek dağılımının niteliğini eşitlemek adına uygulanması gereken en verimli yol, eğitim ve sağlık gibi hizmetlerin bütün fertler için eşit bir şekilde sağlanması olarak düşünülmektedir (Şerbetçi, 2014: 97). Özellikle eğitim alanında fırsat eşitliği sağlanması sonucunda emek dağılımında meydana gelen farklılıkların azalacağı öngörülmektedir.

1.3.2 Servet dağılımı

Bireysel gelir paylaşımında adaletsizliğin ortaya çıkmasında önemli rol oynayan faktörlerden biri, servetin dağılımının dengesiz bir şekilde gerçekleşmesi olarak dikkat çekmektedir. Bireylerin servetlerinde meydana gelen değerlenme, şüphesiz ki gelir dağılımında servet sahibi lehine önemli bir katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla servet dağılımı kanalıyla gelirin dağılımı etkilenmiş olmaktadır. Servet dağılımı yoluyla ortaya çıkan gelir adaletsizliğinin düşürülmesinin şartı ise, edinilen servet üzerinden alınacak dolaysız vergilerin bulunmasına bağlı olduğu şeklinde belirtilmektedir (Şengür ve Taban, 2016: 59).

Emek dağılımına göre servet dağılımının çok daha adaletsiz olduğu bilinmektedir. Dünya geneline bakıldığında da bu durumun aynı olduğu görülmektedir. Az miktardaki tüketici grubu, servetlerin büyük bölümünü bünyesinde barındırmaktadır.

Bu durumun iki önemli sebebi bulunmaktadır. İlk olarak emek dağılımında niteliklerin üst seviyelere çıkarılabilmesi kısıtlıdır. Ancak servet sahibi olmanın sınırları yoktur. İkinci neden ise gelir getirme işlevi bulunan servet, son derece önemli bir gelir kaynağı olduğundan dolayı elde edilen gelirlerin tamamı çalışarak kazanılmamıştır. Büyük bir bölümü miras olarak elde edilen servet sadece parasal servet olarak değerlendirilmemektedir. Mali servetin dışında beşeri sermaye de kalıtım yoluyla elde edilen miras olarak bilinmektedir. Mali gücü elinde bulunduran servet sahipleri, kendinden sonra gelecek nesilleri de iyi eğitim imkânlarıyla daha iyi bir şekilde yetiştirmektedirler. Hem parasal, hem de beşeri anlamda elinde bulundurdukları servetlerini çocuklarına devretmektedirler (Aktan ve Vural, 2002a: 6).

1.3.3 Nüfus artışıyla birlikte artan işsizlik

Nüfus yapısının hareketli olduğu ülkelerde hem göç alan hem de göç veren bölgeler adına iktisadi bir dengesizliğin yaşandığı bilinmektedir. Gelir dağılımı adaletsizliğini etkileme hususunda oldukça önemli bir yere sahip olan göç kavramının en önemli faktörü, işgücünün tarım bölgelerinden sanayi bölgelerine doğru yönelmesi olarak bilinmektedir (Yamak ve Yamak, 1999: 27). Ülke ekonomisi adına oldukça önemli bir yapı olan nüfus, işgücünün kaynağını meydana getirmektedir. Fakat nüfusun artış göstermesiyle beraber, işgücü talebi ile çalışan nüfus arasında bulunan mevcut denge, işgücü talebinin tersine değişim gösterdiği durumlarda olumsuz neticeler ile karşılaşmaktadır. Artan nüfus hızı, işgücü talebini yeterli ölçüde karşılamadığında buna bağlı olarak konut gereksinimi, çarpık kentleşme, eğitim problemleri gibi sorunlar ortaya çıkarak, yoksulluğun daha yüksek boyutlara ulaşmasına neden olmaktadır (İncedal, 2013: 38). Nüfus artış hızının yüksek olduğu ülkelerde, bu duruma bağlı olarak her sene emek piyasasına daha fazla sayıda işgücünün dahil edilmesi, ülkelerdeki işsizliği arttıran önemli bir etken olarak belirtilmektedir. Bu durum Türkiye için de oldukça önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Türkiye’de 1978 yılından itibaren ortaya çıkan yüksek enflasyon döneminde yatırımlarda ciddi bir gerileme görülmesinin yanı sıra, iktisadi yapının istihdam yaratma hızında da yavaşlamalar dikkat çekmektedir. 1980 sonrasında ise inşaat ve imalat sektöründeki istihdam hacimlerinde düşme gözlenmiştir. Bütün bu süreçlerin sonucunda işsizlik oranları artmış ve buna bağlı olarak işgücü, daha düşük

verimliliğe sahip sektörlerde birikmeye başlamıştır (Güçlü ve Bilen, 1995: 164). 24 Ocak 1980 yılında gerçekleştirilen yeni iktisadi yapıyla birlikte köklü bir değişiklik boy göstermiş ve 1990'lı senelere gelindiğinde yaşanan krizler akabinde ekonominin küçüldüğü ve işsizliğin artış gösterdiği gözlenmiştir (Gürses, 2007: 60). İşsizlik oranlarında meydana gelen artışın, çalışan kesimde gelir kaybına neden olduğu ve gelir dağılımının emek kesimini olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir. İşsizlik yüzdelерinin fazla olması hem ücret düzeylerinin az olmasını, hem de kayıt dışı istihdam sorununu ortaya çıkarmaktadır (Karabulut, 2006: 30). Dolayısıyla işsizlik faktörünün gelir dağılımını olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir.

1.3.4 Enflasyon

En genel tanımı ile enflasyon, fiyatlar genel düzeyinde meydana gelen sürekli artışlar olarak ifade edilmektedir. İktisadi bir yapıda gelirin dağılımını etkileyen en önemli faktörlerden biri olarak karşımıza çıkan enflasyonun çözümü oldukça karışık ve güç bir durumdur. Enflasyonun gelir dağılımı üzerinde bulunan etkisi genel olarak olumsuz yönde olmaktadır. Enflasyon oranının yükselmesi, gelir dağılımındaki adaletsizliği artıran bir yapıya sahipken, enflasyon oranında meydana gelen azalma, gelir paylaşımında doğrudan olumlu bir etki yaratmamaktadır. Öte yandan yüksek gelir elde eden kesimler, iyi olanaklara sahip olduklarından dolayı enflasyon karşısında çok etkilenmemektedir. Ancak sabit gelir elde eden bireyler ve düşük gelir grubu olarak nitelendirilen kesim, daha sınırlı imkânlar dahilinde hayatlarını sürdürdükleri için enflasyon karşısında etkilenen taraf olarak karşımıza çıkmaktadır (Akça ve Ela, 2013: 251). Enflasyondan dolayı sabit gelir elde edenlerin ve düşük gelir gruplarının satın alma kuvvetlerinin azalması, enflasyonun gelir dağılımını bozmasının yanında, refah düzeyini düşürmesi ve buna bağlı olarak yoksulluğu da artırıcı bir etkiye sahip olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

1.3.5 Ekonomik büyüme

İktisadi büyüme evrelerinin gelirin dağılımı üzerinde olumsuz bir etki yapmadığı, ya da hangi kademelerinde olumsuz, hangi kademelerinde olumlu bir etki yarattığı iktisat araştırmalarında son derece önemli bir konu olarak dikkat çekmektedir (Arslan, 2013: 48). 1955 yılında Kuznets tarafından gerçekleştirilen hipotez ile birlikte, ekonomik büyüme ve gelir adaletsizliği arasında bulunan ilişki daha da önem kazanmıştır. Bu hipoteze göre iktisadi büyümenin ilk zamanlarında

ekonomik anlamda gerçekleşen büyüme, beraberinde gelir adaletsizliğini de artırırken, ekonomik kalkınmanın ilerleyen aşamalarında iktisadi büyüme ile gelir adaletsizliği azalma eğilimi göstermektedir (Topuz ve Dağdemir, 2016: 116). Yani bu hipotez, yoksul ülkelerde elde edilen gelirin derecesi fazlalaştıkça gelir paylaşımının ilk olarak bozulduğunu, fakat gelir düzeyi belirli bir aşamayı geçtikten itibaren gelirin paylaşımında iyileşmelerin olacağını savunmaktadır. Ancak ekonomik büyüme ve gelir dağılımı konusunda literatürde yapılan bazı araştırmalar kuznets hipotezini doğrularken bazı araştırmaların da aksini söylediğini görmek mümkündür (Dişbudak ve Süslü, 2007: 4). Nitekim, Persson ve Tabellini (1994) tarafından gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler adına panel veri analizi kullanılarak yapılan analizde, gelir dağılımı ve ekonomik büyüme kavramları ele alınmış ve analizden elde edilen bulgular doğrultusunda, gelir paylaşımı ve iktisadi büyüme arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak zıt bir görüş olarak Forbes (2000), 45 ülkede 1966-1995 dönemi için ekonomik büyüme ve gelir paylaşımı kavramlarını incelediği çalışmasında panel veri analizi yöntemi kullanmıştır. Ekonomik büyüme ve gelir dağılımının yanı sıra cinsiyetlere göre eğitim seviyelerini ve satın alma gücü paritesini de değişken olarak belirlemiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular kapsamında, hem kısa hem de orta vadede ülkelerin gelirlerinin bölüşümünde meydana gelen adaletsizliğin yükselmesi ve iktisadi büyüme unsurları arasında pozitif yönde bir ilişkinin mevcut olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

1.3.6 Kayıtdışı ekonomi

İktisadi açıdan gerçekleşen faaliyetlerle ilgili gereken kayıtların tutulmadığı, devlet denetim ve kontrolü dışında kalan bütün iktisadi faaliyet ve işlemler, kayıt dışı ekonomi olarak tanımlanmaktadır (Yurdakul, 2008: 206). Başka bir deyişle, yasal bir şekilde belgelendirilmediği için resmi kayıtlarda bulunmayan, yetkili kamu idareleri tarafından kontrol etmenin mümkün olmadığı, aynı zamanda milli gelir hesaplamalarında da yer almayan iktisadi faaliyetler ve işlemlerin tamamını, kayıt dışı ekonomi olarak ifade etmek mümkündür (Sarılı, 2002: 32).

Kayıt dışı ekonominin, iktisadi, siyasi, sosyal, yasal ve psikolojik olmak üzere birden fazla nedeni olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla bir ülkenin iktisadi sisteminin ve yapısal niteliklerinin, kayıt dışı ekonominin oluşumunda önemli rol oynadığı açıkça

anlaşılmaktadır. Bir ülkede ekonominin fazla gelişmemiş olması, yüksek enflasyon, uygulanan iktisadi politikalar, yaşanan istikrarsızlık, işsizlik, gelir olanaklarının sınırlı olması kayıt dışı ekonominin gerçekleşmesini tetikleyen faktörler olarak belirtilmektedir (Us, 2004: 10). Kayıt dışı ekonominin boyutlarını, iktisadi yapıda yer alan sektörler de etkilemektedir. Tarım sektörünü kontrol etmenin ve denetlemenin kolay olmaması nedeniyle, bu sektörde kayıt dışı ekonominin oldukça fazla olduğu bilinmektedir. Az gelişmiş ülkelerde daha fazla gerçekleştiği bilinen kayıt dışı ekonominin olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır (Işık ve Acar, 2003: 120). Ekonomik büyüme, istihdamın artması, ekonomiye canlılık katması, ek kazanç sağlaması kayıt dışı ekonominin olumlu yönleri şeklinde karşımıza çıkarken, vergi gelirlerini düşürmesi, haksız rekabet doğurması, devlete olan güvenin sarsılması da olumsuz taraflarını ortaya koymaktadır. İktisadi faaliyetlerinden bazılarını kayıt dışı bir şekilde gerçekleştiren bireyler ve şirketler, vergi yükümlülüğü hafiflediğinden dolayı yatırımlara ayırdıkları fonları artırmaktadırlar. Gerçekleşen yatırımlarda meydana gelen artış, üretimin artışına ve ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır. Kayıtlı ekonominin kısıtlı istihdam imkânları sunması sebebiyle, işsiz kalan bireyler kayıt dışı ekonomide iş imkânı bulmaktadırlar. Kayıt dışı ekonominin bu yönü istihdamın artmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda kayıt dışı ekonomiden elde edilen kazançlar, yine aynı ekonomide harcandığı için vergi yapısı içinde yer almamalarına rağmen ekonomiyi canlandırmaktadırlar. Kayıt dışı elde edilen kazançlar, kayıtlı sektörlerde kullanıldığı için bu durum gerçekleşmektedir. Herhangi bir işte çalıştığı halde elde ettiği gelir yetmeyen bireyler için ikinci iş olabilmesi yönüyle de kayıt dışı ekonomiye başvurulabilmektedir. Olumsuz etkilerine bakıldığında ise devlet tarafından denetlenip kontrol edilemediği için vergi alınamayan kayıt dışı ekonomi vergi gelirlerinin azalmasına neden olmaktadır. Diğer yandan vergi alınamayan kayıt dışı ekonomi ile kayıtlı bir şekilde ekonomik faaliyetlerini sürdüren bireyler arasında haksız rekabet gibi adaletsizlikler ortaya çıkarmaktadır. Bunun yanı sıra kayıt dışı ekonomi, devlete olan güvenin de azalmasına sebep olmaktadır (Ay, 2006: 62-64). Kayıt dışı ekonomi Türkiye için de oldukça önemli bir sorun haline gelmektedir. Özellikle kayıtlı işgücünden tahsil edilen yüksek orandaki vergilerin, kayıt dışı ekonomide faaliyet gösteren kişilerden alınamaması sonucunda, kayıtlı bir şekilde faaliyet gösterenlerin ödemiş olduğu vergi miktarı, gelir dağılımında adaletsizliği ortaya çıkarmaktadır (Aydın, 2012: 165).

1.3.7 Sosyal norm ve gelenekler

Her ülkede farklı şekillerde uygulanabilen bazı sosyal norm ve geleneklerin, gelir dağılımı üzerinde etkisi olumlu veya olumsuz yönde olabilmektedir. Yapılan bu norm ve gelenekler, kira sözleşmeleri, iş sözleşmeleri, evlilik kurumu ve miras paylaşımıyla ilgili gelenekler şeklinde gerçekleşebilmektedir (Pehlivan, 2009: 29).

Kira Sözleşmeleri: Toprak mülkiyetinin, ufak bir azınlığın elinde bulunması nedeniyle toprak sahibi olmayan bireyler, toprak kiralamak mecburiyetinde kalmaktadırlar. Kiralar üzerinde herhangi bir devlet kontrolünün olmadığı bölgelerde kiralar, geleneklere göre düzenlenmektedir. Kanuni olarak belirlenmiş bir kira tutarının olmaması gelir dağılımını önemli ölçüde etkilemektedir.

İş Sözleşmeleri: Japonya ve Kore başta olmak üzere Asya ülkelerinde iş hayatında bulunan geleneklerden dolayı işverenler, çalışanlarına hayat boyu istihdam garantisi vermektedirler. Ekonomik kriz yaşandığı zamanlarda dahi çalışanların işlerine son verilmemektedir. Bu durum da gelir dağılımı üzerinde olumlu etki yaratmaktadır.

Evlilik ile İlgili Gelenekler: Evlilik konusunda evlenmek isteyen bireylerin yaşını, çeyizlerin değerini, evlenilecek eş seçimini, evlilik masraflarını, düğünde verilecek hediyeleri ve bunun gibi birçok hususu gelenekler belirlemektedir. Dolayısıyla bu durumların da gelir dağılımını etkilediği bilinmektedir. Ülkelerde gelir seviyeleri yüksek olanlar kendi aralarında, gelir seviyeleri düşük olanlar kendi aralarında evlilik gerçekleştirdiğinde gelir dağılımı aynı düzeyde devam etmektedir. Fakat çağdaşlık ve küreselleşmeyle birlikte bu gelenekler üzerinde ortaya çıkan farklılıklar gelirdeki paylaşımı olumlu bir şekilde etkileyecektir. Modernleşmeyle birlikte beşeri sermayenin ön plana çıkması eğitimi yadsınamayacak kadar önemli kılmaktadır. İki eğitilmiş bireyin evlilik yapmasının, evlenirken edinilen mal mülke göre, gelir dağılımı adaletsizliği üzerinde daha da azaltıcı etkiye sahip olduğu belirtilmektedir.

Miras Paylaşımı İle Alakalı Gelenekler: Elde edilen servetin bir sonraki nesillere miras aracılığıyla aktarılması gelir dağılımındaki adaletsizliği tetikleyen önemli bir etkendir. Miras sadece mali olarak değil, sosyal sermaye şeklinde de aktarılabilir. Ailenin ismi, ve bu ismin itibarı, şan ve şöhreti, toplumdaki statüsü sosyal sermayenin belirleyicisidir. Bu bağlamda sosyal sermaye konusunda avantajlı olan bireyler diğer kişilere nazaran daha fazla kazanç sağlayabilmektedirler

(Aktan ve Vural, 2002a: 9). Miras paylaşımı sırasında cinsiyet ayrımı gözetilmesi de gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemektedir.

1.3.8 Küreselleşme

Sosyal bilimler alanında en çok tartışılan konulardan biri haline gelen küreselleşme, 1980'li yılların sonuna doğru hissedilmeye başlanmış, 1990'lı yıllarda ise büyük bir önem kazanmıştır. Küreselleşme, ekonomi, siyaset, kültür, teknoloji ve eğitim gibi her alanda değişimi anlatmak için kullanılmaktadır. Küreselleşme kavramı ülkeler arasındaki uzaklıkların öneminin azaldığı ve belirli alanlarda dünya bütünlüğünün sağlandığını ifade etmektedir. Ülkelerin birbirine karşı olan bağımlılıkları bu olgu sayesinde artmıştır. Zamanın, mekânın ve mesafelerin önemi kalmamıştır. Küreselleşme, insanların aralarındaki ilişkilerin kolaylıkla kurulmasını sağlar, bu da kültürel etkileşimin önemini arttırmaktadır. Aslında küreselleşme kısaca toplumların birbirine benzeme sürecini anlatmaktadır (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 77-78).

Küreselleşmenin gelişiminde ekonomik, eğitim, siyasi, sosyal, kültürel, teknolojik, çevresel, demografik etkenlerin bulunduğu bilinmektedir. Fakat daima küreselleşme sürecinin ekonomik boyutu ön plana çıkmaktadır. İktisadi açıdan küreselleşme, uluslararası ilişkilerin ve uluslararası ticaretin gelişmesine, yapılan yatırımların artmasına, piyasa ekonomisinin gelişmesine, serbest ticaretin yayılmasına, çok uluslu şirketlerin faaliyetlerini artırmasına, dış ticaret hacminin genişlemesine işaret etmektedir. Bir başka şekilde açıklamak gerekirse, ülkelerin aralarında mal, sermaye ve hizmet gibi alışverişlerin artmasıyla birlikte, ülkeler arasındaki ilişkilerin artması, ülkelerin birbirine yakınlaşması anlamına gelmektedir (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 80-81). Kısaca küreselleşme kavramı, evrensel olan bir şeyin yerelleşmesi, yerel olanın da evrenselleşmesi süreci olarak tanımlanabilmektedir (Onat, 2002: 39).

Küreselleşme ile birlikte mal hareketlerinin önünde bulunan engellerin de kalktığı bilinmektedir. Bu durum, üretimini emek yoğun teknolojilerle gerçekleştiren firmaların tesislerini, emeğin daha ucuz olarak gerçekleştiği ülkelere nakletmesine sebep olmaktadır. Üretim tesisleri, Çin gibi emeğin ucuz olduğu yerlere taşınmıştır. Bu da hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde yaşanan işsizliğin ve yoksulluk düzeylerinin artış gösterme eğilimini ortaya çıkarmıştır (Çalışkan, 2010: 97).

Dünya genelinde ülkeler arasında gelir dağılımında bulunan eşitsizlik, uzun yıllardan beri olmasına rağmen 1980’li senelerden itibaren oldukça fazla artmıştır. Bunun yanı sıra o dönemlerde gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasında gelir dağılımında seyreden eşitsizlik ile ilgili herhangi bir düzenleme de gerçekleştirilmemiştir. Mevcut kısıtlamaların kalkması ile tamamen dışa açılma politikası, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler üzerinde yıkıcı bir etki yaratmıştır (Danışoğlu, 2004: 216). Devlet tarafından kâr amacı olmadan toplum adına sağlanan hizmetlerin, özel sektöre devredilmesiyle birlikte sosyal devlet anlayışı son bulmuş ve kamu harcamaları toplumun temel ihtiyaçları dışında başka yerlere öncelikli olarak yönlendirilmiştir. Devlet tarafından uygulanan bu politika, elde ettikleri gelirler ile düşük ve orta gelir grupları olarak nitelendirilen kesim için olumsuz yönde sonuçlar ortaya çıkarmaktadır (Danışoğlu, 2004: 221). Ticaretin serbestleşmesiyle birlikte nitelikli işgücü talebinin artması, niteliksiz işgücünü de olumsuz yönde etkilemektedir. Dolayısıyla bu durum, gelir dağılımı ve buna bağlı olarak yoksulluk konusunda niteliksiz işgücü açısından dezavantaj oluşturmaktadır. Özellikle 1980 ve 1990’lı senelerde, Latin Amerika ülkeleri ele alındığında nitelikli işgücüne yönelik oluşan talebin, kullanılan ileri teknoloji sebebiyle artış eğilimi gösterdiği ve niteliksiz bulunan işgücünün istihdam açısından olumsuz yönde etkilenecek istihdam dışında kaldığı belirtilmektedir. Bunun akabinde nitelikli ve niteliksiz işgücü arasında bulunan ücret farkının daha da fazla açıldığı bilinmektedir (Danışoğlu, 2004: 227).

Küreselleşmenin gelir dağılımına etkisi uluslararası boyutta olabildiği gibi ulusal boyutta da gerçekleşebilmektedir. Dünya genelinde 1980’li yıllardan sonra en zengin %20’lik grubun payının %70’ten %85 düzeylerine yükseldiği belirtilirken, en düşük gelire sahip %20’lik kesimin elde ettiği payın ise %23’ten %1.4 gibi düşük seviyelere gerilediği gözlenmiştir (Baş, 2009: 50). Türkiye için de 1980’li yıllardan itibaren gelir dağılımında meydana gelen adaletsizliklerin giderek artış gösterdiği bilinmektedir. Bu tarihten itibaren uygulanan iktisadi politikalar neticesinde ücretli ve tarım kesimlerinin milli gelirden elde ettikleri paylar zamanla azalmaktadır. Ancak kâr, rant ve faiz gelirlerinin payının ise giderek artış gösterdiği gözlenmiştir (Baş, 2009: 63). Dünya genelinde küreselleşmenin gelir dağılımı üzerinde oluşturduğu etkileri gini katsayısı ile incelemek gerekirse, 1965 yılında gini katsayısı 0.66 olarak belirtilirken, 1980 yılında 0.68’e, 1990 yılında ise 0.74’e artmıştır (Konukman ve Çiftçi, 2008: 61).

1.3.9 Eğitim ve cinsiyetin gelir dağılımına etkisi

Toplumların geleceği ve refah seviyesine ulaşmasında eğitimin önemi göz ardı edilememektedir. Kişilerin toplum içerisinde hak ettiği konumu bulabilmeleri adına son derece önemli bir unsur olan eğitim, tüm ülkeler açısından gerek ekonomik gerekse sosyal ve kültürel açıdan gelişmenin vazgeçilmezidir (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 77). Eğitim, gelir dağılımını etkileyen faktörler arasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Bireylerin elde edebilecekleri gelirin düzeyini belirlemede olumlu veya olumsuz bir rol üstlenmektedir. Eğitim, herkese eşit düzeyde verildiği takdirde gelir dağılımı üzerindeki etkisinin olumlu olacağı bilinmektedir. Fakat gerek bölgesel gerekse cinsiyet olarak bir ayırım gözetildiğinde, eğitimin gelir dağılımı eşitsizliğini artırıcı bir etkisi ortaya çıkmaktadır (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 157).

Cinsiyet ayrımı yapılarak kadının eğitimden yoksun bırakılması, aynı zamanda bir ülkede gelir dağılımında meydana gelecek adaletsizliği etkileyen faktörlerden olmaktadır. Eğitimli bireylerin daha fazla gelir elde ettiği düşünüldüğünde, kadının eğitimde fırsat eşitliğinden yararlanması sonrasında işgücüne katılımı, ülke ekonomisi açısından da etkili olmaktadır. Özellikle ülke içerisinde bölgeler arasındaki farklılıklar nedeniyle kırsal kesimde yaşayan kadınların eğitimden mahrum kalması, bunun aksine kentsel kesimde hayatını sürdüren kadınların, diğer kadınlara nazaran daha eğitimli olması, bölgeler arasında gelir dağılımı açısından ve ekonomik kalkınma açısından oluşan farkların sebeplerinden biri olarak dikkat çekmektedir (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 77).

Eğitimin doğrudan ve dolaylı yollardan gelir dağılımı üzerinde etkileri mevcuttur. Bireyin gelir düzeyinde yapmış olduğu olumlu etkinin yanında, gelirin adil paylaşımını sağlama konusunda da etkili olduğu bilinmektedir. Uygulanan zorunlu eğitimin ücretsiz olması, gelir seviyeleri bakımından dezavantajlı kesimlere burs gibi desteklerin sağlanmasıyla birlikte fırsat eşitliği gerçekleştirilebilmektedir (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 157). Fakat, Türkiye’de zorunlu ve ücretsiz temel eğitim verilmesi gibi çeşitli yasalarla eğitimin korunmasına karşın, halâ eğitim düzeyinde cinsiyetler arasında fırsat eşitliği sağlanamamaktadır. Bölgeler arasında eğitime erişim konusunda oluşan farklılıklar, bu durumun ortaya çıkma sebeplerinden biri olarak gösterilmektedir. Ülkenin kırsal kesimlerinde hayatını sürdüren bireylerin aldığı eğitim düzeyinin düşük olmasının yanı sıra kadınlara verilen eğitim, genel olarak ilköğretim seviyesinde olduğu için bu eğitim sayesinde bölge kadınlarının meslek

kazanarak iş yaşamına atılması çok güç bir durum olmaktadır. Kırsal bölgelerde yaşayan kadınların istihdamı genellikle ev hizmetleri ile kalifiye işgücü gerektirmeyen alanlarda ve olabildiğince düşük ücretlerle gerçekleşmektedir. Bu şekilde bir çalışmayla birlikte kadın, dış dünyadan da soyutlanmış bir hale gelmektedir. Gelişmiş ülkeler incelendiğinde, eğitim alanında kadına yapılan yatırımın çok önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Fakat bugün halâ kadının ikinci sınıf bir vatandaş olarak görüldüğü, eğitim alanında erkeklere kıyasla eşit şartlara sahip olmadığı ülkelerin sayısı oldukça fazladır. Bu durum, genç nüfusu fazla olan Türkiye gibi toplumlar için daha da fazla önem teşkil etmektedir (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 77).

Eğitim seviyesinin yükselmesi, işgücüne katılım oranında da bir artış yaratmaktadır. Türkiye’de olduğu gibi bütün dünya ülkelerinde de işgücüne katılım oranları ele alındığında, erkeklerin kadınlara olan üstünlüğünü görmek mümkündür. İşgücüne katılım oranları değerlendirildiğinde, iki cins arasındaki farkın en az olduğu bölge olarak Kuzey Avrupa ülkeleri dikkat çekmektedir. Bunun aksine farkın en yüksek olduğu bölgeler ise Latin Amerika, İslam ülkeleri ve Akdeniz ülkeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuzey Avrupa ülkelerinde kadınların işgücüne katılım oranlarında etkili olan faktörler arasında eğitim seviyelerinin yüksek olması ve yarı zamanlı çalışma imkânlarının bulunması olarak değerlendirilebilmektedir. İşgücüne katılım oranlarında aradaki farkın en fazla olduğu Latin Amerika, İslam ülkeleri ve Akdeniz ülkelerinde ise bunun nedeni, kadınların bazı dini ve kültürel sebeplerle işgücü piyasasında kabul görmemesi olarak değerlendirilmektedir (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 341).

Cinsiyet ayrımı gözetmeden kadınların eğitime katılması, aynı zamanda doğurganlık oranını da düşürmektedir. Eğitimli bireyler geliriyle orantılı bir şekilde sorumluluğunu üstlenebileceği kadar çocuk yaparak, daha sağlıklı bir nesil yetiştirmektedirler. Eğitimin, dolaylı olarak suç oranlarının düşmesinde de etkili olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda eğitimli bireyler, sağlık ve beslenme gibi konularda da eğitimsiz kişilere göre daha dikkatli davranmaktadırlar. Bu da dolaylı olarak bireyin iş hayatında daha verimli olmasını sağlayarak, gelirin artmasında etkili olmaktadır. Eğitimli ebeveynler çocuklarının da eğitimli olmasına önem vererek, gelir dağılımına dolaylı olarak olumlu katkıda bulunmaktadırlar. Ailelerin eğitim düzeyi yükseldikçe bilinçlenme artmaktadır. Bundan dolayı özellikle kız

çocukları da eğitilmiş bireyler olarak yetişmektedir. Böylece gelir dağılımındaki eşitsizliklere daha az maruz kalmaktadırlar (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 157-158). Aile içerisinde erkeğe göre daha fazla eğitici rol üstlenen kadına eğitim alanında negatif ayrımcılık yapılmadan yatırım yapılması, şüphesiz ki gelecek nesillerin daha bilinçli olmasına katkı sağlayacaktır. Bu durum bir toplumun kalkınmasında, kadına verilecek eğitiminin kilit nokta olarak yer aldığı gerçeğini açıkça ortaya koymaktadır (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 77).

Eğitimin hem ekonomik hem toplumsal hem de kültürel açıdan büyümeyi hızlandıran en önemli etkenlerden biri olduğu bilinmektedir. Yeni teknolojiler üretmek ve üretilen teknolojiye uyum sağlama hususunda da eğitimin önemi yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. İktisadi anlamda etkinliğin, verimliliğin, üretkenliğin artırılması hususunda kalifiye işgücü oldukça önem teşkil etmektedir. Bu bağlamda, bireyler modern teknoloji ve bu teknolojiye uygun bir şekilde eğitim aldıklarında, iktisadi anlamda kalkınma hususunda gerekli olan kalifiye işgücü oluşturulacak ve dolayısıyla üretim seviyesinin artması, ekonomik refahın gerçekleşmesi, gelir dağılımının daha adaletli olması kaçınılmaz olacaktır belirtilmektedir. Kişilerin davranışlarında da pozitif bir etki yaratan eğitim unsuru, iktisadi yönünün haricinde ulusal birlik ve beraberliğin sağlanması konusunda da etkisini belli etmektedir (Öztürk, 2005: 28).

1.4 Birincil ve İkincil (Yeniden) Gelir Dağılımı

Bir ekonomide elde edilen gelirin ilk kez meydana gelmesi sonucunda oluşan gelir dağılımı birincil gelir dağılımı olarak adlandırılmaktadır. Elde edilen gelirin yeniden dağıtılması sonucunda meydana gelen gelir dağılımı ise ikincil gelir dağılımı ya da başka bir deyişle gelirin yeniden dağılımı şeklinde tanımlanmaktadır (Aykaç, Dağdemir ve Gündoğan, 2013: 9). Gelirin yeniden dağılımı yani ikincil gelir dağılımı kavramları ele alındığında, devletin kişilerin üretimden kazandıkları ilk gelir ile son gelirleri arasında fark ortaya çıkarması olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda devlet tarafından alınan bütün kararlar, yapılan bütün harcamalar ve kazanılan gelirlerin tamamı gelirin dağılımına yapılan bir müdahale olarak karşımıza çıkmaktadır (Çalışkan, 2010: 94). Yeniden gelir dağılımını devlet, kamu harcamaları, vergiler, ücret politikaları, fiyat politikaları, işgücü piyasası ve sosyal güvenlik sistemleri aracılığıyla gerçekleştirebilmektedir. İkincil gelir dağılımıyla devlet

tarafından amaçlanan şey, serbest piyasada meydana gelen ve yoksulluğa neden olabilecek potansiyelde bulunan gelir dağılımındaki adaletsizliği uyarlamaktır (Aykaç vd., 2013: 9). Birincil gelir dağılımına nazaran daha adaletli olması beklenen gelirin yeniden dağılımı, dikey gelir dağılımı ve yatay gelir dağılımı olarak iki şekilde incelenebilmektedir.

Dikey Gelir Dağılımı: Gelir transferlerinin yüksek gelir gruplarından, düşük gelir gruplarına doğru gerçekleşmesiyle oluşmaktadır. Toplum içerisinde gelir dağılımında yaşanan adaletsizlikleri, minimum düzeye indirmek açısından oldukça önemli bir uygulama olarak dikkat çekmektedir. Vergi sistemleri, fiyat kontrolleri, asgari ücret politikaları, eğitim, sağlık, konut gibi kamu harcamaları şeklinde gerçekleşebilmektedir (Acar, 2015: 50-51).

Yatay Gelir Dağılımı: Gelir transferlerinin benzer gelir grupları arasında gerçekleşmesi olarak tanımlanmaktadır. İhtiyaç faktörünün ön planda olduğu yatay gelir dağılımında asıl amacın, elde edilen gelirin benzer durumda olmasına rağmen ihtiyacı daha fazla olan hanelerin, yoksulluk yaşamasını önlemek olduğu belirtilmektedir. Sosyal güvenlik sistemlerinin gelirin yeniden dağılımında en etkili araçlardan biri olduğu bilinmektedir (Acar, 2015: 51).

Gelirin yeniden dağılımında uygulanan politikaların amaçları hakkında, B. Külp'ün yapmış olduğu sınıflama oldukça önem teşkil etmektedir. Yapılan sınıflamaya göre gelir dağılımının amaçları kapsamında öncelikle eşitliğin sağlanması, bireyler arasında varlığını sürdüren ücret farklılıklarının minimum düzeye indirilmesi, ayrımcılık yapılmadan herkese eşit muamele gerçekleştirilmesi, kişilerin hayatını sürdürebilmesi adına asgari gelir hakkının garanti edilmesi, gelirden oluşan farklılıkların çalışma ilkesi esas alınarak uygulanması ve ihtiyaç ilkesi olarak belirtilmektedir (Çetin, 2013: 212).

1.5 Gelir Dağılımı Politikasının Araçları

Piyasada kendiliğinden meydana gelen gelir dağılımını, hem mali hem de sosyal politika önlemleriyle düzenlemek, sosyal devlet anlayışının gereklerinden biri olarak dikkat çekmektedir (Çelik, 2004: 78). Devlet bir yandan piyasaya müdahalede bulunurken, diğer yandan da çeşitli politikalar düzenleyerek, gelir dağılımının daha adaletli bir yapıya ulaşmasını amaçlamaktadır (Acar, 2015: 51). Bu düzenlemeler gelir

dağılımı politikasının araçları olan maliye politikaları, ücret politikaları, fiyat politikaları ve servet politikaları aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

1.5.1 Maliye politikaları

İkincil gelir dağılımıyla alakalı bir kavram olarak dikkat çeken maliye politikaları, transfer gelirleri ve vergi gelirlerinde etkisini fazlasıyla belli etmektedir. Bu politikalarla, gelir elde eden çeşitli gruplardan, farklı düzeylerde vergiler alınmakta ve farklı düzeyde elde edilen transfer gelirleri ile başka gruplara aktarımı sağlanmaktadır. Esas olarak vergiler ve kamu harcamaları, maliye politikalarının birer elemanı olarak değerlendirilmektedir (Çetin, 2013: 213).

1.5.1.1 Vergi politikası

Devlet giderlerini karşılamak ya da sosyo-ekonomik hayatın gereği olan tedbirleri almak üzere, mali açıdan güçlü olan kişilerden, yine bu kişilerin mevcut güçleriyle orantılı bir şekilde, herhangi bir karşılık olmadan zorunlu ve nihai olarak tahsil edilen ödemeler vergi olarak tanımlanmaktadır. Yeniden gelirin dağılımını sağlama konusunda etkili araçlardan biri olarak belirtilen vergi politikalarının sosyal amacı, gider politikası tedbirleriyle yeterli seviyede gerçekleştirilemeyen gelir ve servetin, iktisadi açıdan zayıf olan kimselere olumlu etki edecek şekilde, politik açıdan istenilen seviyede bölüşümünü sağlamaktır. Vergi politikaları, vergi oranına, vergileme konusunda ödeme gücünün önemine, vergi denetim ve kontrollerinin ne derece gerçekleştiğine, vergilerin nitelikleri bakımından dolaylı veya dolaysız vergi olarak çeşitliliğine bağlı olmaktadır. Bütün bu unsurların, ikincil gelir dağılımı üzerinde etkili olduğu bilinmektedir (Yüce, 2002: 13).

Vergiler, genellikle dolaylı vergi (tüketim vergileri) olarak mal ve hizmetlerden alındığında düşük gelir gruplarının vergi yükünü daha çok üstlendiği bilinmektedir. Ancak vergilerin çoğunlukla dolaysız, yani gelir ve servet üzerinden alınan vergiler kategorisinde olduğunda vergi yükü, yüksek gelir grupları tarafından daha çok üstlenilmektedir (Pehlivan, 2009: 32). Dolaylı olarak Türkiye’de uygulanmakta olan vergiler incelendiğinde, dahilde alınmakta olan mal ve hizmet vergileri, uluslararası ticari işlemlerden alınmakta olan vergiler, damga vergileri ve bunların yanı sıra harçlardan oluştuğu anlaşılmaktadır. Türkiye’de dahilde alınan vergiler kapsamında mal ve hizmetlerden alınan katma değer vergisi, özel tüketim vergisi, banka ve sigorta işlemleri vergisi, şans oyunları vergisi, özel iletişim vergisi bulunmaktadır.

Uluslararası ticari işlemlerden alınmakta olan vergiler kapsamında ise gümrük vergileri ve ithalden alınan katma değer vergisi olmak üzere esasen iki vergiden söz etmek mümkündür (Mutlu ve Çelen, 2012: 39). Dolaysız vergiler ise gelir ve kazanç üzerinden alınmakta olan vergiler ve mülkiyet üzerinden alınmakta olan vergiler olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadırlar. Gelir ve kazanç üzerinden alınmakta olan vergiler, bireysel gelir vergisi ve kurumlar vergisi, mülkiyet üzerinden alınmakta olan vergiler ise veraset ve intikal vergisi, motorlu taşıtlar vergisi, emlak ve çevre temizlik vergileri olarak sınıflandırılabilirler (Mutlu ve Çelen, 2012: 35).

Dolaysız vergilerin, dolaylı vergilere kıyasla daha adaletli bir yapıda olduğu bilinmektedir. Dolaysız vergilerin kişiselleştirilebilmesi, bunun nedeni olarak gösterilmektedir. Çünkü dolaylı vergi mükelleflerinin kim oldukları daha önceden bilinmediği halde, dolaysız vergi mükellefleri önceden bilinmektedir. Burada asıl hedef, çok kazanan kimselerden çok, az kazanan bireylerden ise az vergi alınması olarak değerlendirilmektedir (Pehlivan, 2009: 33).

Gelir dağılımının daha adaletli bir yapıya ulaşması içi vergi sisteminin artan oranlı bir şekilde oluşması, asgari geçim indirimi ve ayırma ilkesi gibi unsurlara duyarlı olması gerekmektedir (Yüce, 2002: 14). Artan oranlı olması ilkesi gereğince, bireylerden elde ettikleri kazançla orantılı bir şekilde vergi alınması, asgari geçim indirimi ilkesine göre, kişilerin temel gereksinimlerini karşılayabildikleri düzeyin üzerinde elde ettikleri gelirlerinin vergiye tabi tutulması ve ayırma ilkesi kapsamında bireylerin emek ve sermaye gelirlerinin birbirinden ayrılması, dolayısıyla sermaye gelirlerinin, emek gelirlerinden daha fazla vergilendirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır (Pehlivan, 2009: 33). Bütün bunların haricinde devlet, negatif gelir vergisi uygulayarak, gelir dağılımının olumlu yönde etkilenmesi açısından etkili olabilmektedir. Toplumsal açıdan minimum düzeyde bulunan gelirin altında kazanç elde eden kesimden vergi alınmayarak, aksine gerekli mali yardım yapılarak asgari bir geliri garanti altına alan yöntem olarak kabul edilmektedir. Negatif olmasının sebebi, devletin yükümlü, halkın ise alacaklı statüsünde bulunmasından kaynaklanmaktadır (Öncel, 1981: 5). Gerçekleşmesi, mali kaynağın tedarik edilmesi bakımından zor olması nedeniyle daha çok gelişmiş ülkelerde uygulanan negatif gelir vergisi, aylıklığa prim vermesi yönüyle de eleştirilmektedir (Öncel, 1981: 13).

1.5.1.2 Kamu harcamaları

Gelirin yeniden dağılımında önemli rol oynayan kamu harcamaları, devlet tarafından toplanan vergiler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Kamu harcamaları ile mal ve hizmetlerden bazıları bedelsiz olarak temin edilmekte ve dolayısıyla bu durumun, kişilerin gelirlerini önemli derecede etkileme kuvvetine sahip olduğu bilinmektedir. Devlet eliyle gerçekleştirilen harcamalardan, toplum içerisinde elde ettikleri gelirlere göre düşük gelir grupları olarak nitelendirilen kesimlerin, diğer kesimlere oranla daha fazla faydalanması durumunda kamu harcamalarının gelirin dağılımında olumlu etkisinden söz edilebilmektedir. Ancak yapılan kamu harcamalarından gelir durumları iyi olan kesimlerin daha fazla faydalandığı durumda, kamu harcamalarının gelir dağılımını üzerinde negatif bir etkisi gözlenmektedir. Bu yönüyle ele alındığında, kamu harcama kalemlerinden en önemli unsurların eğitim ve sağlık harcamaları olduğu belirtilmektedir. Bunların dışında sosyal güvenlik harcamalarının da, kamu harcama kalemlerinin içinde olduğu bilinmektedir (Ersezer, 2006: 261).

Eğitim harcamaları: Kamu harcamalarının en önemli kalemlerinden biri olarak dikkat çeken eğitim harcamalarının, gelir dağılımı üzerindeki etkisi oldukça fazla hissedilmektedir. Eğitim, devlet aracılığıyla veya özel sektör aracılığıyla karşılanabilmektedir. Fakat eğitimin tamamı özel sektör aracılığıyla karşılandığında, yüksek gelirli ailelerin daha fazla eğitim harcaması yaptığından dolayı, çocuklarının daha fazla gelir elde edeceği bilinmektedir. Ancak eğitimin tamamı devlet tarafından, vergilerle finanse edilerek tedarik edildiğinde, gelecek nesillerin eğitimi ve buna bağlı olarak elde edecekleri kazançların da ailelerinin gelir seviyelerinden bağımsız bir yapıda gerçekleşeceği ifade edilmektedir (Biggs ve Dutta, 1999: 69-70).

Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması adına devlet tarafından uygulanan önleyici politikalardan biri olarak dikkat çeken zorunlu eğitim politikası, gelirin dağılımında eğitim harcamaları nedeniyle yüksek ve düşük gelir grupları arasında ortaya çıkan adaletsizliğin dolaylı olarak önüne geçmeyi amaçlamaktadır. Çünkü düşük gelirli aileler ile yüksek gelir elde eden ailelerin eğitime yaptıkları harcamalar karşılaştırıldığında büyük farklar ortaya çıkmaktadır. Uygulanan bu politikayla birlikte, iki gelir grubu arasındaki makasın daha çok açılmasının önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Fakat yükseköğretim alanında ücretsiz ve zorunluluk politikasının uygulanmaması nedeniyle, genellikle yüksek gelir grubunda bulunan aileler tarafından daha çok tercih edildiği gözlenmektedir. Bunun sonucunda da

yükseköğretim alanında gelir dağılımındaki eşitsizliğin artış gösterdiği bilinmektedir (Ulusoy, Karakurt ve Akbulut, 2015: 53).

Sağlık harcamaları: Kamu harcamalarının içerisinde, sağlık harcamaları da fazlasıyla önem teşkil etmektedir. Devlet tarafından yapılan harcamalarla gerçekleştirilen sağlık hizmetlerinin asıl hedefi, toplumda meydana gelen sağlık durumunu üst seviyelere çıkarabilmektir. Sosyal devlet anlayışının öncelikli vazifesi, kaynak dağılımının adaletli ve dengeli gerçekleşmesiyle birlikte, kişilerin hayatlarını sağlıklı bir şekilde idame ettirmelerine yol göstermek olarak belirtilmektedir. Sosyal devlet anlayışının da gereğince, ülkelerin tamamında yeterli düzeyde sağlık hizmetlerinin bulunması gerekmektedir. Bulaşıcı nitelikteki hastalıkların önüne geçilmesi için araştırmaların yapılması ve tedavi edilmesi, çocuklara gerekli aşıların yapılması, toplumun sağlık konusunda bilinçlenmesi için sağlık eğitimlerinin gerçekleştirilmesi, sağlık hizmetinden faydalanmak için imkânları elverişli olmayan bireylere bedelsiz sağlık hizmetlerinin uygulanması, sağlık adına yapılan kamu harcamalarından bazıları olarak karşımıza çıkmaktadır (Ersezer, 2006: 263).

Hem bireyler hem de toplumun geneli için yadsınamayacak derecede önemli bir olgu olarak dikkat çeken sağlık unsuru, hemen hemen bütün ülkelerde devlet destekli bir şekilde gerçekleşmektedir. Nitekim dünya kapsamında gelişmiş ülkelerde dahi sağlık harcamalarının büyük bir bölümü devlet tarafından karşılanmaktadır (Yüce, 2002: 25). Çünkü sağlık hizmetlerine ulaşmanın, kişilerin en temel haklarından biri olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla bireylerin aynı düzeyde sağlık hizmetinden yararlanması gerekmektedir. Buna rağmen, toplum içinde hayatını sürdüren yoksul kesimler imkânları olmadığı için, sağlık hizmetlerine gereksinim duydukları halde, bu durumu erteleyerek ya da başka çözüm yöntemleri arayarak sağlık hizmetlerinden mahrum kalmaktadırlar. Bu nedenle sağlık alanında gerçekleştirilen kamu harcamalarının, yüksek gelir gruplarına oranla, sağlık harcamalarına ayırabileceği kaynakları kısıtlı olan yoksul kesime daha fazla sübvansede edilmesi şüphesiz ki, yapılan kamu harcamalarının etkinliğini olumlu yönde etkilemektedir (Arabacı, 2009: 5).

Sosyal güvenlik harcamaları: Kamu harcamalarının bir diğer önemli kalemi olarak sosyal güvenlik harcamaları değerlendirilmektedir. Sosyal bir devlet anlayışının temel taşlarından biri olan sosyal güvenlik sistemi, ülkelerdeki gelirin dağılımında gerçekleşen adalet konusunda önemli bir rol üstlenmektedir. Elde edilen gelirlerin, dikey gelir dağılımı kapsamında yüksek gelir gruplarından düşük gelir gruplarına

doğru transfer edilmesi ve yatay gelir dağılımını kapsamında nüfusun genç kesiminden yaşlı kesimine, ocuk sahibi olmayan ailelerden ocuk sahibi olan ailelere ve çalışan nüfustan işsiz bireylere transfer edilmesi, gelir paylaşımında adaletin sağlanması yönünde olumlu etki göstermektedir. Fakat bu olumlu etkinin, sosyal güvenlik sisteminin kişilerin tamamını kapsaması, bireyleri mağdur etmeden doğru bir biçimde uygulanmasıyla mümkün olduğu bilinmektedir (Acar, 2015: 53).

Sosyal güvenlik harcamalarının esas işlevi, kişilerin ekonomik ve sosyal tehlikelere maruz kaldığı durumlarda, yaşam koşullarının belirli bir düzeyin altına inmeyeceğini taahhüt etmek şeklinde belirtilmektedir. Lkin sosyal güvenlik ödemeleri gerçekleşirken, düşük gelir gruplarına pozitif ayrımcılık yaparak daha fazla desteklemek, gelir dağılımını açısından olumlu etkiler göstermektedir (Ersezer, 2006: 264).

Sosyal güvenlik sistemi aracılığıyla, gelirin kuşaklar arasında dağılımını sağlanmış olmaktadır. alışan genç kesimin demiş olduğu primlerle, aile ve ocuk yardımları, çalışan kuşağın sigorta masrafları ve emekli maaşlarının finanse edilmesi sağlanmaktadır. Bu yüzden çalışan kuşağın, kendinden önceki kuşağa, kendi kuşağına ve kendinden sonraki kuşağa olmak üzere üç kuşağa da gelir transferi gerçekleştirdiği gözlenmektedir. Doğru bir şekilde uygulanan sosyal güvenlik sisteminde dönemin çalışan nesli emekli olduğunda, onları aynı dönemin okuyan kuşağının finanse edeceği ve sistemin bu şekilde sürekliliğinin sağlanacağı belirtilmektedir (Baylan, 2015: 43).

1.5.2 İşgücü piyasası ve ücret politikaları

Devlet kanunlar çerçevesinde istihdamı koruyarak, hem işçi hem de işveren örgütlerini kontrol altına alarak, iş güvencesi, arabuluculuk, grev ve toplu pazarlık gibi olayların gerçekleştirilmesine imkân tanımaktadır. İş hayatına yönelik olarak gerçekleştirilen bu yasal düzenlemeler sonucunda emeğin korunması ve bunun yanında işgücü fiyatlarının da azalmasının önüne geçilmektedir. Devlet tarafından bu alanda uygulanmakta olan en verimli politika ise asgari ücret olarak belirtilmektedir (Acar, 2015: 52).

Asgari cret uygulamasıyla devlet, bireylerin hayatlarının belirli bir standartın altına düşmemesi için gereksinim duyulan gelir seviyesinden daha az bir ücretle çalışmanın engellenmesini amaçlamaktadır. Asgari cret, çalışan bireylerin ortalama gelirlerinde

artıya neden olacağı için yoksulluğu da azaltıcı bir etki yaratmaktadır. Uluslararası alanda da asgari ücretin yüksek olmasıyla birlikte, düşük ücretle çalışan kesimin istihdam oranının düşük olduğu bilinmektedir. Ayrıca asgari ücretin, cinsiyetler arasında ya da yetişkin bireylerle genç nesil arasında bulunan ücret farklılığının azalmasında da olumlu bir etki yarattığı gözlenmektedir (Aktan ve Vural, 2002b: 26). Uygulanan asgari ücretin belirlenmesinde devlet rol oynarken, toplu sözleşmenin tarafları olan işçi ve işveren örgütleri de asgari ve fiili ücretlerin belirlenmesi hususunda etkinliğini göstermektedir (Çetin, 2013: 213).

Ücret politikalarında işçi sendikaları ile işveren sendikalarının hedefleri birbirinden farklı olmaktadır. İşçi sendikalarının ücret politikalarındaki amacı, işçilerin milli gelirden aldıkları ücretin payını artırmak şeklinde değerlendirilmektedir. Fakat işveren sendikalarının ücret politikalarındaki amacı, işçi sendikaları tarafından talep edilen ücret artışına karşılık, kendi elde ettiği kazançların düşmemesi olarak belirtilmektedir. İşçi ve işveren sendikası arasında uygulanan pazarlık esnasında, işverenlerin istekli bir şekilde ödeyebileceği maksimum ücret, firmanın kazanç seviyesine yönelik olarak belirlenirken, minimum ücret seviyesi ise sendikaların pazarlık kapasitesine göre değişmektedir. Ancak devlet, yapılan bu kanuni düzenlemelerin haricinde bazen işçi ve işveren arasında serbest bir şekilde gerçekleşen toplu pazarlığa müdahalede bulunabilmektedir. Bunun nedeni ise, devlet desteksiz bir şekilde gerçekleştirilen pazarlıkta, işçilerin yeteri kadar pazarlık yapamamaları olarak belirtilmektedir. Sonuç itibariye, devlet tarafından yapılan müdahaleler eşliğinde ücret ve istihdam seviyeleri, serbest bir şekilde gerçekleştirilen toplu pazarlık ile farklılaşabilmekte ve bu durum da gelir dağılımındaki etkisini hissedilebilir derecede göstermektedir (Ersezer, 2006: 258).

1.5.3 Fiyat politikaları

Mal ve hizmetlerin fiyatlarının elde edilen gelir üzerinde oluşturduğu etkiden dolayı fiyat politikaları, reel gelirlerin belirlenmesi açısından oldukça önem taşımaktadır. Devlet tarafından izlenen fiyat politikaları, düşük gelir grubuna dahil olan bireyleri koruma amacı gütmektedir. Uygulanan fiyat politikaları ile temel gıda maddeleri, eğitim, barınma, sağlık ve bunun gibi hizmetlere yönelik taban ve tavan fiyat düzenlemeleriyle düşük gelir gruplarının korunması sağlanmaktadır (Çetin, 2013: 214). Fiyat politikaları aracılığıyla uygulanan bu korumalar, tarımsal destekleme

kapsamında uygulanan fiyat politikaları, kamu iktisadi teşebbüslerinin mallarına yönelik olarak uygulanan fiyat politikaları ve piyasa mallarının fiyatlarına yönelik uygulanan fiyat politikaları olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

1.5.3.1 Tarımsal destekleme fiyat politikaları

Tarımsal ürün fiyatlarının veya tarım alanında kullanılmakta olan girdi fiyatlarının piyasada gerçekleşen şartlara yönelik olarak uyarlanması biçiminde gerçekleşmektedir. Bu politikayla birlikte asıl amaçlanan olgu, tarımsal üretimde artışın meydana gelmesi ve buna bağlı olarak gelirin daha adil bir dağılıma kavuşması olarak değerlendirilmektedir. Tarımsal destekleme fiyat politikaları, üretimi yapılan mahsullerin fiyatlarının, piyasanın altında veya piyasanın üzerinde bir fiyatla tüketicilere aktarılmasını engellemek için yapılan müdahale yöntemi olarak belirlenmektedir. Bunun haricinde bu politika kapsamında tarım üreticilerine tohum, gübre, ilaç gibi konularda farklı kredi ve destekler sağlanmaktadır (Hacıtahiroğlu ve Aydoğan, 2016: 161).

1.5.3.2 Kamu iktisadi teşebbüsleri (KİT) mallarına yönelik fiyat politikaları

Kamu iktisadi teşebbüsleri tarafından üretilen birtakım mal ve hizmetlerin varlığından dolayı, devlet üretici konumunda yer alabilmektedir. Dolayısıyla devlet bu mal ve hizmetlerin fiyatlarını tayin ederken gelir dağılımını da etkileyebilmektedir. Kamu iktisadi teşebbüslerinin ürettiği mal ve hizmetler, çoğunlukla düşük gelir grupları tarafından tüketildiği için, bu mal ve hizmetlerin fiyatları belirlenirken alt gelir grubunun korunması gerekmektedir (Hacıtahiroğlu ve Aydoğan, 2016: 161). Daha çok alt gelir grubuna yönelik olarak üretilen bu mal ve hizmetlerin, devlet tarafından piyasa altında olan bir fiyatla sunulması gelir dağılımında olumlu bir etki yaratmaktadır.

1.5.3.3 Piyasa mallarının fiyatlarının belirlenmesine yönelik politikalar

İktisadi yapıların tamamında ortaya çıkabilen enflasyon kavramının yüksek olduğu dönemlerde, düşük gelir gruplarının refah seviyeleri, mal ve hizmet alma güçlerinin düştüğü bilinmektedir (Hacıtahiroğlu ve Aydoğan, 2016: 161). Ancak devlet tarafından, özellikle enflasyon oranlarının yüksek olduğu zamanlarda piyasada bulunan ürünlerin fiyatlarını dondurarak veya narh (belirlenmiş fiyat) uygulayarak müdahale edebilmektedir. Devletin yaptığı bu müdahale, düşük gelir gruplarının

yüksek enflasyonun etkisinden korunmasını ve dolayısıyla gelir dağılımının olumlu yönde etkilenmesini sağlamaktadır (Acar, 2015: 52).

1.5.4 Servet politikaları

Servet politikaları kapsamındaki asıl amacın, servet unsurunun özellikle ücretliler olmak üzere geniş kitlelere ulaşmasını sağlamak ve toplumun tasarruf güçlerini fazlaştırmak olduğu belirtilmektedir. Servetin ortaya çıkması için tasarruf ve yatırım gibi faktörlere gereksinim duyulmaktadır. Bu yüzden dar gelirlilerin tasarruf ve birikim yapmaya teşvik edilmesi gerekmektedir. Ancak düşük gelir grupları, elde ettiği gelirlerin seviyesi dolayısıyla tasarruf edememektedirler. Bu durum, devlet tarafından uygulanan ücret politikası aracılığıyla gerçekleştirilerek, elde edilen gelirlerde bir artış meydana getirilerek düzenlenmeye çalışılmaktadır.

Ücretli çalışan kesimin gelirlerinde bir artış olduğunda, ilk olarak zorunlu tüketim mallarına, ikinci olarak tüketim mallarına ve son olarak lüks tüketim mallarına yönelmektedir. Dolayısıyla düşük gelir grupları, ücret politikası kapsamında artan gelirlerinin bir kısmını tasarrufa ayırırken, büyük bölümünü de tüketim harcamalarına yönelik olarak gerçekleştirmektedir. Bu yüzden servet dağılımı politikaları, gelirlerde meydana gelen artışlardan yapılan tasarrufların daha da artması için, yapılan tasarrufların belirli zaman boyunca tüketim harcamalarına yönelik sarfedilmemesi gerektiğini savunmaktadır (Çetin, 2013: 214). Devlet, bunların dışında bireylerin tasarruf artışlarının sağlanması için, düşük faizli kredi desteği, zorunlu tasarruf primleri uygulaması, konut edindirme uygulaması, kâra katılma gibi yöntemler de uygulayabilmektedir.

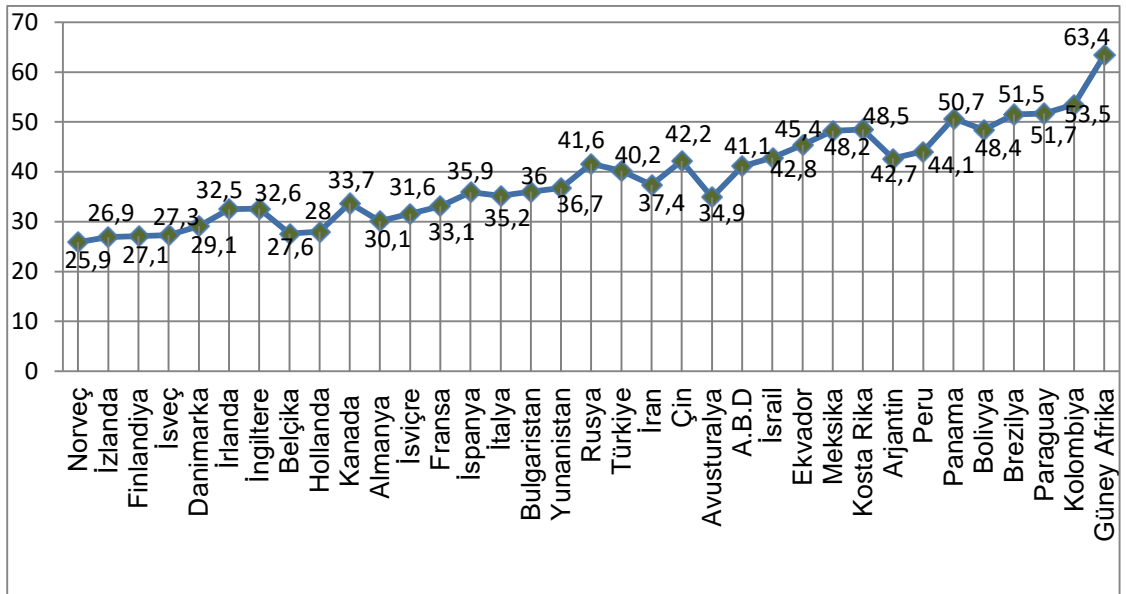
1.6 Dünya Gelir Dağılımı Adaletsizliğinde Türkiye'nin Yeri

Tarihte 2. Dünya Savaşı akabinde yaklaşık 30 yıl boyunca ekonomik açıdan büyüme ve kalkınmanın yanı sıra gelir dağılımında da birçok ülke adına olumlu etkiler yaşanmıştır. Bu sürede gelişmiş ülkelerin gini katsayılarında azalma yaşanırken, gelişmekte olan ülkelerin gini katsayılarında hafif dalgalanmalar yaşansa da genel olarak gelir dağılımında olumlu etkiler gözlenmiştir (Doğan ve Tek, 2007: 100). Fakat ilerleyen zamanlarda gelirin dağılımında ortaya çıkan adaletsizlik, ülkeler adına ortak bir sorun haline gelmiştir. Nitekim, 1960 yılında Venezuela, Suudi Arabistan, Irak, İran ve Kuveyt tarafından kurulan OPEC (Petrol İhracatçısı Ülkeler

Örgütü), 1973-1974 yıllarından itibaren petrol şokları uygulamıştır. OPEC ülkelerinin uyguladığı petrol şoklarıyla birlikte, petrol fiyatlarında artış gözlenmiştir. Bu durum OPEC ülkeleri adına kazanç olarak değerlendirilirken, diğer ülkeler açısından gelirin azalması ve gelir dağılımının olumsuz yönde etkilenmesi anlamına gelmektedir (Korkmaz, Kalaycı ve Öztürk, 2017: 449). Öte yandan dünyada gerçekleşen gelir dağılımının 1970’li yılların ortasından sonra bozulmasına sebep olan nedenler arasında, 1980’li yıllarla birlikte yaşanan neoliberal politikalar ve küreselleşme unsurları da gösterilebilmektedir (Doğan ve Tek, 2007: 100).

Dünya genelinde ortaya çıkan gelir dağılımı sorununun, Türkiye’de gerçekleşen gelir dağılımıyla benzer olduğu bilinmektedir. Zengin kesimlerin daha da zenginleştiği, yoksul kesimlerin ise yoksulluk oranlarının giderek artış gösterdiği bir sistemin egemen olması, dünyada gelir dağılımı adaletsizliği konusunun oldukça önemli bir sorun haline gelmesini sağlamaktadır (Kubar, 2011: 228).

Dünya perspektifinden bölgesel gelir dağılımı incelendiğinde gelirin, kutuplardan ekvatora, Amerika’dan güneye, Avusturalya, Japonya ve Güney Kore’den ekvatora, Güney Afrika ve Sahra Bölgesi’nden Avrupa’ya gidildikçe azaldığı belirtilmektedir (Akça ve Ela, 012: 243). Nitekim, gelir dağılımının en adil şekilde gerçekleştiği ülkeler arasında genellikle Kuzey Avrupa ülkeleri bulunurken, Latin Amerika ve Afrika ülkeleri de gelir dağılımının en eşitsiz olduğu ülkeler olarak bilinmektedir.

Şekil 1.5 : 2010-2015 yıllarına ait seçilmiş ülkelerde gini katsayısı.

Şekil 1.5' de seçilmiş ülkelerde 2010-2015 yılları arasında oluşan gini katsayılarının ortalamaları gösterilmektedir. 2016 Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu vasıtasıyla elde edilen veriler doğrultusunda oluşturulan grafikte de görüldüğü gibi, dünyada gelir dağılımı adaletsizliğinin en az yaşandığı yer Kuzey Avrupa ülkeleri olarak dikkat çekmektedir. Nitekim, Norveç 0,259 gini katsayısı ile belirtilen dönemler arasında, gelir adaletsizliğinin en az yaşandığı yer olarak belirtilmektedir. Seçilen ülkeler arasında Kuzey Avrupa'dan Batı Avrupa'ya ve buradan da Doğu Avrupa'ya gidildikçe gelir dağılımında meydana gelen adaletsizliğin artış eğiliminde olduğu gözlenmektedir. Gelir dağılımının seçilmiş Avrupa ülkelerinde 0,259-0,367 arasında gerçekleştiği saptanmaktadır. Gelir eşitsizliğinin en fazla yaşandığı yerler ise Latin Amerika ve Afrika ülkeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Latin Amerika ülkeleri incelendiğinde gini katsayısının seçilmiş ülkeler kapsamında 0,454-0,535 aralığında olduğu görülmektedir. Güney Afrika'da ise bu oranın daha da artarak 0,634 seviyesine ulaştığı ve burada gelir dağılımının oldukça adaletsiz bir yapı içerisinde gerçekleştiği gözlenmektedir. Türkiye'de ise gelir dağılımı adaletsizliği belirtilen dönemlerde gini katsayısı 0,402 olarak belirtilmektedir. Türkiye, gelir dağılımı adaletsizliği kapsamında diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, Kuzey Avrupa ülkelerine nazaran geride kaldığı, Latin Amerika ve Afrika ülkelerine kıyasla iyi durumda olduğu ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 1.2 : Dünyada bölgelere göre gini katsayısı.

Bölgeler	1980-1989	1990-1999	2000-2010
Avrupa ve Merkezi Asya	24,28	34,18	33,05
Kuzey Amerika	29,85	31,95	33,85
Güney Asya	30,92	32,43	35,36
Ortadoğu ve Kuzey Afrika	41,26	37,51	36,13
Doğu Asya ve Pasifik	38,28	37,77	38,68
Sahra Altı Afrika	42,15	46,15	43,79
Latin Amerika ve Karayipler	50,25	50,44	52,09

Dünyada bölgesel bağlamda gelir dağılımı adaletsizliği, 1980-2010 yılları arasında 10'ar yıllık periyotlar halinde, Çizelge 1.2'de ortalama gini katsayılarıyla belirtilmektedir. 1980'li yıllarda meydana gelen gelir dağılımı adaletsizliğinin, 1990'lı yıllarda Ortadoğu ve Kuzey Afrika ile Doğu Asya ve Pasifik haricinde bütün bölgelerde artış eğiliminde olduğu görülmektedir. 2000'li yıllar incelendiğinde ise gelir dağılımı adaletsizliğinde, Avrupa ve Merkezi Asya'nın yanı sıra Ortadoğu ve

Kuzey Afrika ile Sahra Altı Afrika'da da düzelmelerin yaşandığı belirtilmektedir. Ancak diğer bölgelerde, 2000'li yıllarda da gelir dağılımında meydana gelen eşitsizlikte artış olduğu gözlenmektedir. Bütün dünyada genel olarak gelir dağılımının en adil olarak yaşandığı bölgeler Avrupa ve Merkezi Asya ile Kuzey Amerika olarak dikkat çekmektedir. Gini katsayısının en fazla olduğu bölgeler olarak belirtilen Sahra Altı Afrika ile Latin Amerika ve Karayipler, gelir dağılımının en adaletsiz olduğu bölgeler olarak gözlenmektedir (Artan ve Kalaycı, 2014: 71).

1.7 Türkiye'de Bölgesel Gelir Dağılımı Eşitsizliği

1960 yıllarından itibaren refahın Türkiye'de bütün bölgelere adaletli bir şekilde bölüşümünü gerçekleştirmek için, az gelişmiş bölgelere gerekli altyapı yatırımlarının yapılması, bu bölgelere yatırım yapılması için teşviklerin uygulanması ve yine bu bölgelere özel olarak projelerin üretilmesi gibi düzenlemeler fazlasıyla önemsenmiştir. Ancak 1980 yılından sonra uygulanan yeni program kapsamında öncelik, özel sektörün liderliğinde dışa açık iktisadi büyüme ve üretimden devletin çekilmesi olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla bu durum, oluşturulmuş bölgesel kalkınma politikaları üzerinde olumsuz bir etki yaratmıştır. Dışa açılma programıyla birlikte bazı bölgelerde hızlı büyüme gerçekleşirken, diğer bölgeler oldukça geri planda kalmış ve bu yüzden bölgelerin arasında bulunan eşitsizliklerin giderek artış göstermesi engellenememiştir (Dağdemir ve Acaroğlu, 2011: 40).

Türkiye açısından en önemli sorunlar arasında yer alan bölgesel gelir dağılımı adaletsizliği özellikle doğu ve batı bölgeleri arasında oldukça dikkat çekmektedir. Bu bölgesel gelişmişlik düzeylerinin farklı olmasındaki sebeplerin arasında, eğitim, doğal kaynak potansiyeli, zorlu coğrafi koşullar, pazara olan uzaklık ve hükümetlerin uygulamış olduğu yanlış politikalarından oluşan faktörler şeklinde sıralanabilmektedir (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 157). Üretim endüstrisinin, konumu itibarıyla dengesiz dağılımı ve bunun yanı sıra sadece belirli bölgelerde yoğunlaşması, üretim endüstrisinde gerçekleşen işgücü verimliliğinin bölgeler arasında farklılıklar oluşturması, tarımda oluşan emek verimliliğinin imalat endüstrisiyle karşılaştırıldığında, tarım sektörü aleyhine bir durumun söz konusu olması, geri kalmış bölgelerde işgücüne katılım oranının düşük seviyelerde olması ve doğurganlık oranlarının gelişmiş bölgelere nazaran daha yüksek olması, ülke içinde bölgeler arasında oluşan gelir farklılıklarının altında yatan diğer sebepler olarak dikkat

çekmektedir (Yılmaz, 2001: 5-6). Türkiye’de bölgesel gelir farklılıklarını azaltmak için çalışmalar olmakla birlikte bunların başarılı olduğu söylenememektedir. Bölgeler arasında karşılaştırma yapıldığında bunu görmek mümkündür.

Çizelge 1.3 : Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre gini katsayısı.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Türkiye	0.402	0.404	0.402	0.400	0.391	0.397	0.404
TR1 İstanbul	0.373	0.371	0.384	0.392	0.367	0.397	0.413
TR2 Batı Marmara	0.360	0.365	0.356	0.337	0.333	0.353	0.364
TR3 Ege	0.387	0.397	0.382	0.370	0.358	0.363	0.361
TR4 Doğu Marmara	0.341	0.326	0.344	0.322	0.336	0.339	0.330
TR5 Batı Anadolu	0.367	0.374	0.369	0.396	0.395	0.386	0.395
TR6 Akdeniz	0.397	0.404	0.407	0.399	0.395	0.396	0.398
TR7 Orta Anadolu	0.362	0.366	0.360	0.342	0.355	0.341	0.357
TR8 Batı Karadeniz	0.348	0.335	0.338	0.331	0.340	0.344	0.340
TR9 Doğu Karadeniz	0.327	0.327	0.309	0.315	0.309	0.332	0.356
TRA Kuzeydoğu Anadolu	0.404	0.390	0.393	0.398	0.400	0.380	0.353
TRB Ortadoğu Anadolu	0.417	0.427	0.386	0.373	0.386	0.380	0.388
TRC Güneydoğu Anadolu	0.404	0.396	0.375	0.380	0.379	0.380	0.369

Çizelge 1.3’te TÜİK verilerinden elde edilen bilgiler kapsamında yıllar arasında Türkiye’ de bölgelerin gelir dağılımı gösterilmektedir. Bütün bölgelerde yıllara göre gelir dağılımının seyrinde dalgalanmalar görülmektedir. Türkiye genelinde yıllar geçtikçe eşitsizliğin azaldığı fakat 2015 yılında tekrar eşitsizliğin artış gösterdiği belirtilmektedir. 2016 yılında da gelir dağılımındaki adaletsizliğin arttığı gözlenmektedir. Gelir dağılımı açısından 2015 yılı değerlendirildiğinde eşitsizliğin en az olduğu bölge Doğu Karadeniz Bölgesi olarak dikkat çekmektedir. 2016 yılında ise gelir adaletsizliğinin en az olduğu bölge Doğu Marmara Bölgesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelir dağılımındaki eşitsizliğin en çok olduğu bölge ise 2015 ve 2016 yılında İstanbul Bölgesi olarak görülmektedir. Fakat yıllara göre genel olarak bakıldığında Akdeniz Bölgesi’ndeki eşitsizliğin de oldukça fazla olduğu anlaşılmaktadır. Doğu Marmara Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde ise Doğu Marmara’nın bütün yıllarda Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ne göre gelir dağılımında daha adaletli olduğu belirtilmektedir. Bu iki bölgede de kendi içinde yıllar arasında dalgalanmalar olsa da 2010 ve 2016 yılları değerlendirildiğinde adaletsizliğin azalma eğiliminde olduğu dikkat çekmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde gerçekleşen bu olumsuz tablonun meydana gelmesinde, 1990’lı

yıllardan günümüze kadar yaşanan çeşitli nedenler bulunmaktadır. Bölgede yaşanan terör olayları, Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'a uygulanan ambargo, 2003 yılında ABD'nin Irak'a müdahale etmesi, Suriye'de yaşanan savaş, bu bölgede hayatını sürdüren insanların, memleketin gelişmiş bölgelerine doğru göç etmelerini tetiklemiştir. Dolayısıyla bu durum, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde iktisadi faaliyetlerin negatif yönde etkilenmesini sağlamıştır (Üzümcü ve Korkat, 2014: 143).

Türkiye'de gelir dağılımı, kentsel ve kırsal bölgeler baz alınarak incelendiğinde kent-kır ayrımında, kentlerin gelir dağılımı konusunda daha adaletsiz bir yapıda olduğu gözlenmektedir. Çizelge 1.4'te görüldüğü gibi 2006 yılında kent gini katsayısı 0,415, kır gini katsayısı ise 0,406 olarak belirlenmiştir. 2006 yılından sonra ise hem ülke genelinde hem de kentsel ve kırsal bölgelerde gelir eşitsizliğinde bir azalma olduğu görülmektedir. Nitekim, 2007 yılında kentsel bölgeler için gini katsayısı 0,394, kırsal bölgeler için gini katsayısı 0,375'e gerilemiştir. 2008 yılında ise yaşanan krizin etkileri dolayısıyla gelir dağılımındaki adaletsizlik yine artış eğilimine geçmiş ve 2009 yılında kentsel bölgelerdeki adaletsizlikte önemli bir artış gerçekleşerek 0,405'e yükselmiştir. Kırsal bölgelerde ise gini katsayısının 0,380'e yükseldiği görülmektedir. 2013 yılı ele alındığında da kent için belirlenen gini katsayısı 0,392, kır için oluşturulan gini katsayısı 0,365 olarak belirlenmiştir. 2006 yılı ile 2013 yılı değerlendirildiğinde, hem gini katsayısı hem de P80/P20 oranı olarak gösterilen gelir dağılımı adaletsizliğinde bazı yıllar artış gözlense de genel olarak azalma eğilimi gözlenmektedir.

Çizelge 1.4 : Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre gini katsayısı ve P80/P20 oranı.

Gini Katsayısı								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Türkiye	0.428	0.406	0.405	0.415	0.402	0.404	0.402	0.400
Kent	0.415	0.394	0.395	0.405	0.389	0.394	0.391	0.392
Kır	0.406	0.375	0.378	0.380	0.379	0.385	0.377	0.365
P80/P20 oranı								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Türkiye	9.5	8.1	8.1	8.5	8.0	8.0	8.0	7.7
Kent	8.6	7.5	7.5	7.9	7.3	7.4	7.2	7.2
Kır	8.3	6.9	6.8	7.2	7.1	7.4	7.2	6.5

Türkiye’de bölgesel gelir dağılımı kapsamında farklılıkların olup olmadığı literatürde yapılan araştırmalarla incelenmiştir. Berber, Yamak ve Artan (2000) tarafından Türkiye’de 7 coğrafi bölge kapsamında 1975-1997 yılları arasında, kişi başına düşen gelir ele alınarak bir inceleme gerçekleştirilmiş ve bu tarihler arasında, bölgeler bağlamında kişi başına düşen gelirlere bir yakınsama bulunmamıştır. Bu durumun aksine uzaklaşmanın söz konusu olduğu ortaya çıkmıştır. Karaca (2004) yılında yaptığı çalışmada 1975-2000 dönemlerini değerlendirmiş ve Türkiye’de bölgeler arasında meydana gelen gelir dağılımı adaletsizliğinin düzenlenmesi için uygulanan ekonomi politikalarının sonucunda gelir eşitsizliklerinin düzelme eğiliminde olmadığını, aksine gelirin dağılımında yaşanan eşitsizliklerin artış gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Ersungur ve Polat (2006) tarafından yapılan çalışmada 1987-2000 tarihleri arası ele alınmış ve Türkiye’de bölgeler arasında yakınsama olup olmadığı araştırılmıştır. Bu çalışmaya göre incelenen dönemlerde az da olsa yakınsama tespit edilmiştir. Türkiye’de 1994, 1999 ve 2001 yıllarında yaşanan mali krizlerin, bu yakınsamanın oluşmasında büyük etkisi bulunmaktadır. Kriz dönemlerinde bütün bölgelerde kişi başına düşen gelirlere bir azalma olmaktadır. Dolayısıyla gelir seviyesi bakımından yüksek bölgeler, normal dönemlerin aksine kriz dönemlerinde kişi başına düşen gelir bağlamında daha fazla düşüş eğilimi yaşamaktadır. Bu durum da kişi başına gelir düzeylerinin birbirine yaklaşmasına etki etmektedir. Bir diğer çalışmada Kızıltan ve Ersungur (2007), 1987-2001 yıllarında gelişmiş ve gelişmemiş bölgeler arasındaki farkın giderek artış gösterdiğini, gelişmiş bölgelerin diğer bölgelere kıyasla daha yüksek seviyelerde büyüme gerçekleştirdiğini ve bunun sonucunda da gelir adaletsizliklerinde artış meydana geldiğini saptamışlardır. Abdioğlu ve Uysal’a göre (2013), Türkiye’de bölgeler arasında yakınsama kavramı 2004-2008 tarihleri arasında, İstatistikî Bölge Birimi Düzey-2 bağlamında 26 bölge olarak incelenmiş ve yakınsama olmadığı tespit edilmiştir.

1.8 Türkiye’de Gelirin Türlerine Göre Dağılımı

Türkiye’de 1980 yılından itibaren, ücret gelirlerinin enflasyon düzeyine göre düşük olması, faizlerin yüksek olması, vergi konusunda dolaylı vergilere daha çok önem verilmesi gibi uygulanan yanlış ekonomi politikaları sonucunda, fonksiyonel gelir dağılımının olumsuz yönde etkilendiği bilinmektedir (Güçlü ve Bilen, 1995: 167). Uygulanan yanlış politikaların ardından 1990’lı yıllarda, ücret ve maaş gelirlerinin

düzenli bir şekilde yükseldiği bilinmektedir. Toplam gelir içinde ücret ve maaş gelirlerinde artış yaşanması, fonksiyonel gelir dağılımının olumlu yönde etkilendiğinin göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Çizelge 1.5 : Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirinin türlerine göre dağılımı.

Gelir türleri	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Maaş – Ücret	43,7	44,8	46,5	48,3	49,1	49,7	49,7
Yevmiye	3,6	3,6	3,4	3,2	3,3	2,8	2,5
Müteşebbis	20,2	21,4	20,4	19,6	18,5	18,8	19,8
-Tarım	6,3	6,8	6,8	6,4	5,3	5,0	5,0
-Tarım dışı	13,9	14,6	13,6	13,2	13,2	13,8	14,8
Gayrimenkul	4,2	3,9	3,5	3,3	3,3	3,3	3,1
Menkul Kıymet	4,5	3,8	3,3	3,1	2,9	2,6	2,5
Sosyal Transferler	20,5	19,4	20,0	19,7	20,1	20,0	19,6
Haneler Arası Transferler	3,1	3,0	2,7	2,5	2,6	2,6	2,5
Diğer Gelirler	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Türkiye’de gelirin fonksiyonel dağılımı 2010-2016 dönemi için incelendiğinde, Çizelge 1.5’de de görüldüğü gibi gelir türlerinden maaş ve ücret gelirlerinin her yıl için yükselme eğiliminde olduğu gözlenmiştir. Nitekim, 2010 yılında 43,7 iken 2016 yılında 49,7 seviyesine yükseldiği görülmektedir. Yevmiye gelirlerinde ise belirtilen yıllar arasında 3,6’dan 2,5’e gerileme söz konusu olmuştur. Müteşebbis gelirlerinde de genel anlamda bir düşüş yaşanmasına rağmen, bu gelir türü tarım ve tarım dışı olarak ele alındığında, tarım gelirlerinin aynı şekilde düşme eğiliminde olduğu fakat tarım dışı gelirlerin aldığı payın ise 13,8’den 14,8 düzeyine yükseldiği saptanmıştır.

Gayrimenkul ve menkul kıymet gelirlerinde de belirtilen yıllar için genel anlamda sürekli azalma eğiliminin olduğu dikkat çekmektedir. Öte yandan dul, engelli, yetim, emekli aylıkları ve bunun gibi transferleri kapsayan sosyal transfer gelirlerinin, toplam gelirden aldıkları paylarda yıllara göre ufak dalgalanmalar görülse de 2010-2016 dönemi incelendiğinde düşüş yaşandığı açıkça görülmektedir. Yine aynı şekilde haneler arası transfer gelirlerinin de azalma eğiliminde olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır.

1.9 Eğitim ve Gelir Düzeyi

Eğitim ile gelir arasında pozitif bir ilişki olduğu bilinmektedir. Bireylerin eğitim durumlarındaki artış, elde ettikleri gelirlere de olumlu olarak yansımaktadır. Çizelge 1.6'da TÜİK verilerinden yararlanarak kadınların ve erkeklerin eğitim durumlarına göre yıllık ortalama brüt kazançları ele alınmaktadır. İlköğretim, ortaokul ve ilkokul altında eğitim alan bireylerin elde ettikleri kazanç en düşük seviyelerde olurken, bunların arasında pek fark bulunmamaktadır. Hatta ilköğretim ve ortaokul düzeyinde eğitim alanların gelirleri, ilkokul ve altında eğitim alanların gelirlerinden daha düşük olabilmektedir. Bireylerin elde ettikleri kazançlar, lise ve yükseköğretimde daha belirgin olarak karşımıza çıkmaktadır. Lise altında eğitim alanların, lise mezunlarına göre daha az kazanç sağladığı, meslek lisesi mezunlarının da normal lise mezunlarına göre daha fazla kazanç elde ettiği bilinmektedir. Fakat en yüksek kazancı ise yükseköğretim mezunları elde etmektedir (Akça ve Ela, 2012: 255).

Çizelge 1.6 : Cinsiyet ve eğitim durumuna göre yıllık ortalama brüt kazanç (tl).

Eğitim Durumu	2006			2010			2014		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
İlkokul ve Altı	9.676	9.952	8.159	13.099	13.526	11.065	18.602	19.417	15.748
İlköğretim ve Ortaokul	9.640	9.999	8.064	13.043	13.505	10.949	18.476	19.081	15.981
Lise	11.802	12.042	11.182	16.414	16.907	15.049	21.222	21.758	19.760
Meslek Lisesi	16.334	17.312	11.990	21.280	22.195	17.109	28.143	29.561	22.842
Yükseköğretim ve Üstü	27.310	29.258	23.899	35.383	37.878	31.437	51.405	55.633	45.483

Kadın ve erkeğin eğitimi arttıkça gelirinin de arttığı Çizelge 1.6'da görülmektedir. Fakat kadının geliri, erkeğin gelirinden her zaman düşük olmaktadır. 2014 yılında yükseköğretim mezunu bir erkek 55.633 TL gelir elde ederken, yükseköğretim mezunu bir kadın 45.483 TL kazanç elde etmektedir. Burada kadının gelir açısından dezavantajlı olduğu görülmektedir. Cinsiyet olarak ayırmadan, genel anlamda bakıldığında da yine gelirin, eğitim durumuyla orantılı bir şekilde arttığı

bilinmektedir (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 158). Doğu Marmara Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi karşılaştırıldığında ise Doğu Marmara’da elde edilen kazançlar yıllara göre değerlendirildiğinde Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ne göre bir üstünlük söz konusudur. Doğu Marmara Bölgesi’nde bireylerin yıllık ortalama brüt kazancı TÜİK verilerine göre 2006, 2010 ve 2014 yıllarında sırasıyla 14.136, 20.380 ve 28.128 olmaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde ise bu kazançlar 2006, 2010 ve 2014 yıllarında sırasıyla 10.264, 13.368 ve 19.735 olarak belirtilmektedir. Ayrıca erkeklerin kadınlara göre daha fazla kazanç sağladığı da bilinmektedir.

Gelirin eğitim ve cinsiyet ile olan ilişkisi bölgesel olarak incelediğinde de hangi bölgenin gelir dağılımında avantajlı, hangi bölgenin dezavantajlı olduğunu öğrenmek mümkündür. Çalışmada ele aldığımız Doğu Marmara Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde nüfusa göre eğitim düzeyleri Çizelge 1.7’de incelenmektedir. 2016 yılında Doğu Marmara Bölgesi 7.684.187, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ise 8.508.887 nüfusa sahiptir. Nüfusları birbirine yakın olan bu iki bölgede Çizelge 1.7’de görüldüğü gibi eğitim farklılıkları göze çarpmaktadır.

Çizelge 1.7: Eğitim durumuna göre bölgelerde nüfus oranı.

Bölgeler	Yıllar	Okuma Yazma Bilmeyen Oranı % (6 Yaş ve Üzeri)			Lise ve Dengi Okul Mezunu Oranı % (15 Yaş ve Üzeri)			Yükseköğretim Mezunu Oranı % (15 Yaş ve Üzeri)		
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Türkiye	2016	3.5	1.12	5.9	22.97	26.14	19.83	14.94	16.41	13.48
	2015	3.78	1.29	6.28	22.11	25.4	18.85	14.2	15.73	12.67
	2012	4.22	1.44	7.0	22.07	25.48	18.7	10.79	12.46	9.13
Doğu Marmara	2016	2.68	0.81	4.56	25.82	30.09	21.55	15.06	16.52	13.6
	2015	2.92	0.96	4.89	24.9	29.28	20.55	14.35	15.92	12.78
	2012	3.32	1.06	5.58	24.71	29.08	20.39	10.97	12.83	9.12
Güneydoğu Anadolu	2016	7.34	2.31	12.46	16.87	20.74	12.96	10.27	12.48	8.02
	2015	7.85	2.61	13.19	15.96	20.09	11.81	9.55	11.75	7.33
	2012	8.43	2.88	14.12	15.97	20.75	11.12	6.6	8.52	4.65

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 6 yaş ve üzeri nüfus 2012 yılında 6.731.597, okuma yazma bilmeyenlerin nüfusa oranı erkeklerde %2.88 ve kadınlarda %14.12 olarak görülmektedir. 2015 yılında ise 6 yaş üzeri nüfus 7.096.416, okuma yazma bilmeyenlerin nüfusa oranı ise erkeklerde %2.61, kadınlarda %13.19 olarak dikkat çekmektedir. 2016 yılında ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 6 yaş ve üzeri nüfus 7.202.864 olarak belirtilmektedir. Okuma yazma bilmeyen kesim ele alındığında, bu oranın erkeklerde %2.31, kadınlarda %12.46 olduğu görülmektedir. Yıllar geçtikçe okuma yazma bilmeyen oranının azalarak ilerlediği görülmektedir. Doğu Marmara Bölgesi incelendiğinde ise 6 yaş ve üzeri nüfus 2012 yılında 6.411.378, okuma yazma bilmeyenlerin nüfusa oranı, erkeklerde %1.06 ve kadınlarda %5.58 olmaktadır. 2015 yılına bakıldığında ise 6 yaş ve üzeri nüfus 6.780.266, okuma yazma bilmeyenlerin nüfusa oranı erkeklerde %0.96 ve kadınlarda ise %4.89 olarak karşımıza çıkmaktadır. 2016 yılında ise Doğu Marmara Bölgesi'nde 6 yaş ve üzeri nüfus 6.921.617 olarak görülmektedir. Okuma yazma bilmeyen erkeklerin oranı %0.81, kadınların oranı ise %4.56 olarak belirlenmiştir. 15 yaş ve üzeri nüfus değerlendirildiğinde ise 2012 yılında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin nüfusu 4.997.079, Doğu Marmara Bölgesi nüfusu ise 5.471.670 olarak bilinmektedir. Bölgelere göre eğitim düzeyleri incelendiğinde, lise ve dengi okul mezunlarının 2012 yılında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde erkeklerde %20.75, kadınlarda %11.81, yükseköğretim düzeyinde ise erkeklerde %8.52, kadınlarda %4.65 olduğu görülmektedir. 2012 yılında Doğu Marmara Bölgesi'nde ise sırasıyla bu oranlar lise ve dengi okul mezunları için erkeklerde %29.08, kadınlarda %20.39, yükseköğretim mezunları için de erkeklerde %12.83, kadınlarda %9.12 olarak görülmektedir. 2015 yılında ise bu nüfus Güneydoğu Anadolu'da 5.366.904 olurken, Doğu Marmara'da 5.817.274 olmaktadır. Güneydoğu Anadolu'da lise ve dengi okul mezunları incelendiğinde erkeklerde %20.09, kadınlarda %11.81, yükseköğretim mezunları incelendiğinde ise erkeklerde %11.75, kadınlarda %7.33 olarak belirtilmektedir. Doğu Marmara Bölgesi'ne bakıldığında, lise ve dengi okul mezunları için erkeklerde %29.28, kadınlarda ise %20.55, yükseköğretim düzeyindeki mezunlar için de sırasıyla, erkeklerde %15.92, kadınlarda %12.78 olarak göze çarpmaktadır. 2016 yılında 15 yaş ve üzeri nüfus bakımından Doğu Marmara Bölgesi 5.954.889, Güneydoğu Anadolu Bölgesi 5.477.465 seviyelerine ulaşmıştır. Doğu Marmara Bölgesi ele alındığında, hem lise ve dengi okul mezunları için hem de yükseköğretim mezunları için erkeklerin üstünlüğü anlaşılmaktadır. Lise ve dengi okul mezunları

düzeyinde erkekler %30.09, kadınlar %21.55 olurken, yükseköğretim mezunları için bu oranlar erkeklerde %16.52 ve kadınlarda %13.6 olarak açıklanmaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde de aynı şekilde lise ve dengi eğitim mezunları ile yükseköğretim mezunları değerlendirildiğinde, bu bölgede de erkeklerin üstünlüğü dikkat çekmektedir. Nitekim bu bölgede 2016 yılında lise ve dengi okul mezunu erkekler %20.74, kadınlar %12.96, yükseköğretim mezunları düzeyinde ise erkekler %12.48, kadınlar %8.02 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu iki bölgede de hem okuma yazma bilenlerin sayısında, hem lise ve dengi okul mezunlarında, hem de yükseköğretim mezunu olanların nüfusa oranında erkeklerin kadınlara olan üstünlüğü dikkat çekmektedir. Yıllara göre eğitimin Türkiye genelinde olduğu gibi bu iki bölgede de arttığı fakat iki bölge arasında eğitimin cinsiyete göre farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Türkiye geneline bakıldığında da eğitimde erkekler kadınlara göre daha yüksek orana sahiptir. Yıllara göre artışlar incelendiğinde lise ve dengi düzeyi eğitimde ufak artışlar olduğu görülmektedir. Fakat yükseköğretime yönelmede önemli bir artış olmuştur. İki bölge arasındaki eğitim düzeyleri açısından önemli bir fark mevcuttur. Bütün eğitim düzeylerine katılım oranlarında Doğu Marmara'nın, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne olan bir üstünlüğü anlaşılmaktadır. Bu fark coğrafi koşullardan, nüfusun yapısından, bölgelere yapılan eğitim yatırımlarından ve bunun gibi birden fazla sebepten olabilmektedir. Dolayısıyla bu da gelir dağılımı açısından Doğu Marmara Bölgesi'nin daha avantajlı olduğu sonucunu doğurmaktadır.

1.10 Eğitim, İşsizlik ve Yoksulluk İlişkisi

Değişen dünyada üretimin bilgiye bağımlı olması, vasıflı işgücü gereksinimini ortaya koymaktadır. Çünkü firmalar uluslararası rekabet güçlerini arttırdıkları için, eğitilmiş, yeni teknolojiye ayak uydurabilen ve verimli çalışan bireyleri istihdam etmektedirler. Bu durum eğitilmiş kişilerin istihdam oranını artırırken, eğitimsiz kişilerin istihdam oranında negatif bir etki yaratmaktadır (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 158).

Eğitim düzeyi ile gelir, istihdam ve yoksulluk arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Eğitim seviyesiyle birlikte gelirin arttığı bilinmektedir. Eğitilmiş fertlerin diğer fertlere göre daha çok nitelik gerektiren işlerde çalıştıkları ve buna bağlı olarak daha çok gelir elde ettikleri bilinmektedir. Aynı şekilde eğitim düzeyi yükseldikçe işsizliğin de azalacağı öngörülmektedir. Ayrıca eğitilmiş bireylerin iş

arama süresi, eğitimsiz bireylere göre daha az olmaktadır (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 159). Bu durum bölgeler arasında değerlendirildiğinde de farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Çizelge 1.8’de Doğu Marmara ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde alınan eğitimler sonucunda, TÜİK verilerine göre 15 yaş ve üzeri nüfusun işgücüne katılımı ve bu iki bölge arasındaki işsizlik, istihdam oranları belirtilmektedir.

Çizelge 1.8 : Bölgelere göre nüfusun işgücü durumu (15 yaş ve üzeri).

Bölgeler	İşgücüne Katılma Oranı %			İşsizlik Oranı %			İstihdam Oranı %		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Türkiye	50.5	51.3	52	9.9	10.3	10.9	45.5	46	46.3
Doğu Marmara	51.8	52.7	51.8	8.1	8.9	9.9	47.6	48	46.6
Güneydoğu Anadolu	41.3	42.2	43.7	15.6	16.5	18.7	34.8	35.2	35.5

Nüfusu birbirine yakın bu iki bölge arasında eğitim alanında olan farklılıklar burada işgücüne katılım, işsizlik ve istihdam alanlarında da karşımıza çıkmaktadır. Eğitimde olduğu gibi bu alanlarda da Doğu Marmara Bölgesi’nin, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ne göre üstünlüğü belirtilmektedir. Her iki bölgede de kendi içinde yıllar geçtikçe işgücüne katılım ve istihdam oranlarında ufak hareketlenmeler söz konusu olsa da, işsizlik oranlarında yıllar geçtikçe bir artış olduğu dikkat çekmektedir. Doğu Marmara Bölgesi’nde 2014 yılında %8.1 olan işsizlik oranı, 2015 yılında artış göstererek %8.9 olmaktadır. 2016 yılında ise tekrar yükselerek %9.9 oranına ulaşmaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde de işsizlik oranı 2014 yılında %15.6, 2015 yılında %16.5, 2016 yılında %18.7 olarak giderek artış göstermektedir. İşsizlik oranlarına değerlendirildiğinde, iki bölge arasında Doğu Marmara Bölgesi’nin büyük üstünlüğü göze çarpmaktadır. İki bölge arasında işsizlik oranları arasında yaklaşık iki kat fark bulunmaktadır. Bu farkın oluşmasında Doğu Marmara Bölgesi’nde bulunan sanayi bölgelerinin etkisi oldukça önemli rol oynadığı bilinmektedir. Türkiye geneli için incelendiğinde de işsizlik oranlarının 2014 yılından 2016 yılına kadar artış gösterdiği belirtilmektedir. Nitekim 2014 yılında Türkiye geneli için %9.9 olan işsizlik oranı, 2016 yılında %10.9 seviyesine ulaştığı görülmektedir. İki bölge arasında istihdam oranları incelendiğinde, Doğu Marmara Bölgesi’nin 2014 yılında %47.6, 2015 yılında %48’e artış gösterdiği saptanmıştır. Ancak 2016 yılında belirtilen diğer yıllara nazaran, istihdam oranının %46.6 seviyesine gerilediği

gözlenmektedir. Güneydoğu Anadolu’da ise bu oranlar 2014 yılından 2016 yılına kadar sırasıyla %34.8, %35.2 ve %35.5 olarak karşımıza çıkmaktadır. Elde edilen veriler çerçevesinde Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde istihdam oranlarının 2014 yılından 2016 yılına kadar belirli aralıklarla artış gösterdiği bilgisine varılmaktadır. Türkiye geneli baz alındığında da istihdam oranlarında bir artış eğiliminin olduğu belirtilmektedir. İşgücüne katılım oranları konusunda ise 2014 ve 2016 yılları arası değerlendirildiğinde, Türkiye geneli ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi için artış yaşanmaktadır. Ancak Doğu Marmara Bölgesi adına işgücüne katılım oranlarında 2014-2016 dönemi baz alındığında ufak dalgalanmaların yaşandığı ve 2016 yılında düşüş gerçekleştiği saptanmaktadır.

Bireyin eğitim düzeyine bağlı olarak gelirinde meydana gelen artış, eğitimin yoksulluğu azaltıcı etkisini de göstermektedir. Aşağıda Çizge 1.9’da TÜİK verilerinden elde edilen, 15 yaş ve üzeri bireylerin eğitime göre yoksulluk oranları da bunu destekler niteliktedir.

Çizge 1.9 : Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine ve eğitim durumuna göre yoksulluk oranı.

Eğitim Durumu (15 Yaş ve üzeri)	2013		2014		2015		2016	
	%50	%60	%50	%60	%50	%60	%50	%60
Okur-Yazar Olmayanlar	26.6	37.5	27.7	38.1	27.2	36.3	26.2	35.3
Bir Okul Bitirmeyenler	23.7	33.5	25.1	34.2	23.7	34.1	24.1	33.5
Lise Altı Eğitilmişler	12.4	20.0	12.5	19.6	12.8	20.3	12.5	19.6
Lise ve Dengi Okul	5.6	9.1	5.7	9.3	5.6	10.2	6.2	10.4
Yükseköğretim Mezunları	1.8	2.7	1.3	2.2	1.6	2.7	1.7	3.2

Nitekim ele alınan yılların hepsinde medyan gelirin %50 ve %60’ına göre incelendiğinde okuryazar olmayanların yoksulluk oranının, bir okul bitirmeyen bireylere göre daha fazla olduğu gözlenmektedir. Yine bir okul bitirmeyenlerin, lise altında eğitim görenlere göre, lise altında eğitim alan bireylerin ise lise mezunlarına göre daha yoksul oldukları dikkat çekmektedir. Yükseköğretim mezunlarında ise yoksulluk oranının en az olduğu göze çarpmaktadır (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 159). Çalışmada incelenmekte olan Doğu Marmara Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu

Bölgesi değerlendirildiğinde ise meydana gelen yoksulluk oranı aşağıda Çizelge 1.10'da açıkça gözler önüne serilmektedir.

Çizelge 1.10 : Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre bölgesel yoksulluk oranları.

Bölgeler	2013		2014		2015		2016	
	%50	%60	%50	%60	%50	%60	%50	%60
Türkiye	15.0	22.4	15.0	21.8	14.7	21.9	14.3	21.2
Doğu Marmara	9.1	17.0	7.9	14.2	9.9	17.3	9.2	14.5
Güneydoğu Anadolu	11.9	18.4	10.0	17.1	14.5	20.9	11.5	19.2

Doğu Marmara Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi karşılaştırıldığında Güneydoğu Anadolu'da yoksulluk oranının daha fazla olduğu görülmektedir. Medyan gelirin %50 ve %60'ı dikkate alındığında Doğu Marmara Bölgesi'nin yoksulluk oranları Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne göre düşüktür. Çizelge 1.10'da yıllara göre incelendiğinde her iki bölgede de 2014 yılında yoksulluk oranının azaldığı görülmektedir. Fakat 2015 yılına bakıldığında, yine her iki bölgede de yoksulluk oranlarının artış sergilediği, 2016 yılında ise hem Doğu Marmara Bölgesi hem de Güneydoğu Anadolu Bölgesi için yoksulluk oranlarının düşme eğiliminde olduğu gözlenmektedir. Türkiye geneli baz alındığında da 2013 ve 2016 yılları arasında bazı iniş ve çıkışların meydana gelmesine medyan gelirin %50 ve %60'ına göre genel anlamda yoksulluk oranlarında düşüş yaşandığı saptanmaktadır.

Dünya perspektifinden bakıldığında da yapılan yoksulluk çalışmalarına göre az gelişmiş ülkeler için mutlak yoksulluk sınırı, fert başına günde 1\$ olarak belirtilirken Latin Amerika ülkeleri ve Karayipler için 2\$ olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye ve içinde bulunduğu Doğu Avrupa ülkeleri için kişi başına günde 4\$, gelişmiş ülkeler için ise kişi başına günde 14,40\$ olarak dikkat çekmektedir. Bu da dünya genelinde bölgeler arasındaki yoksulluk farklarını açıkça ortaya koymaktadır. Küresel servet geçmiş tarihe nazaran oldukça artış göstermesine rağmen yoksulluk aynı hızıyla devam etmektedir. Nitekim dünyada en zengin 20 üke ile en yoksul 20 ülke arasındaki fark 37 kat olarak karşımıza çıkmaktadır (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 341).

2. LİTERATÜR ÖZETİ

Fischer ve Modigliani'e (1978) ve Laidler ve Parkin'e göre (1975) enflasyon gelir dağılımı adaletsizliğini artırır. Çünkü gelir dağılımındaki adaletsizlik fakir insanlara, zengin insanlardan daha fazla zarar vermektedir. Sharafat Ali'nin (2014) yaptığı çalışmada 1972' den 2007 yılına kadar senelik veriler halinde Johansen eş-bütünleşme testini kullanarak Pakistan'da enflasyonun gelir dağılımı adaletsizliğini tetiklediğini tespit etmiştir.

Öte yandan karşıt görüş olarak, Blinder ve Esaki (1978) ve Bach ve Stephenson (1974) çalışmalarında enflasyonun gelir dağılımını iyileştirdiğini savunmuşlardır. Heer ve Süssmuth (2003) ampirik kanıt olarak enflasyonun gelir dağılımı adaletsizliğini azalttığını bulmuştur. Dolayısıyla, akademik literatürde, enflasyon ve gelir dağılımı arasındaki ilişki tartışma halindedir. Bu çalışmada ise Latin Amerika ülkelerinde enflasyonun gelir dağılımını 2004 – 2014 yılları arasında senelik veriler halinde etkilediği panel veri analizi aracılığı ile net bir şekilde ortaya konulmuştur.

Mocan'ın (1999) yaptığı çalışmada ise gelir dağılımına etki eden faktörleri masaya yatırmıştır. Araştırma sonucuna göre ise yapısal işsizlikteki artışın gelir dağılımı adaletsizliğinde azımsanamayacak düzeyde etkisi vardır. Ayrıca enflasyonun da gelir dağılımı üzerinde pozitif etkisini savunmuş ve bulmuştur. Mocan'ın (1999) her iki bulgusu ise bu çalışmanın araştırma sonucuyla paralellik göstermektedir. Hojman (2002) ise teorik ve ampirik belirsizlikler yüzünden işsizliğin gelir dağılımı adaletsizliğini tetiklemediğini savunmaktadır. Buenos Aires'de 1985 – 1997 yıllarını kapsayan dönem için yapılmış olan çoklu regresyon sonucuna göre işsizlikle gelir dağılımı arasında korelasyon yoktur.

Çizelge 2.1 : Literatürde gelir dağılımı ile ilgili yapılan çalışmalar.

Yazarlar	Yıl	Örnekleme	Veri Seti	Model	Sonuç
Artan ve Kalaycı	2014	28 OECD ve 35 orta üst gelir grubunda olan ülkelerden oluşan 63 ülke	1995 - 2005	Statik panel veri analiz yöntemi	Eğitim seviyesinin yüksekliğinin gelişmiş ülkelerde, dışa açıklığın da tüm ülkelerde gelir adaletsizliğini azalttığı, DYY'nin ise gelir dağılımı adaletsizliğini artırdığı ortaya çıkmıştır.
Gülmez ve Altıntaş	2015	Türkiye	1981 - 2011	Johansen eşbütünleşme testi ve vektör hata düzeltme testi (VECM)	Enflasyonun ve ticari açıklığın gelir dağılımı adaletsizliği üzerinde azaltıcı bir etkisi ortaya çıkmaktadır.
Bükey ve Çetin	2017	Türkiye	1980 - 2014	En Küçük Kareler Yöntemi	Küreselleşme, enflasyon ve faiz, gelir dağılımı adaletsizliğini olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir.
Dişbudak ve Süslü	2007	Türkiye	1963 - 1998	ARDL sınır testi	Ekonomik büyüme, gelir dağılımını kısa dönemde olumsuz, uzun dönemde olumlu yönde etkilemektedir. Dışa açıklığın ise gelir dağılımındaki etkisi kısıtlıdır.
Örnek ve Elveren	2010	Türkiye	1980 - 2001	Eşbütünleşme analizi	Gelir dağılımı ile dışa açıklık arasında güçlü bir nedensellik olduğu saptanmıştır.
İlgün	2015	17 OECD ülkesi	1995 - 2012	Panel veri analizi yöntemi	Kamu harcamalarının payının artırılmasının, gelir dağılımı üzerinde pozitif bir etki yarattığına ulaşılmıştır.

Peçe, Ceyhan ve Akpolat	2016	Türkiye	1977 - 2013	Johansen (1988) eş bütünleşme testi, Toda- Yamamoto (1995) Granger nedensellik testi, FMOLS, DOLS ve CCR modelleri ile eş bütünleşme regresyonları	Gelir dağılımının iyileşmesi kişi başına düşen reel GSYH'yı olumlu yönde etkilemiştir.
Karabıyık ve Dilber	2016	Az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş 50 ülke	1970 - 2008	Panel veri analizi, CDLM testi, CADF birim kök testi, CCE ve EKK	Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelir dağılımı adaletsizliğini düzeltmeye yardımcı olduğuna ulaşılmıştır.
Ulusoy vd.	2015	Türkiye	1994 - 2013	En Küçük Kareler Yöntemi (SEK)	Kamu harcamalarının, yükseköğretim kurumlarına yapılması gelir adaletsizliğini arttırırken, sağlık alanına yapılması azaltmaktadır. Ayrıca iç faiz ödemelerinin ve enflasyonun artışı da gelir adaletsizliğini arttırmaktadır.
Öztürk	2012	Türkiye iller düzeyinde	1990 - 2000	Yatay kesit analizi	Doğurganlık hızının fazla olduğu şehirlerde gelir seviyesinin düşük, doğurganlık hızının düşük olduğu şehirlerde ise gelir seviyesinin yüksek olduğu saptanmıştır.
Değer	2006	Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler	1975 - 2002	Yatay kesit analizi yöntemi	Ticari liberalizasyonun, gelir adaletsizliklerini azaltıcı etkisinin varlığı tespit edilmiştir.

Hazman	2011	Türkiye	1980 - 2005	Hata Düzeltme Modeli	Gelir dağılımından kamu harcamasının büyüklüğüne, sosyal güvenlik harcamaları payından da kamu harcaması büyüklüğüne doğru tek yönlü bir nedensellik saptanmıştır.
Argun	2016	Gelişmekte olan ülkeler	1989 - 2013	Panel veri analizi yöntemi	Finansal kalkınma ve gelir adaletsizliği arasındaki ilişki incelenmiş ve finansal sektör kredilerinin artışı gelir dağılımı adaletsizliğini fazlalaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır.
Atkinson	2003	9 OECD ülkesi	1945 - 2001	Panel veri analizi yöntemi	Avrupa ve Amerika arasında bulunan ticaretten dolayı, teknolojik değişim ve küreselleşmenin gelir dağılımı adaletsizliğini artırdığı belirtilmektedir.
Kanberoğlu ve Arvas	2014	Türkiye	1980 - 2012	ARDL yöntemi	Özel sektör kredileri, kişi başına gelir ve enflasyon, gelir adaletsizliğini azaltıcı etkiye sahiptir. Finansal kalkınmanın da gelir dağılımı adaletsizliği üzerinde olumlu etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.
Akıncı, Akıncı ve Yılmaz	2015	Türkiye 12 alt bölge	2006 - 2012	Panel veri analizi yöntemi	Finansal kalkınmanın gelir dağılımı adaletsizliğini artırdığı yönünde bulgular tespit edilmiştir.

Forbes	2000	45 ülke	1966 - 1995	Panel veri analizi yöntemi	Kısa ve orta vadede ülkelerde gelir dağılımı adaletsizliğinin yükselmesi ve iktisadi büyüme arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.
Destek, Okumuş ve Manga	2017	Türkiye	1977 - 2013	VECM Granger nedensellik testi ve ARDL sınır testi	Enflasyon ve kamu harcamalarının artmasının, gelir adaletsizliğini artırdığı, reel GSYH'nın artmasının ise gelir adaletsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.
Eroğlu, Altaş, Ün ve Ulu	2017	Türkiye dahil 21 OECD ülkesi	2004 - 2011	Panel veri analizi yöntemi	Sosyal yardım ve eğitim harcamaları, dışa açıklık, yaşlı nüfus ile eğitime katılımın artması, gelir adaletsizliğini azaltırken, işsizlik ve nüfusun artması ise gelir adaletsizliğini artırmaktadır.
Gregorio ve Lee	2002	100 ülke	1960 - 1990	Panel veri analizi yöntemi	Eğitim seviyesinde meydana gelen artışın, gelir adaletsizliğinin azalmasına etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır.
Topuz ve Dağdemir	2016	94 ülke	1995 - 2011	Panel veri analizi ve sistem genelleştirilmiş momentler yöntemi	Düşük, düşük-orta gelirli ve üst-orta gelirli ülkelerde iktisadi büyüme gelir adaletsizliğini artırırken, yüksek gelirli ülkelerde ise iktisadi büyüme gelir adaletsizliğini azaltmaktadır.

Sugözü, Erdoğan ve Ulaşan	2017	Türkiye	2002 - 2015	Topsis modeli	İç borç faiz ödemelerinin, faiz ve işsizlik oranlarının, dolaylı vergilerin ve enflasyonun azalmasının, gelir dağılımı üzerinde olumlu etki yarattığı gözlenmiştir.
Deyshappriya	2017	33 Asya ülkesi	1990 - 2013	Panel veri analizi yöntemi	Resmi kalkınma yardımları, eğitim, işgücüne katılım gelir adaletsizliğini azaltırken, yüksek enflasyon, siyasi risk, ticaret hadleri ve işsizlik eşitsizliği artırmaktadır.
Thalassions, Uğurlu ve Muratoğlu	2012	13 AB ülkesi	2000 - 2009	Panel veri analizi yöntemi	Enflasyon ve gelir eşitsizliği arasında pozitif bir ilişki bulunmuş ve istihdam oranı ile ekonomik açıklığın da gelir eşitsizliğini artırdığı ortaya çıkmıştır.
Yanar ve Şahbaz	2013	Gelişmekte olan 102 ülke	2010	Yatay kesit analizi	Küreselleşmenin, yoksulluk ve gelir dağılımı adaletsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.
Mercan ve Azer	2013	Merkez Asya ve Kafkas ülkeleri	1995 - 2009	Panel veri analizi yöntemi	İktisadi büyümenin, gelir dağılımı üzerinde negatif bir etki bıraktığı sonucuna ulaşılmıştır.
Öztürk ve Kayaoğlu	2016	Türkiye iller düzeyinde	2008 - 2013	Panel veri analizi yöntemi	Gelir dağılımı adaletsizliği ile eğitim adaletsizliği arasında negatif bir ilişki bulunmuştur.

Atif, Srivastava, Sauytbekova ve Arachchige	2012	Gelişmekte olan 68 ülke	1990 - 2010	Panel veri analizi yöntemi	Küreselleşmede ortaya çıkan artışın, gelir dağılımı adaletsizliğini fazlaştırdığı tespit edilmiştir.
Kanwal ve Munir	2015	6 Güney Asya ülkesi	1980 - 2010	Panel veri analizi yöntemi	Cinsiyet eşitsizliğinin, ilköğretim ve yükseköğretimde gelir adaletsizliği üzerinde olumlu, ortaöğretimde ise olumsuz etkisinin olduğu görülmektedir.
Muktadir-Al-Mukit	2012	Bangladeş	1995 - 2009	Eşbütünleşme tekniği	Eğitim harcamalarının, ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etkisinin olduğu saptanmıştır.
Doğrul	2009	Marmara Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi	1990 - 2001	Panel veri analizi yöntemi	Eğitim harcamaları ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır.
Kaya ve Şenesen	2011	Türkiye	2005	Gini ayrıştırma yöntemi	Gelir adaletsizliği üzerinde cinsiyet, eğitim düzeyi, çalışılan alan ve yerleşim yeri gibi değişkenlerin etkisi incelenmiş ve cinsiyetin oldukça önemli bir etken olduğuna ulaşılmıştır.
Palaz, Şenergin ve Öksüzler	2013	Türkiye	2008	Genelleştirilmiş entropi ayrıştırma tekniği	Gelir adaletsizliğinin %20,49'u grup içi, %79,51'lik kısmı da gruplar arasındaki eşitsizlikten oluşurken, gelir adaletinin bozulmasında en fazla etki, ilköğretim seviyesinde olmaktadır.

Avcı ve Avcı	2017	23 OECD ülkesi	1984 - 2011	Panel veri analizi yöntemi	Kurumsal kalitenin, gelir dağılımı adaletsizliğini azaltma konusunda olumlu etkilerinin olduğu tespit edilmiştir.
Erkal, Akıncı ve Yılmaz	2015	11 Ülke	1998 - 2010	Panel veri analizi yöntemi	Özel sağlık harcamalarının yoksulluğu artırdığı gözlenirken, kamu sağlık harcamalarının ise yoksulluğu azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra nüfus artışı ve enflasyon değişkenlerinin de yoksulluğu artırdığı gözlenmiştir.
Limanlı	2017	Türkiye	2006 - 2014	Regresyon temelli ayırıştırma tekniği	Gelir dağılımı adaletsizliği üzerinde en fazla etkinin, eğitim ve bölge unsurlarından kaynaklandığı sonucu bulunmuştur.

Erkal vd.'e göre (2015) 11 ülke kapsamında yapılan araştırmada panel veri analiziyle gelir adaletsizliği ve iktisadi büyüme arasındaki ilişki araştırılmıştır. Analiz sonucuna göre gelir adaletsizliğinde meydana gelen artış ve yoksulluğun büyümeye yol açtığı saptanmıştır. Özel sağlık harcamalarının yoksulluğu artırdığı ancak kamu sağlık harcamalarının yoksulluğu azalttığı ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra nüfusun artması ve enflasyonla beraber yoksulluk oranlarında da artış meydana geldiği gözlenmiştir.

Limanlı'ya göre (2017) Türkiye'de gelir dağılımı üzerinde etkisi olan faktörler regresyon temelli ayırıştırma tekniğiyle ele alınmıştır. 2006-2014 dönemi için yapılan analiz sonucunda, hanehalkı reisinin yaşının, hanede bulunan işsiz sayısının, sağlık durumunun kötü olmasının gelir adaletsizliği üzerinde ufak bir etki yarattığı gözlenmiştir. Ancak gelir eşitsizliği üzerinde en fazla etkinin, eğitim unsuru ve yaşanan bölgeden kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Avcı ve Avcı'ya göre (2017), 23 OECD ülkesi kapsamında 1984-2011 dönemi için kurumsal kalite ve gelir adaletsizliği arasındaki ilişki panel veri analizi yöntemiyle araştırılmıştır. Yapılan analiz neticesinde hükümet istikrarı, yolsuzluk, hukuk, sosyo-ekonomik koşullar, düzen, içsel, dışsal ve etnik çatışmalar gibi değişkenler çerçevesinde ele alınan kurumsal kalite olgusunun, gelir adaletsizliğini azaltma konusunda olumlu etkilerinin olduğu saptanmıştır.

Palaz vd. (2013), Türkiye'de hanehalkı bütçe anketlerinin 2008 verilerinden faydalanarak yaptıkları araştırmada, eğitim düzeylerinin gelir dağılımı üzerinde olan etkisini incelemişlerdir. Genelleştirilmiş entropi ayrıştırma tekniğiyle eğitimin grup içi ve gruplar arasında gelir dağılımına olan etkilerinin incelendiği çalışmada, gelir adaletsizliğinin %20,49'u grup içi, %79,51'lik kısmı da gruplar arasındaki gelir adaletsizliğinden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Gelir paylaşımının bozulmasında etkisi en fazla hissedilen seviye ilkokul olurken, ortaokul düzeyinde bu etkinin düştüğü gözlenmiştir. Lise düzeyinde bulunan grup içi adaletsizlik benzer nitelikte bulunmuştur. Ancak dört yıllık üniversite mezunları grubunun gelir adaletsizliği, iki yıllık üniversite mezunlarının grubundan daha fazladır. Dört yıllık üniversite mezunlarında işe başlama aşamasında problemler, grup içinde bulunan nitelik farklılıkları, kamu ve özel sektör çalışanları arasındaki gelir farklılıkları bunu açıklamaktadır.

Doğrul (2009), Marmara Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi için 1990-2001 dönemi için, eğitim harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi panel veri analizi yardımıyla incelemiş ve yapılan analiz sonucunda iki değişken arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin varlığı tespit etmiştir. Ayrıca ortaöğretime yapılan harcamaların Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, ilköğretime yapılan harcamaların ise Marmara Bölgesi'nde iktisadi büyümeye olan etkisinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Muktadir-Al-Mukit (2012), kamu tarafından yapılan eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında 1995-2009 dönemi eşbütünlük tekniği ile ele almıştır. Bangladeş için yapılan araştırmada elde edilen bulgular, eğitime yapılan harcamaların, ekonomik büyüme üzerinde oldukça önemli ve pozitif bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Nitekim, eğitim harcamalarında %1 artış olduğunda, kişi başına GSYİH'da uzun vadede yaklaşık %0.34 artış olacağı tespit edilmiştir.

Kanwal ve Munir (2015), eğitim ve cinsiyet eşitsizliğinin, elde edilen gelir üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmada 1980-2010 döneminde Güney Asya ülkeleri için panel veri analizi uygulanmışlardır. Sonuçlar, eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin, ilköğretim ve yükseköğretim seviyesinde gelir adaletsizliği üzerindeki etkisinin pozitif ancak ortaöğretim düzeyinde negatif bir etkisinin olduğunu göstermektedir.

Atif vd. (2012), küreselleşmenin gelir adaletsizliği üzerinde olan etkisini panel veri analizi yöntemiyle 68 gelişmekte olan ülke kapsamında 1990-2010 dönemini ele alarak incelemişlerdir. Analiz sonuçları küreselleşmede meydana gelen artışın, gelir eşitsizliğini artırdığını göstermektedir.

Öztürk ve Kayaoğlu (2016), çalışmalarında eğitimin gelir adaletsizliği üzerindeki etkisini 2008-2013 yıllarını kapsayan dönem için, panel veri analizi yöntemiyle incelemişlerdir. Türkiye’de iller düzeyinde gerçekleştirilen çalışma sonucunda belirtilen dönemlerde gelir adaletsizliği ile eğitim adaletsizliği arasında negatif bir ilişkinin söz konusu olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Türkiye’de 2008-2013 dönemi için Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin, Marmara ve Karadeniz Bölgesi’ne kıyasla gelir dağılımında daha eşitsiz oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra eğitim eşitsizliği konusunda da Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesi’nin daha eşitsiz olduğu, Marmara Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesi’nde bulunan şehirlerde eğitim konusundaki adaletsizliğin daha az olduğu tespit edilmiştir.

Değer (2006), ticari liberalizasyon ve gelir dağılımı kavramlarını 1975-2002 dönemi için yatay kesit regresyon yöntemiyle analiz ederek incelemiştir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ele alındığı analizden elde edilen bulgular, ticaret liberalizasyonunun, hem az gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelere gelir dağılımı adaletsizliğini azalttığını göstermektedir. Başka bir deyişle, dış ticaretin serbestleşmesiyle birlikte, gelişmekte olan ülkelere nitelikli olmayan çalışanların elde ettikleri kazançlar artmakta ve dolayısıyla gelir dağılımı iyileşmektedir.

Mercan ve Azer’e göre (2013) ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişki 1995-2009 dönemi için incelenmiştir. Merkez Asya ülkeleri ve Kafkas ülkelerinden Azerbaycan, Tacikistan, Kırgızistan, Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan gibi ülkelerin ele alındığı çalışmada, panel veri analizi yöntemi uygulanmış ve sonuç

olarak ekonomide gerçekleşen büyümenin, gelir dağılımı üzerinde negatif bir etki bıraktığı anlaşılmıştır. Bu iki değişken arasındaki negatif etkinin, özellikle Azerbaycan ve Türkiye’de daha fazla hissedildiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Erdoğan (1999), İzmir, Denizli ve Bursa’yı baz alarak yaptığı çalışmada, cinsiyetler arasında oluşan gelir farklılıklarının sebeplerini incelemiştir. 1994 hanehalkı gelir dağılımı anket verileri aracılığıyla yapılan çalışmada öncelikle Mincer tipi temel insan sermayesi yöntemi ile elde edilen gelirdeki adaletsizlikler hakkında tahminde bulunulmuştur. Sonrasında insan sermayesi modeli ve akabinde genişletilmiş modeller uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre eğitim seviyesinde meydana gelen artışın, işgücüne katılım oranlarını artırdığı ve dolayısıyla gelir adaletsizliklerinin oluşmasını engelleyen önemli bir faktör olduğu belirtilmiştir.

Yanar ve Şahbaz (2013) gelişmekte olan 102 ülke bağlamında, yatay kesit analizi yöntemiyle küreselleşmenin, yoksulluk ve gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisini incelemiştir. 2010 yılı verileri yardımıyla yapılan çalışmada küreselleşme kavramı aynı zamanda ekonomik, siyasi ve sosyal açıdan da değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Araştırma sonuçlarından küreselleşmenin, hem yoksulluk hem de gelir adaletsizliğini azalttığı ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde ekonomik, siyasi, sosyal küreselleşmenin de yoksulluk ve gelir adaletsizliğini azalttığı belirtilmiştir.

Taş ve Yenilmez’e göre (2008) Türkiye’de eğitime yapılan yatırımların geri dönüş oranları, 2002 yılı verilerinden yararlanılarak, fayda maliyet analizi ile değerlendirilmiştir. Eğitim yatırımlarının bireysel geri dönüş oranı incelendiğinde, lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim almış kişilerin, bu alanda en üst düzey olarak görüldüğü belirtilmiştir. Eğitim yatırımlarının özel ve sosyal geri dönüşlerinde ise lise ve dengi mesleki teknik eğitim kurumlarının daha üst düzeyde olduğu gözlenmiştir. Özetle eğitim faktörü, sosyal ve bireysel anlamda gelişim sağlamak için oldukça önemli bir rol oynamaktadır.

Thalassions vd. (2012) çalışmalarında 2000-2009 yılları arasını ele alarak, panel veri analizi yöntemiyle 13 Avrupa Birliği ülkesi adına gelir eşitsizliği ve enflasyon arasındaki ilişkiyi değerlendirmişlerdir. Bunun dışında makro ekonomik değişkenler olarak istihdam oranı, ekonominin açıklığı ve GSYİH ele alınmıştır. Elde edilen bulgular kapsamında, enflasyon oranı ve gelir adaletsizliği arasında pozitif bir ilişki

saptanmıştır. Ayrıca istihdam oranı, ekonominin açıklığı ve GSYİH unsurlarından, GSYİH haricindeki değişkenlerin gelir adaletsizliğini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Deyshappriya (2017), 33 Asya ülkesi için, 1990-2013 yılları arasında panel veri analizi yöntemiyle, gelir eşitsizliğinin makroekonomik belirleyicilerini incelemiştir ve GSYİH ile eşitsizlik arasında Kuznets hipotezini destekler nitelikte bulgular elde etmiştir. Bunun haricinde kalkınma yardımları, eğitim, işgücüne katılım gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltırken, yüksek enflasyon, politik risk, ticaret hadleri ve işsizlik değişkenlerinin gelir adaletsizliğini artırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca Japonya, Rusya, İsrail, Singapur, Sri Lanka, Çin, Hindistan, Bangladeş ve Endonezya'da 1990'lı yıllardan beri gelir dağılımı adaletsizliğinin artış gösterdiği belirtilmiştir. Buna karşılık Kore, Malezya, Türkiye, Pakistan gibi ülkelerde adaletsizliğin düşüş eğiliminde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gülmez ve Altıntaş'a göre (2015), Türkiyede 1981-2011 yılları arasında Johansen eşbütünleşme testi ve vektör hata düzeltme testi (VECM) aracılığıyla ticari açıklık ve enflasyonun gelir dağılımı adaletsizliği üzerinde etkisi incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar bağlamında, Türkiye'de hem kısa hem de uzun dönemde, enflasyondan ve ticari açıklıktan gelir eşitsizliğine doğru nedensellik olduğu tespit edilmiştir. Etki tepki fonksiyonları vasıtasıyla gerçekleştirilen analizde enflasyonun ve ticari açıklığın gelir adaletsizliği üzerinde azaltıcı bir etkisi ortaya çıkmaktadır.

Dişbudak ve Süslü (2007), ARDL sınır testi tekniğiyle, Türkiye'de 1963-1998 yılları arasında gerçekleşen iktisadi büyüme ve dışa açıklığın gelir dağılımı üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Araştırma neticesinde enflasyonun, gelir dağılımının bozulmasında önemli rol oynadığı anlaşılırken, bütçede oluşan açıkların ise gelir dağılımı üzerinde etkisiz olduğu ortaya çıkmıştır. İktisadi büyüme kısa dönemde gelir dağılımını olumsuz yönde etkilerken, uzun dönemde ise gelir dağılımı üzerinde olumlu yönde etki göstermektedir. Dışa açıklığın ise gelir dağılımı üzerinde oluşturduğu etkinin oldukça kısıtlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Artan ve Kalaycı'ya göre (2014), 1995-2005 dönemi için 28 OECD ve 35 orta üst gelir grubunda bulunan ülkeler olmak üzere toplam 63 ülkede dışa açıklık, demokrasi, doğrudan yabancı sermaye yatırımları, eğitim ve gelir dağılımı arasında bulunan ilişkiler panel veri analiz tekniğiyle araştırılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda dışa açıklığın tüm ülkelerde gelir dağılımı adaletsizliğini azalttığı,

doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ise gelir dağılımındaki eşitsizliği artırdığı saptanmıştır. Eğitim ile gelir dağılımı arasındaki ilişki incelendiğinde ise gelişmekte olan ülkelerde eğitim düzeyinin katsayısı negatif olarak belirlenmiş ve istatistiksel açıdan anlamlı tespit edilememiştir. Gelişmiş ülkelerde ise eğitim seviyesinin zaten yüksek olması, bu ülkelerde bulunan gelir dağılımı adaletsizliğinin azalmasında etkili olduğunu açıkça göstermektedir.

Örnek ve Elveren'e göre (2010) Türkiye'de gelir dağılımı ile dışa açıklık arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması amacıyla 1980-2001 yılları arasında yapılan eşbütünleşme analizi sonucunda, bu iki değişken arasında güçlü bir nedensellik olduğu saptanmıştır.

Ulusoy vd.'e göre (2015) Türkiye'de en küçük kareler yöntemi ile 1994-2013 döneminde yapılan analiz bulgularına göre yükseköğretim kurumlarına yapılan kamu harcamaları bir birim artış gösterdiğinde gini katsayısının 0.07 artış gösterdiği görülmektedir. Diğer bir deyişle, yükseköğretim kurumlarına yapılan kamu harcamalarının gelir dağılımını bozucu bir etkisi mevcuttur. Yüksek gelir grubuna dahil olan bireylerin çocuklarının, yükseköğretim kurumlarından daha fazla faydalanması şüphesiz ki gelir dağılımında bu kesimi avantajlı konuma getirmektedir. Kamu tarafından yapılan sağlık harcamalarının ise bir birim artışı karşılığında gini katsayısı 0.016 azalmaktadır. Diğer değişkenlerden iç faiz ödemelerinin bir birim artışı gini katsayısını 0.0024 artırırken, enflasyon oranının bir birim artışı gini katsayısını 0.00025 artırmaktadır.

Bükey ve Çetin'e göre (2017), en küçük kareler yöntemi aracılığıyla Türkiye'de 1980-2014 dönemi baz alınmış ve iktisadi büyüme, küreselleşme, enflasyon, vergi politikaları, faiz gibi değişkenlerin gelir dağılımı üzerine etkisi araştırılmıştır. Sonuç olarak, iktisadi büyüme ve vergi yükü olarak ele alınan değişkenlerin anlamsız çıktığı anlaşılmıştır. Küreselleşme, enflasyon ve faiz değişkenlerinin ise gelir dağılımını bozduğu saptanmıştır. Cari işlemler dengesinde bir birimlik artış meydana geldiğinde Gini katsayısını ortalama 0.53 birim, enflasyondaki bir birim artışın Gini katsayısını ortalama 0.06 birim ve faizde meydana gelen bir birim artışın Gini katsayısını 0.05 birim artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Peçe vd.'e göre (2016), Türkiye'de gelir dağılımı ve kişi başına reel GSYH değişkenleri arasında bulunan ilişki, 1977-2013 yılları kapsamında sırasıyla Johansen

(1988) eş bütünleşme testi, Toda-Yamamoto (1995) Granger nedensellik testi, FMOLS, DOLS ve CCR modelleri ile eş bütünleşme regresyonları kurularak incelenmiştir. Gini katsayısı ile kişi başına reel GSYH arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Yani gelir dağılımında meydana gelen adaletsizliğin iyileşmeye başladığında kişi başına reel GSYH artış göstermektedir. 1977-2013 döneminde gelir dağılımının iyileşmesi, kişi başına düşen reel GSYH'yı olumlu yönde etkilemiştir.

Hazman (2015), hata düzeltme modeli ile 1980-2005 yılları arasında Türkiye'de adalet ve sosyal güvenlik harcamaları ile gelir dağılımı arasındaki nedensellik incelenmiştir. Bunun haricinde kamu harcamalarının düzeyi de ele alınmaktadır. Elde edilen bulgulara göre gelir dağılımından kamu harcamasının büyüklüğüne, sosyal güvenlik harcamaları payından da kamu harcaması büyüklüğüne doğru tek yönlü bir nedensellik saptanmıştır. Yani gelir dağılımı adaletsizliğinin iyileşmesinin, kamu harcamalarını etkileyebileceği ve sosyal güvenlik harcamalarında meydana gelen artışların da aynı şekilde kamu harcamalarını artırabileceği söylenebilmektedir.

Karabıyık ve Dilber'e göre (2016) az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş 50 ülke ele alınarak, panel veri analizi yöntemiyle 1970-2008 döneminde, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile gelir dağılımı arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının, gelir dağılımı adaletsizliğini düzeltmeye yardımcı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Argun'a göre (2016) gelişmekte olan ülkelerde finansal kalkınma ve gelir adaletsizliği arasındaki ilişki panel veri analizi yöntemiyle, 1989-2013 dönemi baz alınarak değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, finansal sektör kredileri ve gini katsayısı arasında pozitif bir ilişki olduğu yönündedir. Gelişmekte olan ülkelerde finansal sektör kredilerinin %1'lik artışı, gelir adaletsizliğini ortalama %0.028 düzeyinde fazlalaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kanberoğlu ve Arvas (2014) yaptıkları çalışmada Türkiye kapsamında finansal kalkınma ve gelir adaletsizliğini incelemişlerdir. 1980-2012 dönemi, belirtilen değişkenler ele alınarak ARDL yöntemiyle analiz edilmiş ve özel sektör kredileri, kişi başına gelir ile enflasyon unsurlarının gelirden meydana gelen eşitsizliği düşürücü bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak ticaretin, gelir adaletsizliğini az da olsa artırdığı gözlenmiştir. Finansal kalkınmanın gelir adaletsizliği üzerinde

oluşturduğu etki incelendiğinde ise, özel kredi hacminin %1 oranında artış göstermesi gelir adaletsizliğini yaklaşık %0.041 oranında düşürerek, gelir dağılımında adaletin sağlanması hususunda önem taşıdığı neticesine ulaşılabilir.

İlgün'e göre (2015) 17 OECD ülkesinde 1995-2012 yıllarını kapsayan dönemler için panel veri analizi yöntemiyle kamu harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisi incelenmiş ve devletin ekonomideki payının artırılmasının, gelir paylaşımında pozitif bir etki yarattığını göstermiştir.

Atkinson (2003), panel veri analizi yöntemiyle 1954-2001 dönemi için, 9 OECD ülkesi için teknolojik değişim, küreselleşme ve gelir dağılımı değişkenleri göz önüne alınmıştır. Yapılan analizde gini katsayısı adaletsizliğin göstergesi olarak belirtilmiştir. Elde edilen bulgular, Avrupa ve Amerika arasında bulunan ticaretten dolayı, adaletsizliğin artış gösterdiğini gözler önüne sermektedir.

Sugözü vd. (2017) tarafından yapılan çalışmada Türkiye baz alınarak, 2002-2015 yılları arası değerlendirilmiştir. Gelir dağılımı eşitsizliği üzerinde yüksek faiz ödemeleri, işsizlik, enflasyon, dolaylı ve dolaysız vergi unsurlarının etkileri topsis modeliyle incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre iç borç faiz ödemelerinde, faiz ve işsizlik oranlarında, dolaylı vergilerde ve enflasyonda meydana gelen azalmanın, gelir dağılımı üzerinde olumlu etki yarattığı gözlenmiştir.

Topuz ve Dağdemir (2016), iktisadi büyümenin gelir adaletsizliğinde oluşturduğu etkileri inceledikleri çalışmada, 1995-2011 arası baz alınarak, gelişmiş ve gelişmekte olan 94 ülke kapsamında panel veri analizi ile sistem genelleştirilmiş momentler yöntemi uygulamışlardır. Ülkeler kendi aralarında düşük ve düşük-orta gelirli, üst-orta gelirli, yüksek gelirli ve tüm ülkeler olmak üzere dört gruba ayrılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular, düşük ve düşük-orta gelir grubuna dahil olan ülkelerin dışında, üst-orta gelir grubunda bulunan ülkeler için de iktisadi kalkınma ile birlikte gelir adaletsizliğinin artış gösterdiğini ancak yüksek gelir grubunda bulunan ülkelerde, iktisadi büyüme ile birlikte gelir adaletsizliğinin azaldığını göstermektedir.

Eroğlu vd.'e göre (2017), aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 21 OECD ülkesi baz alınarak yapılan çalışmada panel veri analiz yöntemi kullanılmış ve sosyal yardım harcamalarında meydana gelen artışın, gelir adaletsizliğini azalttığı yönünde bulgular elde edilmiştir. Ayrıca dışa açıklık, yapılan eğitim harcamaları, nüfusun içinde

bulunan yaşlı kesim ve eğitime katılma oranlarında meydana gelen artış, gelir dağılımı adaletsizliğini azaltmaktadır. İşsizlik ve nüfusun artması ise gelir adaletsizliğinde artışa neden olmaktadır. Bunların yanı sıra elde edilen bir başka sonuca göre, gelir dağılımı adaletsizliğinin düzelmesi hususunda sosyal yardım harcamalarının, eğitim harcamalarından daha etkili bir unsur olduğu belirtilmektedir.

Destek vd. (2017), Türkiye’de 1977-2013 yılları arasını kapsayan zaman dilimi için, finansal gelişme süreci, reel GSYH, enflasyon ve kamu harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisini araştırmıştır. VECM Granger nedensellik ve ARDL sınır testi ile yapılan analizden elde edilen bulgular, enflasyon yüzdesinde ve kamu harcamalarında meydana gelen artışın, gelir dağılımında oluşan adaletsizliğin artmasına neden olduğunu göstermektedir. Ayrıca reel GSYH’nın artması, gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltan bir etki göstermektedir. Bunların yanı sıra Finansal Kuznets Teorisi’ni destekler nitelikte sonuçlar ortaya çıkmıştır. Diğer bir deyişle, Türkiye’de mali yapıda meydana gelen gelişmelerin, düşük gelir gruplarına refah seviyesi bakımından olumlu bir etki olarak yansımalarının uzun bir zaman almasından dolayı, finansal gelişim sürecinin başlarında gelir adaletsizliğinin artış göstereceği ancak belli bir seviyeden sonra gelir dağılımı adaletsizliğinde iyileşmelerin yaşanacağı belirtilmiştir.

Gregorio ve Lee (2002), eğitim ve gelir dağılımı ilişkisini 100 ülke bazında, 1960-1990 yılları kapsamında, panel veri analizi yöntemiyle incelemiştir. Yapılan analizden elde edilen bulgulara göre, eğitime ulaşma hususunda meydana gelen artışın ve eğitim unsurunun eşit bir şekilde gerçekleştirilmesinin, gelir dağılımının daha eşit olmasında önemli rol oynadığını belirtmektedir. Araştırmaya göre 100 ülke içinde gelir dağılımının Latin Amerika ve Afrika’da diğer bölgelere göre daha eşitsiz olduğu belirlenmiştir.

Kaya ve Şenesen’e göre (2011), gelir dağılımı adaletsizliği üzerinde cinsiyet, eğitim düzeyi, çalıştıkları alan ve yerleşim yeri gibi değişkenlerin etkisi, 2005 yılı hanehalkı bütçe anketleri aracılığıyla elde edilen veriler kapsamında, gini ayrıştırma yöntemi ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarından elde edilen bulgular, gelir dağılımı adaletsizliğinde cinsiyet kavramının oldukça önemli bir faktör olduğunu gözler önüne sermektedir.

Aydın'a göre (2012), bireysel gelir dağılımının demografik ve sosyo-ekonomik değişkenlerinin göreceli etkileri, hanehalkı bütçe ve tüketim harcamaları anket verileri aracılığıyla 2003-2006 yılları kapsamında analiz edilmiştir. Hanehalkı reislerinin söylemiş olduğu bireysel aylık kazançlarla sınırlı olan ankette, hanehalkı reisinin yaşı, eğitim seviyesi, cinsiyeti, faaliyet gösterdiği iş alanı, yerleşim yerine göre kır ve kent faktörleri ele alınmıştır. Yapılan analiz sonucunda kırsal kesimlerde gerçekleşen gelir dağılımının kentlere kıyasla daha adil olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda elde edilen bulgular, gelirin dağılımındaki en önemli belirleyicilerin eğitim ve meslekler olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Nitekim, elde ettikleri gelirler bakımından en alt seviyede bulunan hanehalkı reislerinin %65.4'lük bölümünün ilkokuldan daha alt düzeyde eğitime sahip olduğu, %47.3'lük kesimin ise ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra %50'den fazlasının da hayvancılık ve tarım gibi kalifiye işgücü gereksinimi bulunmayan işlerde çalışması eğitim ve mesleklerin gelir dağılımı üzerindeki etkisini destekler niteliktedir.

Kızılgöl'e göre (2012) Türkiye kapsamında eğitimde gerçekleşen cinsiyet ayrımının yoksulluğa etkisi, 2008 yılı hanehalkı bütçe anketleri baz alınarak, logit regresyon tekniğiyle incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda hanehalkı reisi erkek olarak belirtilenlerin kadınlara göre yoksulluk ihtimallerinin daha az olduğu belirlenmiştir. Bunun dışında hanehalkı reisi okuryazar olarak belirtilenlerin, okuryazarlığı bulunmayanlara, kentlerde hayatını sürdürenlerin kırsal bölgelerde yaşayanlara kıyasla yoksulluk ihtimallerinin daha az olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Öztürk (2012), Türkiye'de 1990-2000 yılları arasında yatay kesit analizi yöntemiyle, doğurganlık hızı ile şehirlerin gelir seviyelerini incelemiştir. Elde edilen bulgularda, doğurganlık hızı ile şehirlerin gelirleri arasında ters yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Doğurganlık hızının fazla olduğu yerleşim yerlerinde gelir seviyesinin düşük olduğu, doğurganlık hızının düşük olduğu şehirlerde ise elde edilen gelir düzeyinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3. METODOLOJİ VE VERİ ANALİZİ

Gelir dağılımının ölçümünde önemli bir gösterge olarak kullanılmakta olan gini katsayısına ait veriler bazı ülkeler haricinde düzenli zaman serisi şeklinde bulunmamaktadır. Bu yüzden gelir dağılımı ile ilgili olan çalışmalar daha çok panel veri analizi ya da yatay kesit analizi ile incelenmektedir. Türkiye’de de gini katsayısı 2002 yılından sonra düzenli aralıklarla hesaplanmaya başlamıştır. Bundan dolayı çalışmada Türkiye örneği için bağımlı değişken olarak ele alınan theil endeksi, University of Texas Inequality Project (UTIP) çalışmaları neticesinde elde edilen veri setinden alınarak analiz yapılması mümkün duruma gelmiştir (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 160). Öte yandan çalışmada Türkiye’nin aksine, gelir dağılımı adaletsizliği hususunda Kuzey Avrupa ve Latin Amerika ülkeleri adına daha düzenli veriler elde edilmiştir. Kuzey Avrupa ve Latin Amerika ülkeleri için gerçekleştirilen analiz verilerine Dünya Bankası aracılığıyla ulaşılmıştır.

Çizelge 3.1 : Kuzey Avrupa ülkeleri için hausman testi.

CorrelatedRandomEffects - Hausman Test				
Pool: PVA				
Test cross-sectionrandomeffects				
Test Summary	Chi-Sq. Statistic	Chi-Sq. d.f.	Prob.	
Cross-sectionrandom	10.789980	3	0.0129	
Cross-sectionrandomeffects test comparisons:				
Variable	Fixed	Random	Var(Diff.)	Prob.
GSMH?	-0.000000	0.000000	0.000000	0.0069
ENFLASYON?	-0.206414	-0.190394	0.000882	0.5896
ISSIZLIK?	0.166871	0.150079	0.010590	0.8704

Probabilite = 0.050 > 0.0129 olduğu için H0 hipotezi reddedilir. Yani rastsal etki yoktur denilebilmektedir. Dolayısıyla model sabit etki ile tahmin edilebilmektedir. Sabit etki tahmin sonuçları aşağıda verilmiştir. Eğer yapılan test sonucunda alternatif hipotez (H1) reddedilmiş olsaydı, bu durumda model rastsal etkili olarak tahmin edilecekti. Aşağıda Çizelge 3.2’de sabit etki tahmin sonuçları verilmiştir.

Çizelge 3.2 : Panel veri analiz sabit etki sonuçları.

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	28.48792	1.637956	17.39236	0.0000
GSMH?	-8.08E-13	1.43E-12	-0.564585	0.5750
ENFLASYON?	-0.206414	0.160624	-1.285076	0.2051
ISSIZLIK?	0.166871	0.153045	1.090338	0.2811
FixedEffects (Cross)				
_DANIMARKA--C	-2.106378			
_ISVEC--C	-2.370282			
_NORVEC--C	-1.169135			
_FINLANDIYA--C	-1.682134			
_INGiltere--C	7.327929			
EffectsSpecification				
Cross-sectionfixed (dummyvariables)				
R-squared	0.872105	Meandependent var		28.48364
Adjusted R-squared	0.853056	S.D. dependent var		3.129179
S.E. of regression	1.199515	Akaikeinfocriterion		3.335436
Sumsquaredresid	67.62535	Schwarzcriterion		3.627412
Loglikelihood	-83.72448	Hannan-Quinncrier.		3.448345
F-statistic	45.78399	Durbin-Watson stat		0.679294
Prob(F-statistic)	0.000000			

Kuzey Avrupa ülkelerinden Danimarka, İsveç, Norveç, Finlandiya ve İngiltere baz alındığında panel veri analizi sonuçları GSMH için probabilite 0.5750, enflasyon 0.2051 ve işsizlik ise 0.2811 olarak elde edilmiştir. Bu sonuçlar bize gelir dağılımının en önemli indikatörlerinden biri olan gini katsayılarının bağımlı bir değişken olarak ne GSMH, ne de enflasyon ve işsizlik gibi bağımsız değişkenler tarafından etkilenmediğini açıkça göstermektedir. Bu ampirik bulgular gerek

İskandinav ülkelerinin, gerekse İngiltere'nin daha sosyal adalete önem verdiğini ve bu ülkelerde üretim ve paylaşımın daha adil ve eşit olduğunu net bir şekilde ortaya koymuştur. Bu ülkelerde uygulanan sosyo-liberal politikalar sayesinde de her geçen gün gelir dağılımı adaletsizliği ortadan kalkmıştır.

$$\ln(enflasyon)_t = \alpha_0 + \alpha_1 \ln(GSMH)_t + \alpha_2 \ln(issizlik)_t + e_t \quad (1)$$

$\alpha_0, \alpha_1, \alpha_2$, ise tahmini parametreler, "t" zaman endeksi ve "e" ise hata katsayısıdır.

$$\ln(enflasyon)_t = \alpha_0 + \alpha_1 \ln(GSMH)_t + \alpha_2 \ln(GINI)_t + \alpha_3 \ln(issizlik)_t + e_t \quad (2)$$

Çalışmadaki her iki model de enflasyon, işsizlik, GSMH ve gini değişkenlerinden oluşmaktadır ve değişkenler arası korelasyon durumunu gösteren panel veri analizinin ln fonksiyon eşitliğidir.

Çizelge 3.3 : Latin Amerika ülkeleri için hausman testi.

CorrelatedRandomEffects - Hausman Test				
Pool: PVAS				
Test cross-sectionrandomeffects				
Test Summary	Chi-Sq. Statistic	Chi-Sq. d.f.	Prob.	
Cross-sectionrandom	9.587373	3	0.0224	
Cross-sectionrandomeffects test comparisons:				
Variable	Fixed	Random	Var(Diff.)	Prob.
GSMH?	-0.000000	-0.000000	0.000000	0.7212
ENFLASYON?	0.316767	0.268571	0.000993	0.1261
ISSIZLIK?	0.986629	0.954805	0.005073	0.6550

Yukarıdaki Çizelge 3.3'te Probabilite = 0.050 > 0.0224 olduğu için H0 hipotezi reddedilmektedir. Yani rastsal etkinin olmadığı anlaşılmaktadır. Böylece, test sabit etki ile tahmin edilebilmektedir. Sabit etki tahmin sonuçları ise aşağıda Çizelge 3.4'te detayları ile verilmiştir. Eğer yapılan test sonucunda alternatif hipotez (H1) reddedilmiş olsaydı, bu durumda model rastsal etkili olarak tahmin edilecekti. Aşağıdaki Çizelge 3.4'te sabit etki tahmin sonuçları belirtilmektedir.

Çizelge 3.4 : Panel veri analiz sabit etki sonuçları.

DependentVariable: GINI? Method: PooledLeastSquares Date: 11/03/17 Time: 15:23 Sample: 2004 2014 Includedobservations: 11 Cross-sectionsincluded: 5 Total pool (balanced) observations: 55				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	40.29941	1.859209	21.67557	0.0000
GSMH?	-1.56E-13	8.18E-13	-0.190477	0.8498
ENFLASYON?	0.316767	0.101003	3.136208	0.0030
ISSIZLIK?	0.986629	0.157047	6.282398	0.0000
FixedEffects (Cross)				
_ARJANTIN--C	-6.060743			
_BREZILYA--C	3.157273			
_KOSTA_RIKA--C	-1.550327			
_PERU--C	1.267327			
_PARAGUAY--C	3.186470			
EffectsSpecification				
Cross-sectionfixed (dummyvariables)				
R-squared	0.858627	Meandependent var	49.61091	
Adjusted R-squared	0.837572	S.D. dependent var	3.617635	
S.E. of regression	1.457994	Akaikeinfocriterion	3.725724	
Sumsquaredresid	99.91009	Schwarzcriterion	4.017699	
Loglikelihood	-94.45740	Hannan-Quinncrier.	3.838633	
F-statistic	40.77918	Durbin-Watson stat	1.016942	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Latin Amerika ülkelerinden Arjantin, Brezilya, Kosta Rika, Peru, Paraguay dikkate alındığında panel veri analizi sonuçları GSMH için probabilite 0.8498, enflasyon 0.0030 ve işsizlik ise 0.000 olarak elde edilmiştir. Bu önemli bir bulgudur. Bu sonuçlar bize gelir dağılımının en önemli indikatörlerinden biri olan gini katsayılarının bağımlı bir değişken olarak enflasyon ve işsizlik gibi bağımsız değişkenler tarafından etkilendiğini net bir şekilde ortaya çıkarmaktadır. Bu ampirik bulgular Arjantin, Brezilya, Kosta Rika, Peru ve Paraguay'da sosyal adalete yeteri kadar önem verilmediği ve bu ülkelerde ne üretimin yeteri kadar yapılmadığı ne de paylaşımın adil ve eşit olmadığını net bir şekilde ortaya koymuştur. Bu ülkelerde uygulanan yanlış politikalar yüzünden de her geçen gün gelir dağılımı adaletsizliği daha da belirgin hale gelmiştir.

Gelir dağılımı adaletsizliği konumuzu daha makro bağlamdan ele aldığımızda elde edilen ampirik bulgular tarafından, Kuzey Avrupa ülkelerindeki gelir dağılımının, Latin Amerika ülkelerine göre daha adaletli olduğu açıkça kanıtlanmıştır. Kuzey Avrupa ülkelerinde vatandaşlara yönelik özgürlük, sağlık, gelir, dürüstlük ve uygulanan doğru yönetim anlayışı, gelirin en adaletli olduğu bölge olmasına sosyal bir etki olarak gözlenmektedir (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 343). Fakat Latin Amerika ülkelerinde hem sağlık, hem gelir farklılıkları hem de uygulanan yanlış politikalar bu bölgedeki yaşam koşulları açısından önem teşkil etmektedir.

Latin Amerika ülkelerinde gerçekleşen gelir dağılımında meydana gelen adaletsizliğin nedenleri arasında, eğitim olanaklarına erişimin zorluğu söylenebilmektedir. Eğitim kalitesini artırmak için gerekli yatırımların yapılmaması, bu bölgede gerçekleşen eğitimde fırsat eşitliğini ortadan kaldırmaktadır. Bunun yanı sıra eşit olmayan arazi paylaşımı ve artış eğiliminde olan işgücünün, kalifiye olmayan işgücünün gelir düzeyini olumsuz yönde etkileyerek azaltması da Latin Amerika ve Karayipler’de gelir adaletsizliğine neden olarak gösterilebilmektedir. Öte yandan burada yaşayan zengin ve yoksul kesim arasındaki farkın fazla olması, gelirden meydana gelen adaletsizliğin bir diğer nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 344). Elde edilen ampirik bulgular sonucunda Kuzey Avrupa ülkelerindeki işsizlik, istihdam gibi sorunların Latin Amerika ülkelerine göre daha az olduğu ve bu olgunun gelir dağılımına etki yapmadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu ülkelerde refah düzeyinin oldukça yüksek olduğu açıkça karşımıza çıkmaktadır. Fakat yine analiz sonuçlarından da anlaşıldığı gibi Latin Amerika ülkelerinde işsizliğin gelir dağılımına etkisi oldukça fazladır. Bölgede gelir dağılımının adaletsiz olmasında, ekonominin içerisinde büyük bir bölümün tarım kesiminden oluşması etkili olmaktadır (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 345). Kuzey Avrupa ve Latin Amerika bölgeleri değerlendirildiğinde, bu bölgelerdeki işsizlik oranlarının oluşmasında etkili olan en önemli nedenlerden birinin eğitim olduğu bilinmektedir. Kuzey Avrupa ülkelerinde, cinsiyetler arasında ayırım yapılmadan eğitim konusunda fırsat eşitliğinin uygulanması, eğitime katılım oranlarının yüksek olması sonucunu doğurmaktadır. Eğitim seviyesinin yüksek olması ise bu bölgede oluşan işgücüne katılım oranlarının olumlu yönde etkilenmesini sağlamaktadır. Buna karşılık Latin Amerika ülkelerinde eğitim düzeylerinin düşük olması ve eğitim konusunda iki cins arasında bulunan farklılıklar, işsizlik oranlarındaki yüksekliğin

sebebi olarak gösterilebilmektedir. Bu iki bölgede uygulanan sosyal politikaların da işgücüne katılım ve dolayısıyla gelir dağılımına etkisi yadsınamayacak derecede önem teşkil etmektedir. Kuzey Avrupa ülkelerinde kadınların iş yaşamında bulunması için cinsiyet ayrımı gözetmeden eşit işe eşit ücret, yarım zamanlı çalışma imkânı, çocuğu olan kadınlara kreş hizmeti sunulması ve bunun gibi sosyal politikaların varlığının olumlu etkiler bıraktığı bilinirken, Latin Amerika ülkelerinde sosyal politikaların bu derece verimli olmadığı gözlenmektedir (Özer ve Biçerli, 2003: 62).

Enflasyon ile gelir dağılımı arasında bulunan pozitif yönlü ilişki, elde edilen bulgularda da göze çarpmaktadır. Gelir dağılımının adil olduğu Kuzey Avrupa ülkelerinde düşük enflasyon görülürken, adaletsiz gelir dağılımının mevcut olduğu Latin Amerika ülkelerinde enflasyonun yüksekliği dikkat çekmektedir (Kalaycı ve Öztürk, 2017: 345). Latin Amerika ülkelerinde genel anlamda kötü tabloun meydana gelmesinde birçok etkenin varlığı bilinmektedir. Özellikle 1970’li yıllarda gerçekleştirilen ithal ikameci politikalar sonucunda bütçe açıkları, yüksek enflasyon, dış borçların geri ödenmesi, döviz üretimi, yatırım gibi sorunlar ortaya çıkmış ve 1982 yılından sonra bölgede borç krizleri boy göstermiştir. İktisadi sorunların çözüme kavuşturulması için ABD’nin öncülük ettiği, krizlerden kurtulma planı uygulanmıştır. Bu plan kapsamında, Latin Amerika ülkelerinde dış borçlar tekrar düzenlenmiş ve ekonomide devlet aracılığıyla değil de hammadde ihracatının esas alındığı özel sektöre dayalı bir kalkınma yöntemine geçilmiştir. Yani 1990’lı yıllarda hemen hemen bütün Latin Amerika ülkelerinde benimsenen neoliberal politikalar, piyasaların etkinliğinin artırılması, devletin etkinliğinin ise kısıtlanması anlamına gelmektedir. Nitekim, uygulanan bu kurtulma planı neticesinde, iktisadi yapıları piyasaya göre şekillenen ve dış desteklerle yapılan Latin Amerika ülkeleri, IMF’den borç alarak ekonomik açıdan gerçekleşen kötü durumdan kurtulmuşlardır. Alınan borçlara karşılık bu bölgedeki ülkeler, neoliberal politikaları gerçekleştirmek zorunda kalmıştır. Özelleştirme, serbest ticaret, devlet sınırlamalarının minimum düzeye indirilmesi veya tamamen kaldırılması anlamına gelen deregülasyon gibi neoliberal politikalar, toplumda işçi ve yoksul kesimi ekonomik açıdan oldukça olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Uygulanan bu politikalar, bölgede hem sosyal hem de ekonomik yönden varlığını sürdüren adaletsizliğin daha da artış göstermesine neden olmuştur. Bunun yanı sıra Latin Amerika’da yerli endüstrilerin, dış rekabete

yenik düşmesi sonucunda, bölgede çok sayıda kişinin işsiz kaldığı ya da çok az ücretlerle çalıştığı bilinmektedir (Yarar ve Erbaş, 2017: 1074-1075). Bu durum da şüphesiz ki bölgede yaşayan yoksul kesimin, daha da yoksullaştığı sorununu ve buna bağlı olarak gelir dağılımının olumsuz yönde etkilendiğini gözler önüne sermektedir.

Dünya genelinde kuzey ülkelerinden güney ülkelere doğru gidildikçe, gelir dağılımında meydana gelen adaletsizliğin artış gösterdiği, yoksulluk, işsizlik oranlarının yükseldiği, eğitime katılım oranlarının azaldığı ve bunun yanında çeşitli sosyal politikaların uygulanmadığı bilinmektedir. Nitekim, kuzey ve güney ülkeleri arasında bir değerlendirme yapıldığında güney ülkelerinin nüfus, sürdürülebilir kalkınma, yoksulluk, teknoloji, hastalık, açlık ve işsizlik gibi problemlerle, kuzey ülkelere kıyasla daha fazla karşılaştığı açıkça ortaya çıkmaktadır (Şişman, 2007: 57).

1980 yılı ile birlikte küreselleşmenin ilk zamanlarında güney ülkelerinin dünya nüfusuna oranı %82 ve bu ülkelerin elde ettikleri dünya GSYİH oranı ise %28 olarak belirtilmektedir. Zamanla bu durum değişmiş ve 2003 yılı ele alındığında, güney ülkelerinin dünya nüfusuna oranı %85'e yükselmiştir. Elde ettikleri GSYİH ise %20'ye düşmüştür. Yani nüfus artışı olmuş ancak elde edilen gelirler bakımından bir gerileme söz konusu olmuştur. Küreselleşme sürecinin güney ülkeleri üzerinde olumsuz bir etki bıraktığı, kuzey ülkelerinin ise bu süreçten olumlu yönde etkilendiği anlaşılmaktadır (Şişman, 2007: 61). Küreselleşme sürecinde kuzey ülkeleri, işgücünün, hammaddenin ve vergi gibi unsurların ucuz olmasından dolayı, güney ülkelere yatırım yapmaya başlamıştır. İki bölge arasında yapılan iş bölümünün, fikirlerin kuzey ülkelerinde, nesnelere ise güney ülkelerinde üretilmesinden ibaret olduğu bilinmektedir. Yazılımların kuzey ülkelerinde ancak bilgisayar üretiminin güney ülkelerinde yapılması bu duruma örnek olarak gösterilebilmektedir (Akın, 2004: 91). Ayrıca katma değerli üretim yapan ve gelir dağılımının güney ülkelere göre daha adaetli olduğu bilinen Kuzey Avrupa ülkelerinin daha fazla AR-GE yatırımları yaptığı da bilinmektedir. Güney ülkeleriyle yapılan iş bölümü, bu ülkelerde bir taraftan iş imkânı yaratmış olmasına rağmen, yerli sanayinin dış rekabete yenik düşmesiyle birlikte işsizlik olgusunun daha belirgin bir düzeyde ortaya çıkmasına neden olmuştur.

$$LN(\text{Türkiye'nin theil'i})_t = a_0 + a_1 LN(\text{Türkiye'nin enflasyonu}) + (\text{Türkiye'nin eğitim harcamaları}) + (\text{Türkiye'nin DYY'si}) + (\text{Türkiye'nin dış borcu}) + (\text{Türkiye'nin GSMH'si}) + (\text{Türkiye'nin İşsizliği})_t + ut$$

Çizelge 3.5 : Türkiye'nin gelir dağılımı adaletsizliğine dair çoklu regresyon.

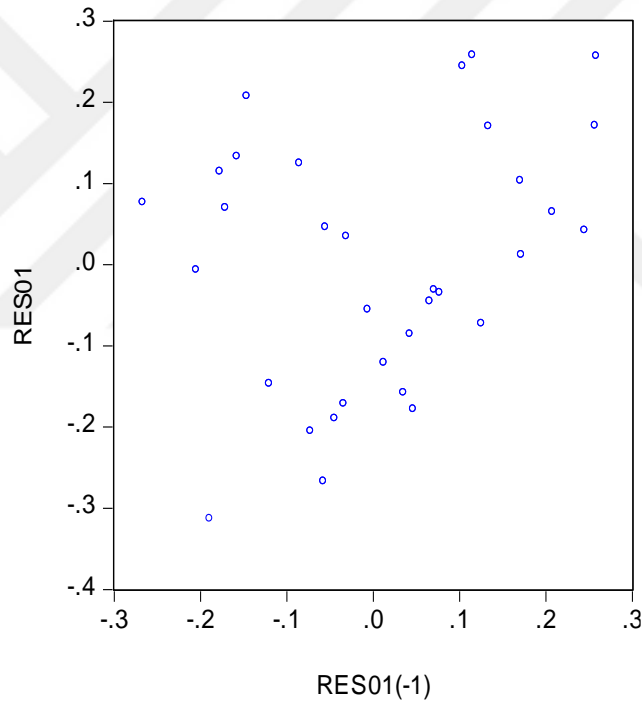
Dependent Variable: THEIL				
Method: Least Squares				
Date: 11/10/17 Time: 17:17				
Sample: 1980 2013				
Included observations: 34				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
ENFLASYON	0.150122	0.057016	2.632973	0.0138
EGT_HARC	0.318137	0.157738	2.016874	0.0538
DYY	0.139418	0.053568	2.602633	0.0148
DIS_BORC	0.529878	0.205244	2.581698	0.0156
GSMH	0.045851	0.128777	0.356053	0.7246
ISSIZLIK	-0.209841	0.088298	-2.376516	0.0248
C	-6.491555	2.747414	-2.362787	0.0256
R-squared	0.825224	Mean dependent var	-2.512660	
Adjusted R-squared	0.786385	S.D. dependent var	0.363878	
S.E. of regression	0.168179	Akaike info criterion	-0.546338	
Sum squared resid	0.763670	Schwarz criterion	-0.232087	
Log likelihood	16.28774	Hannan-Quinn criter.	-0.439169	
F-statistic	21.24732	Durbin-Watson stat	1.342637	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Çizelge 3.5’de analizi yapılan çoklu doğrusal regresyon modelinde, değişkenler arası sahte regresyon varlığı veya yokluğu ile ilgili olarak eklediğimiz @trend sonucu 0.05’den büyük olduğu için testimizden çıkarılmıştır ve böylece modelimizde sahte regresyon durumu söz konusu değildir. 1980 – 2013 yılları arasında senelik olarak almış olduğumuz verilere dair değişkenlerimizden THEIL bağımlı değişken, enflasyon, eğitim harcamaları, doğrudan yabancı yatırımcı, dış borçlanma, GSMH ve işsizlik ise bağımsız değişken olarak belirlenmiştir. Türkiye’nin enflasyonunun, eğitim harcamalarının, doğrudan yabancı yatırımlarının, dış borcunun, GSMH’sinin ve işsizliğinin gelir dağılımı adaletsizliğine etkisini ölçmek için 1980 ile 2013 yılları arasındaki veri alınmış ve toplamı ise 34’tür. Parametrik bir analiz yapabilmek için örneklem büyüklüğü $n > 30$ olmalıdır. Probabilite 0.0138 olarak elde edilmiştir. Dolayısıyla elde edilen bu sonuç önemli bir bulgudur. Ayrıca, çoklu regresyon

testine başlamadan varyans patlamasını engellemek için önce ekonometri paket programında verilerin logaritması alınmıştır. Logaritma kodları ise aşağıdaki gibidir;

*genr theil=log(theil), genr enflasyon=log(enflasyon), genr egt_harc=log(egt_harc),
genr dyy=log(dyy), genr dis_borc=log(dis_borc), genr issizlik=log(issizlik),*

Otokorelasyon indikatörlerinden olan “AR(1)” komut olarak programımıza eklenmiştir. AR(1) 0.05’in altında çıktığı için modelimizde otokorelasyon yoktur. Ayrıca, otokorelasyon problemi olmadığına dair diğer bir gösterge ise Durbin Watson Testi’nin 1.342637 dolaylarında çıkmış olmasıdır ve bu sonuç optimal düzeydedir. Şekil 3.1’deki grafikte ise kalıntılar rastgele dağılmıştır. Dolayısıyla, bütün sonuçlar analizimizde otokorelasyon olmadığı gerçeğini açıkça ortaya koymuştur.

Şekil 3.1 : Otokorelasyon kalıntı grafiği.

Çizelge 3.5’deki Türkiye’nin gelir dağılımı adaletsizliği ile ilgili yapılan çoklu regresyon analizde elde edilen modelde otokorelasyon olup olmadığına dair kalıntı grafiğine ulaşmak için aşağıdaki kodların sırasıyla programa girilmesi gerekmektedir. Üstteki Şekil 3.1’de görüldüğü gibi bütün kalıntılar rastgele dağılmışlardı ve eğer rastgele dağılma yerine tek bir noktada toplanmış olsalardı, çok güçlü bir şekilde otokorelasyon olma ihtimalini güçlendireceği anlaşılmaktadır.

“*genr res01=resid*”, “*scat res01(-1) res01*”

Çizelge 3.5’de probabilite sonucu enflasyon için 0.0138, eğitim harcamaları için 0.0538, doğrudan yabancı yatırımcı için 0.0148, dış borç için 0.0156, GSMH için 0.7246 ve işsizlik için ise 0.0248 olarak elde edilmiştir. GSMH dışındaki tüm değişkenlerimize dair probabilite sonuçları 0.05’in altında çıkmıştır. Böylece, elde edilen neticeler sonucunda Türkiye’nin enflasyon, eğitim harcamaları, doğrudan yabancı yatırımcı, dış borçlanma ve işsizlik arttıkça gelir dağılımı adaletsizliği körüklenmiştir.

“theil1=theil-theil(-1)”, “genr enflasyon1=enflasyon-enflasyon(-1)”, “genr egt_harc1= egt_harc-egt_harc(-1)”, “dyy1= dyy-dyy(-1)”, “dis_borc1=dis_borc- dis_borc(-1)”, “issizlik1= issizlik- issizlik(-1)”

Türkiye’nin enflasyon, eğitim harcamaları, doğrudan yabancı yatırımcı, dış borçlanma, GSMH ve işsizlik arttıkça gelir dağılımı adaletsizliği serilerimizin durağan olup olmadığının anlaşılması noktasında ADF (Artırılmış Dickey-Fuller) birim kök analizi yapılmıştır. Bu bağlamda, maksimum gecikme uzunlukları 2 olarak düşünülmüş ve uygun gecikme uzunluğu olarak ise Serena ve Perron’un (2001) tavsiye ettiği AIC yani Akaike Bilgi Kriteri ile ele alınmıştır. Değişkenler arası uzun vadeli ilişkiyi tespit edebilmek için eş-bütünleşme testi yapılmıştır. Ayrıca Johansen eş-bütünleşme testi yapabilmek için değişkenlerin I(0)’dan I(1)’e çevrilmesi yani durağan olup olmadığını tespit edebilmek için 1. dereceden farklarının alınması gerekmektedir. Fakat 1. dereceden farkları alındıktan sonra ADF birim kök testi yapıldığında durağan hale gelmezse 2. dereceden farkları alınıp yine ADF birim kök testi yapılır. Modelimizde I(0)’da serilerimiz durağan değildir. Çizelge 3.6, Çizelge 3.7, Çizelge 3.8 ve Çizelge 3.9’u incelediğimizde P-değerleri 0.05’in üzerinde çıkmıştır. Aynı zamanda rakamların mutlak değerleri düşünüldüğünde yüzdelerik değerleri istenilen seviyede değildir.

Serilerimiz I(0)’dan I(1)’e çevrildiğinde yani başka bir deyişle, serilerimizin 1. dereceden farkları alındığında, ADF birim kök testi yapıldığında serilerimizin durağan hale geldiği tespit edilmiştir. Artık bu süreçten sonra enflasyon, eğitim harcamaları, doğrudan yabancı yatırımcı, dış borçlanma, GSMH ve işsizlik arasında uzun vadeli ilişki olup olmadığına dair eş-bütünleşme testi analizi yapılabilmektedir.

Çizelge 3.6 : Seriler durağanlaştırılmadan önce Türkiye'nin theil endeksi için ADF testi sonucu.

Null Hypothesis: THEIL has a unit root		
Exogenous: Constant		
Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=8)		
	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-1.343064	0.5976
Test critical values: 1% level	-3.646342	
5% level	-2.954021	
10% level	-2.615817	
*MacKinnon (1996) one-sided p-values.		

Çizelge 3.7 : Seriler durağanlaştırılmadan önce Türkiye'nin enflasyonu için ADF testi sonucu.

Null Hypothesis: ENFLASYON has a unit root		
Exogenous: Constant		
Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=8)		
	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-0.877585	0.7827
Test critical values: 1% level	-3.646342	
5% level	-2.954021	
10% level	-2.615817	
*MacKinnon (1996) one-sided p-values.		

Çizelge 3.8 : Seriler durağanlaştırılmadan önce Türkiye'nin işsizliği için ADF testi sonucu.

Null Hypothesis: ISSIZLIK has a unit root		
Exogenous: Constant		
Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=8)		
	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-1.049315	0.7236
Test critical values: 1% level	-3.646342	
5% level	-2.954021	
10% level	-2.615817	
*MacKinnon (1996) one-sided p-values.		

Yukarıdaki Çizelge 3.6, Çizelge 3.7, Çizelge 3.8 ve aşağıdaki Çizelge 3.9'a göre serilerimiz durağan değildir. Dolayısıyla gelir dağılımı adaletsizliği, enflasyon, eğitim harcamaları, doğrudan yabancı yatırımcı, dış borçlanma, GSMH ve işsizliğe dair serilerimiz durağan değildir. Çünkü, theil endeksinin p-değeri 0.5976,

enflasyonun p-değeri 0.7827, işsizliğin p-değeri ise 0.7236 olarak çıktığı için eş-bütünleşme testi yapılamamaktadır.

Çizelge 3.9 : Seriler durağanlaştırılmadan önce Türkiye'nin eğitim harcamaları için ADF testi sonucu.

Null Hypothesis: EGT_HARC has a unit root Exogenous: Constant Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=8)		
	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-1.749500	0.3980
Test critical values: 1% level	-3.646342	
5% level	-2.954021	
10% level	-2.615817	
*MacKinnon (1996) one-sided p-values.		

Daha sonraki süreçte, gelir dağılımı adaletsizliği, enflasyon, eğitim harcamaları, doğrudan yabancı yatırımcı, dış borçlanma, GSMH ve işsizliğe dair serilerimizin 1. dereceden farkları alındığında ADF birim kök testi neticesinde bütün değişkenlerimize dair serilerimiz durağanlaşmıştır. Çizelge 3.10, Çizelge 3.11, Çizelge 3.12 ve Çizelge 3.13'teki serilerimizin p-değerleri 0.05'in altında çıkmıştır ve t-istatistik ile ilgili olarak tablonun en üstündeki rakam mutlak değere alındığında, yüzde 1, yüzde 5 ve yüzde 10 düzeylerindeki rakamlardan daha fazla çıkmıştır. Dolayısıyla serilerimizin 1. dereceden farkları alındığında yani $I(0)$ 'dan $I(1)$ 'e çevrildiğinde serilerimiz durağan hale geldiği için Johansen eş-bütünleşme testi yapılabilmektedir.

Çizelge 3.10 : Seriler 1. dereceden durağanlaştırıldıktan sonra Türkiye'nin theil endeksi için ADF testi sonucu.

Null Hypothesis: THEIL1 has a unit root, Exogenous: Constant Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=8)		
	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-5.038311	0.0003
Test critical values: 1% level	-3.653730	
5% level	-2.957110	
10% level	-2.617434	
*MacKinnon (1996) one-sided p-values.		

Çizelge 3.11 : Seriler 1. dereceden durağanlaştırıldıktan sonra Türkiye'nin enflasyonu için ADF testi sonucu.

Null Hypothesis: ENFLASYON1 has a unit root		
Exogenous: Constant		
Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=8)		
	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-6.264783	0.0000
Test critical values: 1% level	-3.653730	
5% level	-2.957110	
10% level	-2.617434	
*MacKinnon (1996) one-sided p-values.		

Çizelge 3.12 : Seriler 1. dereceden durağanlaştırıldıktan sonra Türkiye'nin işsizliği için ADF testi sonucu.

Null Hypothesis: ISSIZLIK1 has a unit root		
Exogenous: Constant		
Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=8)		
	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-3.864425	0.0059
Test critical values: 1% level	-3.653730	
5% level	-2.957110	
10% level	-2.617434	
*MacKinnon (1996) one-sided p-values.		

Çizelge 3.13 : Seriler 1. dereceden durağanlaştırıldıktan sonra Türkiye'nin eğitim harcamaları için ADF testi sonucu.

Null Hypothesis: EGT_HARC1 has a unit root		
Exogenous: Constant		
Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=8)		
	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-6.526288	0.0000
Test critical values: 1% level	-3.653730	
5% level	-2.957110	
10% level	-2.617434	
*MacKinnon (1996) one-sided p-values.		

Çizelge 3.14'te yapılan Johansen eş-bütünleşme testine göre gelir dağılımı adaletsizliği, enflasyon, eğitim harcamaları, doğrudan yabancı yatırımcı, dış borçlanma, GSMH ve işsizlik arasında uzun vadeli ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 3.14 : Johansen eşbütünleşme testi.

Sample (adjusted): 1983 2013				
Trend assumption: Linear deterministic trend				
Series: THEIL1 ENFLASYON1 ISSIZLIK1 EGT_HARC1				
Lags interval (in first differences): 1 to 1				
Unrestricted Cointegration Rank Test (Trace)				
Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None *	0.505285	56.75070	47.85613	0.0059
At most 1 *	0.438985	34.93371	29.79707	0.0117
At most 2 *	0.365069	17.01546	15.49471	0.0293
At most 3	0.090306	2.934043	3.841466	0.0867
Trace test indicates 3 cointegrating eqn(s) at the 0.05 level				
* denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level				
**MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values				

Vektör Otoregresif Model: Çok denklemlili sistem çözümlenmelerinde ortaya çıkan sorunların yok edildiği daha yeni bir metotla, Vektör Otoregresif Model (VAR) kullanılmaktadır. Çoğunlukla ekonometrik modellerde değişkenlerden bazıları sadece açıklayıcı olarak işlevini sürdürmektedir. Bu yüzden bu değişkenlerin daha önceden belirlenmesi gerekmektedir (Kutlar, 2009, 346-347).

Bir denklemin içeriğinde açıklanan değişkenlere içsel (endogenous) değişkenler olarak tanımlanırken, açıklayıcı değişkenler ise dışsal veya başka bir deyişle önceden belirlenmiş (exogenous) değişkenler olarak tanımlanmaktadır. Dışsal değişkenler bazen kendi aralarında dışsal ve gecikmiş dışsal olarak adlandırılabilirler. Bu şekilde modeller gecikmiş dışsal değişken içerebilir ya da içermez. Ancak dışsal değişkenleri içermediği durumlar nadir olarak görülmektedir. Model, ortaya çıkardığı ilişkilerde içsel değişkenlerden en az birinin oluşturulması için gerekli olan denklemleri ortaya çıkarıyorsa eşanlı denklem olduğu anlamına gelmektedir (Kutlar, 2009, 346-347).

Karşılıklı olarak kendi aralarında uzun süreli ilişki olduğu düşünülen değişkenlerin etkileşimlerini belirlemek için oluşturulan denklem Vektör Otoregresif Model olarak tanımlanmaktadır. Bu model iktisadi ilişkilerin karmaşıklığı ve farklı iktisadi olayların tek denklemlili modellerde olduğundan farklı olarak eşanlı denklemler aracılığıyla incelenmesine imkân tanımıştır. İktisadi reel çevrelerde, makro ekonomik değişkenlerin kendi aralarında karşılıklı bir şekilde etkileşim içinde olduğu

varsayılmaktadır. Bu yüzden, verileri sadece içsel veya dışsal değişken olarak nitelendirmek oldukça zordur. Var olan içsel ya da dışsal değişkenlerin ayırt edilmesinde karşılaşılan güçlüklerin yok edilmesi için Vektör Otoregresif Model kullanılmaktadır. Ayrıca, yine eşanlı denklem sistemlerinde meydana gelen sorunu ortadan kaldırmak için çoğunlukla yapısal model içerisinde farklı sınırlamaların uygulanması gerekmektedir. Bu sınırlamalar, çalışmalarda çeşitli güçlüklerle sebep olmaktadır. Bunu yok edebilmek için yapısal model içinde hiçbir sınırlama uygulamadan VAR modelleri kullanılmaktadır (Tarı ve Bozkurt, 2006: 4).

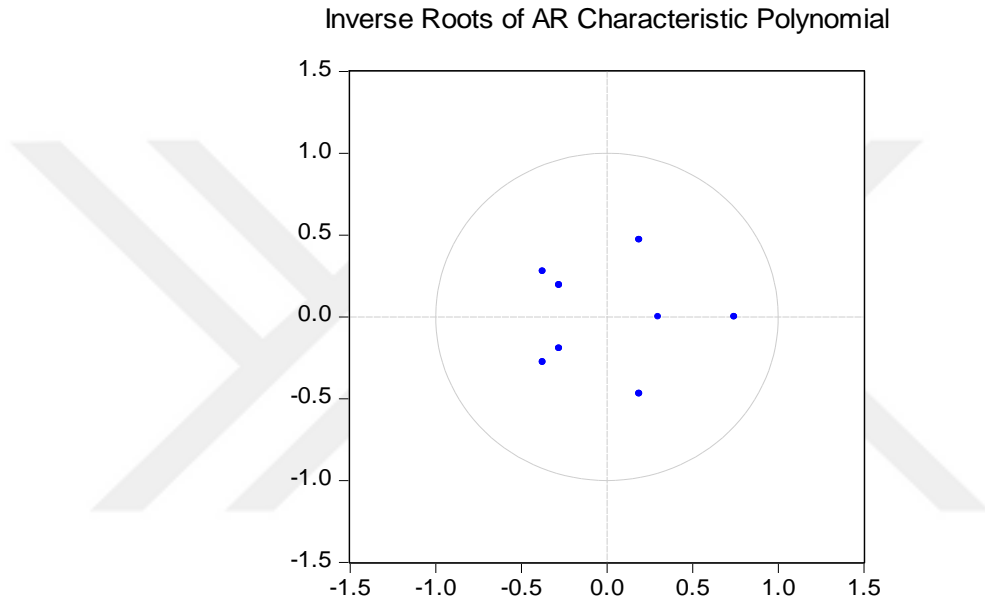
Bağımlı ve bağımsız değişkenlerin gecikmiş değerleri ile ortaya çıkarılan bir sistem olan VAR modeli, çoğunlukla değişkenlerin birbirleri arasında olan ilişkilerini tespit etmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu modelde t testlerinde olan anlamlılığın bulunmasına ihtiyaç kalmadan durum tespiti yapılabilmektedir (Enders, 1995: 25).

Yapısal analizlerden farklı olarak Vektör Otoregresif Model, var olan değişkenlerin tamamını ele almaktadır. Vektör Otoregresif Model özellikle değişkenler içerisinde gerçek yapısal ilişkinin anlaşılmadığı yerlerde klasik yapısal sistemler haricinde makro ekonomik örneklemelerde genellikle kullanılan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonometri alanında çalışmalar üreten akademisyenler tarafından oldukça fazla kullanılan VAR modeli, geliştirilmiş sistemlerde yer edinmiş değişkenlerin aralarında bulunan etkileri ispatlamak için kullanılmaktadır.

Basit yapıdaki denklemlerden daha çok değişkenler arasında bulunan ilişkiyi öngören bir sistem olan Vektör Otoregresif Model'in yaygın bir şekilde kullanılmasının nedeni yapısal VAR sistemine hiçbir sınırlama uygulamadan, dinamik ilişkilerin analizde kendine yer edinebilmesidir. Bu modelde analizde bulunan hata terimleri içinde değişkenlerin arasında beklenmedik ani şokların ortaya çıkma imkânı mümkündür. VAR modelinin ekonometrik ve zaman serisi analizlerine göre avantajı ise, verilen şokların yorumlanarak daha hızlı sonuç vermesi olarak belirtilmektedir.

Mevcut ülkeler için incelenen üç değişken arasında bulunan uzun süreli ilişkiyi ve trendi daha detaylı inceleyerek analiz etmek için Vektör Otoregresif Model uygulanmıştır. Aynı zamanda, her üç değişken içsel (endogenous) değişken olarak belirlenerek gecikme değerleri (lag order) 1-2 olarak ele alınmıştır. Bu sayede, Johansen Eşbütünleşme Testi'ni uygulamak ve bunun yanı sıra bazı doğrusal regresyon testlerinin değişkenler arası etkileşimlerine ait olan sonuçları ile

uyumluluğunu ortaya çıkarmak adına doğruluğu tespit edilmeye çalışılan uzun süreli ilişki, AR karakteristik polinomunun ters köklerinin (Inverse Roots of AR Characteristic Polynomial) birim çemberin içinde merkeze yakın bir biçimde bulunmasıyla Şekil 3.2’de açık bir şekilde ispatlanmıştır. Dolayısıyla, VAR modelimizin durağan olduğu anlaşılmaktadır. Bu aşamanın ardından artık uyarım cevap fonksiyonu (Impulse Response) da uygulanabilmektedir. Sonraki kısımlarda ise varyans ayrıştırması analizi uygulanarak, bağımsız değişkenlerden hangisinin bir diğerine nazaran daha çok etki ettiği ortaya çıkartılacaktır.

Şekil 3.2 : Türkiye için AR karakteristik polinomunun ters kökleri.

Serileri durağan hale getirebilmek için öncelikle birinci dereceden farkı alınır ve akabinde verilere transformasyon uygulanarak I (0) dan I (1)’e gelmektedir. Serilerin durağan hale getirilebilmesi ve sonrasında birinci dereceden farklarının alınabilmesi için ekonometri paket programlarından yararlanılmıştır.

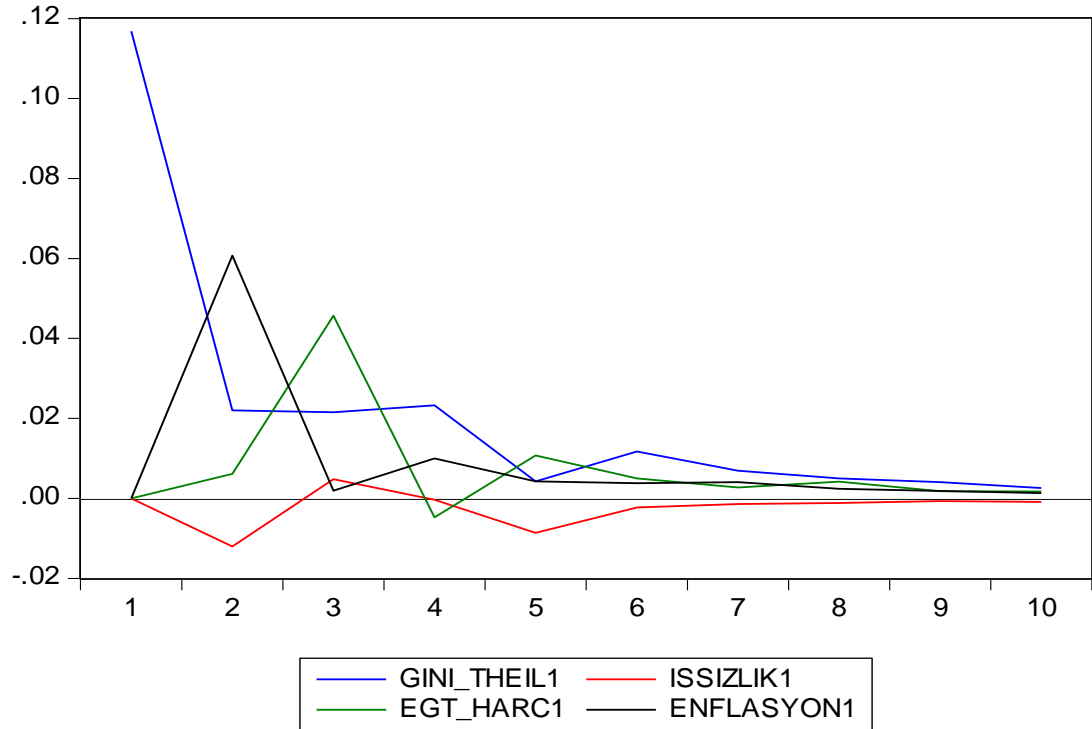
Var olan ülkeler için incelenen değişkenler arasında bulunan uzun süreli ilişkiyi ve trendi daha detaylı incelemek için Vektör Otoregresif Model uygulanmıştır. Bunun yanı sıra, değişkenler içsel yani (endogenous) olarak tespit edilmiş ve gecikme değerleri (lag order) 1-2 olarak değerlendirilmiştir. Bu sayede, Johansen Eşbütünleşme Testi’ni uygulamak ve bunun yanı sıra bazı doğrusal regresyon testlerinin değişkenler arası etkileşimlerine ait olan sonuçları ile uyumluluğunu ortaya çıkarmak adına doğruluğu tespit edilmeye çalışılan uzun süreli ilişki, AR karakteristik polinomunun ters köklerinin (Inverse Roots of AR Characteristic

Polynomial) birim çemberin içinde merkeze yakın bir biçimde bulunmasıyla Şekil 3.2’de açık bir şekilde ispatlanmıştır. Dolayısıyla, VAR modelimizin durağan olduğu anlaşılmaktadır. Bu aşamanın ardından etki tepki fonksiyonu da uygulanabilmektedir. İlerleyen kısımlarda ise varyans ayrıştırması analizi uygulanarak bağımsız değişkenlerden hangisinin bir diğerine kıyasla daha çok etki ettiği ortaya çıkartılacaktır.

Çizelge 3.15 : Varyans ayrıştırması analizi.

Period	S.E.	THEIL1	ISSIZLIK1	EGT_HARC1	ENFLASYON1
1	0.116799	100.0000	0.000000	0.000000	0.000000
2	0.134158	78.49027	0.801725	0.210659	20.49734
3	0.143442	70.91926	0.814113	10.31806	17.94856
4	0.145736	71.24958	0.789145	10.10307	17.85820
5	0.146509	70.58495	1.126837	10.53366	17.75455
6	0.147128	70.62688	1.140972	10.56124	17.67091
7	0.147380	70.60786	1.146166	10.55893	17.68704
8	0.147549	70.56198	1.149855	10.61503	17.67313
9	0.147628	70.56109	1.150908	10.61849	17.66951
10	0.147670	70.55257	1.153718	10.62643	17.66728

Response of GINI_THEIL1 to Cholesky
One S.D. Innovations

Şekil 3.3 : Etki tepki analizi.

4. SONUÇ

Gelir dağılımındaki adaletsizliğin azaltılmasında oldukça önemli bir rol oynadığı bilinen eğitim, bireyler ve bölgeler arasında eşit olarak gerçekleştirilirse, gelir dağılımı olumlu yönde etkilenmektedir. Ancak eğitim, bölgelere veya cinsiyetlere eşit olarak uygulanmazsa, gelir dağılımı açısından eşitsizliği artırıcı bir etkiye sahip olmaktadır. Yapılan araştırmalardan eğitimin düzeyi arttıkça, elde edilen gelirin artış gösterdiği, istihdam oranının yükseldiği, işsizlik ve yoksulluk oranlarının düştüğü görülmektedir. Türkiye’de eğitimin özellikle kırsal kesimlerde daha düşük olduğu bilinmektedir. Aynı şekilde kadınlar da cinsiyet ayrımına maruz kalarak, eğitim konusunda erkeklerin gerisinde bulunmaktadırlar. Kadınlar ve erkekler arasında yaşanan bu eğitim eşitsizliği sonucunda, kadınların istihdam oranı, gelirleri, işgücüne katılımları daha düşük olmaktadır. İşsizlik, yoksulluk oranları ise erkeklere göre oldukça fazla olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eğitimli bir kadının iş hayatında bulunması, ülkenin refah düzeyi açısından da önem teşkil etmektedir. Eğitim hayatı olumlu olan bir kadın, bilinçli şekilde davranarak çocuklarını daha iyi yetiştirmektedir. Hatta eğitimli ailelerde doğum oranı, eğitimsiz ailelere göre daha az olmaktadır. Bu durum da gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltma konusunda olumlu yönde etki etmektedir.

Devletin uygulamış olduğu önleyici politikalardan biri olan zorunlu eğitimle bu dağılımdaki eşitsizlik dolaylı olarak engellenmeye çalışılmaktadır. Zorunlu ve ücretsiz yapılan eğitim düşük ve yüksek gelirli bireyler arasındaki gelir eşitsizliğini dolaylı olarak azaltmaya yöneliktir. Çünkü düşük gelirli aileler, geçim sıkıntısı çektikleri için eğitim harcamalarına pek önem vermemektedirler. Yüksek gelirli aileler ise eğitime oldukça önem vermektedirler. Uygulanan bu yöntemle düşük ve yüksek gelirli bireyler arasındaki makasın daha çok açılması engellenmeye çalışılmaktadır. Fakat yükseköğretimin ücretsiz ve zorunlu olmamasından dolayı genellikle yüksek gelirli aileler tarafından daha çok tercih edilmektedir. Bunun sonucunda da yükseköğretim alanında gelir dağılımındaki eşitsizlik artış göstermektedir ve Türkiye açısından olumsuz bir durum oluşturmaktadır. Buna bağlı

olarak eğitim, özellikle gelişmekte olan ülkelerin refah düzeyine ulaşma hususunda olmazsa olmazdır. Mikro açıdan Doğu Marmara ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi arasında gelir dağılımı arasındaki farklılıkları inceleyen çalışmamızda da görüldüğü gibi eğitim alanında üstünlüğü bulunan Doğu Marmara'nın, kişi başına yıllık kazançları konusunda da bir üstünlüğü söz konusudur. Aynı şekilde yoksulluk oranları da Güneydoğu Anadolu'ya göre düşüktür. Bundan dolayı devlet gelir dağılımının adaletsiz olduğu kırsal bölgelerde istihdamı, kadınların işgücüne katılımını arttıran, eğitim eşitliğini sağlayan, eğitim ve özel sektör yatırımlarını teşvik eden politikalar uygulamalıdır. Bu bölgelerin ekonomik durumlarını olumlu yönde etkileyecek politikalar oluşturulmalıdır. Kaynaklara ve pazara uzak olduğu için bu bölgelere alt yapı desteği sağlanma gereksinimi ortaya çıkmaktadır. Aksi takdirde gelir dağılımı konusunda adaletsiz olan kırsal bölgelerden, eğitimin ve dolayısıyla gelirlerin daha yüksek olduğu bölgelere doğru göç artarak devam edecektir. Bu durumda gelir dağılımı açısından iyi olan bölgelerde de çarpıklaşma ve gelirde adaletsizlik boy gösterecektir. Gelir dağılımında meydana gelen eşitsizlik bir ülkede veya ülke içerisinde herhangi bir bölgede sosyal, siyasi ve ekonomik açılardan istikrarı etkileyen en önemli etkenlerden biridir. Dolayısıyla yapılacak ekonomi politikalarının, gelirin adaletsiz dağılımını minimum düzeye indirecek şekilde oluşturması gerekmektedir.

Bu çalışmada mikro bağlamda, nüfusları bakımından birbirine yakın iki bölge olan Doğu Marmara Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi ele alınarak, bu iki bölge arasındaki gelir farklılıkları üzerinde eğitimin ve cinsiyetin etkileri incelenmiştir. Ayrıca çalışmamızda 2004 – 2014 yılları için panel veri analizi uygulanmış ve makro bağlamda Kuzey Avrupa ülkeleri ile Latin Amerika ülkeleri arasındaki gelir dağılımı adaletsizliği konusu ve bu bağımlı değişkenimizi etkileyen faktörlerin (GSMH, enflasyon, işsizlik) etki katsayıları ele alınmıştır. Bu bağlamda elde edilen sonuç, Latin Amerika ülkelerinde Kuzey Avrupa ülkelerine nazaran daha fazla gelir dağılımı adaletsizliği olduğu ve bağımsız değişkenlerimizden olan enflasyon ve işsizliğin Latin Amerika ülkelerindeki gelir dağılımı adaletsizliğini daha da tetiklediği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, 1980 – 2013 yıllık veriler halinde Türkiye'nin gelir dağılımı adaletsizliğine dair çoklu regresyon analizi yapılmıştır ve sonuç olarak Türkiye'nin enflasyon, eğitim harcamaları, doğrudan yabancı yatırımcı, dış borçlanma ve işsizlik arttıkça gelir dağılımı adaletsizliği körüklenmiştir.

Sonrasında yapılan Johansen eş-bütünleşme testine göre de gelir dağılımı adaletsizliği, enflasyon, eğitim harcamaları, işsizlik değişkenleri arasında uzun vadeli ilişki olduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKLAR

- Abdioğlu, Z. & Uysal, T.** (2013). Türkiye’de Bölgeler Arası Yakınsama: Panel Birim Kök Analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(3), 125-143.
- Acar, İ.** (2015). Türkiye’de Gelir Dağılımı. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4(8), 42-59.
- Akça, H. & Ela, M.** (2012). Eğitim ve Gelir Dağılımı İlişkisi: Türkiye Değerlendirmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(3), 241-260.
- Akın, F.** (2004). Küreselleşme, Kuzey-Güney ve Yoksulluk. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 81-94.
- Akıncı, M., Akıncı, G. Y., Yılmaz, Ö.** (2015). Gelir Eşitsizliğini Azaltmada Finansal Sistem Ne Kadar Etkin? Türkiye Ekonomisi İçin Bölgesel Panel Veri Analizi. *TISK Akademi*, 10(20), 286-316.
- Aktan, C. C. & Vural, İ. Y.** (2002a). Gelir dağılımında Adaletsizlik ve Gelir Eşitsizliği: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri. Coşkun Can Aktan (ed.), *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.
- Aktan C. C. & Vural İ. Y.** (2002b). Makro-Ekonomik Politikalar, Gelir Dağılımı ve Yoksulluk. Coşkun Can Aktan (ed.), *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.
- Ali, S.** (2014). Inflation, Income Inequality and Economic Growth in Pakistan: A Cointegration Analysis. *International Journal of Economic Practices and Theories*, 4(1), 33-42.
- Arabacı, R. Y.** (2009). Türkiye’de Yoksulluk ve Bölgeler Arası Gelişmişlik Farkları Açısından: Sağlıkta Adalet. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28(1), 1-25.
- Argun, A. İ.** (2016). Gelişmekte Olan Ülkelerde Finansal Gelişme ve Gelir Eşitsizliği, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi/Journal of Social Sciences*, (1), 61-74.
- Arslan, G. E.** (2013). Ekonomik Büyüme, Kalkınma ve Gelir Dağılımı, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 45-52.
- Artan, S. & Kalaycı, C.** (2014). Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Dışa Açıklık, Demokrasi ve Gelir Dağılımı İlişkisi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 4(2), 69-88.
- Atif, S. M., Srivastav, M., Sauytbekova, M., Arachchige, U. K.** (2012). Globalization and Income Inequality: A Panel Data Analysis of 68 Countries. MPRA Paper No. 42385.

- Atkinson, A. B.** (2003). Income Inequality in OECD Countries: Data and Explanations. *CESifo Economic Studies*, 49(4), 479-513.
- Avcı, M. & Avcı, G. M.** (2017). OECD Ülkelerinde Kurumsal Kalite ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi. *Sosyoekonomi*, 25(31), 75-90.
- Ay, H. M.** (2006). Türkiye’de Kayıtdışı Ekonomiyi Önlemede Bilgi Ekonomisinin Etkinliği ve Gelir İdaresinin Rolü. *Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi*, 11(9), 57-82.
- Aydın, K.** (2012). Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımının Sosyo Ekonomik ve Demografik Belirleyicileri. *Çalışma ve Toplum*, 1, 147-166.
- Aykaç, M., Dağdemir, Ö., Gündoğan, N.** (2013). *Gelir Dağılımı ve Yoksulluk*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Bach, G. L. & Stephenson, J. B.** (1974). Inflation and the Redistribution of Wealth. *The Review of Economics and Statistics*, 56(1), 1-13.
- Baş, K.** (2009). Küreselleşme ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 49-70.
- Baylan, M.** (2015). Sosyal Güvenlik Harcamalarının Makroekonomik Etkileri: Bir Literatür Taraması. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 29-52.
- Berber, M., Yamak, R., Artan, S.** (2000). Türkiye’de Yakınlaşma Hipotezinin Bölgeler Bazında Geçerliliği Üzerine Ampirik Bir Çalışma: 1975-1997. 9. *Ulusal Bölge Bilimi ve Bölge Planlama Kongresi Bildiriler Kitabı*, 51-59.
- Biggs, M. L. & Dutta, J.** (1999). The Distributional Effects of Education Expenditures. *National Institute Economic Review*, 169(1), 68-77.
- Blinder, A. S. & Esaki, H. Y.** (1978). Macroeconomic Activity and Income Distribution in the Postwar United States. *The Review of Economics and Statistics*, 60(4), 604-609.
- Bükey, A. M. & Çetin, B. I.** (2017). Türkiye’de Gelir Dağılımına Etki Eden Faktörlerin En Küçük Kareler Yöntemi ile Analizi. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 103-117.
- Çalışkan, Ş.** (2010). Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (59), 89-132.
- Çelik, A.** (2004). AB Ülkeleri ve Türkiye’de Gelir Eşitsizliği: Piyasa Dağılımı-Yeniden Dağılım. *Çalışma ve Toplum*, 3, 53-91.
- Çetin, B. I.** (2013). İktisadi Sistemler Bağlamında Gelir Dağılımı-Kredi Ekonomisi İlişkisi ve Türkiye. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi Yayınları, Yayın No: 41, Ankara.
- Dağdemir, Ö. & Acaroğlu, H.** (2011). Türkiye’de Bölgesel Gelir Dağılımının İller Düzeyinde Analizi: 1990-2006. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 39-56.
- Danışoğlu, A. Ç.** (2004). Küreselleşmenin Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk Üzerindeki Etkileri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 3(5), 215-239.
- Değer, K.** (2006). Ticari Liberalizasyon ve Gelir Dağılımı: Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerine Bir Analiz. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 61(2), 63-87.

Destek, M. A., Okumuş, İ., Manga, M. (2017). Türkiye'de Finansal Gelişim ve Gelir Dağılımı İlişkisi: Finansal Kuznets Eğrisi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 18(2), 153-165.

Deyshappriya, N. P. R. (2017). Impact of Macroeconomic Factors on Income Inequality and Income Distribution in Asian Countries. *ADB Working Paper 696*.

Dişbudak, C. & Süslü, B. (2007). Türkiye'de Kişisel Gelir Dağılımını Belirleyen Makroekonomik Faktörler. *Ekonomik Yaklaşım*, 18(65), 1-23.

Doğan, C. & Tek, M. (2007). Türkiye'de Gelir Dağılımının Toplanma Oranı Yöntemiyle Analizi. *AİBÜ-İİBF Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 93-119.

Doğanoğlu, F. & Gülcü, A. (2001). Gelir Eşitsizliği Ölçümünde Kullanılan Yöntemler. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 47-65.

Doğrul, A. N. (2009). Ekonomik Büyümede Eğitim Harcamalarının Etkisi: Panel Veri Analizi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (25), 175-184.

Elveren, A. Y. (2013). Gelir Dağılımı Çalışmaları İçin Bir Alternatif: Texas Üniversitesi Eşitsizlik Projesi Veri Setleri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 35-42.

Enders, W. (1995). *Applied Econometric Time Series*. New York: Iowa State University.

Erdoğan, S. (1999). Temel İnsan Sermayesi Modeli: Seçilmiş İllerde Ekonometrik Yaklaşım. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 75-95.

Erdoğan, S. (2004). 1980-2000 Yılları Arasında Türkiye'de Gelir Dağılımı. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 4(8), 46-57.

Erkal, G., Akıncı, M., Yılmaz, Ö. (2015). Yoksulluk, Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Seçilmiş Doğu Avrupa ve Latin Amerika Ülkeleri İçin Ampirik Bir Analiz. *TISK Akademi*, 10(19), 66-87.

Eroğlu, N., Altaş, D., Ün, T., Ulu, M. İ. (2017). OECD Ülkelerinde Sosyal Yardım Harcamalarının Gelir Dağılımına Etkisi: Panel Veri Analizi. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 335-354.

Ersezer, D. (2006). Gelir Dağılımı Politikası ve Araçları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 255-268.

Ersungur, Ş. M. & Polat, Ö. (2006). Türkiye'de Bölgeler Arasında Yakınsama Analizi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 335-343.

Fischer, S. & Modigliani, F. (1978). Towards an Understanding of the Real Effects and Costs of Inflation. *Review of World Economics*, 114(4), 810-833.

Forbes, K. J. (2000). A Reassessment of the Relationship between Inequality and Growth. *American Economic Review*, 90(4), 869-887.

Gregorio, J. D. & Lee, J. W. (2002). Education and Income Inequality: New Evidence from Cross-Country Data. *Review of Income and Wealth*, 48(3), 395-416.

Güçlü, S. & Bilen, M. (1995). 1980 Sonrası Dönemde Gelir Dağılımında Meydana Gelen Değişmeler. *Yeni Türkiye Dergisi*, (6), 160-171.

- Gülmez, A. & Altıntaş, N.** (2015). Türkiye'de Ticari Açıklık ve Enflasyonun Gelir Dağılımına Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(9), 31-44.
- Gürsel, S., Levent, H., Selim, R., Sarıca, Ö.** (2000). Türkiye'de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk: Avrupa Birliği ile Karşılaştırma. *İstanbul, TÜSİAD Yayınları, Yayın*, (295).
- Gürses, D.** (2007). Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 59-74.
- Hacitahiroglu, K. & Aydoğan, E.** (2016). Gelir Dağılımının Asgari Ücretler ve Çalışma Saatleri Açısından Değerlendirilmesi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7(1), 148-167.
- Hazman, G. G.** (2011). Türkiye'de Gelir Dağılımında Adalet ve Sosyal Güvenlik Harcamaları Arasındaki Nedensellik İlişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 205-216.
- Heer, B. & Süßmuth, B.** (2003). Cold Progression and its Effects on Income Distribution. *CESifo Working Paper*, No. 951.
- Hepaktan, E. & Alkaya, A.** (2001). Türkiye'de Gelir Dağılımının Bölgesel Yönden İncelenmesi. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 39-54.
- Hojman, D. E.** (2002). Explaining Crime in Buenos Aires: The Roles of Inequality, Unemployment, and Structural Change. *Bulletin of Latin American Research*, 21(1), 121-128.
- Işık, N. & Acar, M.** (2003). Kayıt Dışı Ekonomi: Ölçme Yöntemleri, Boyutları, Yarar ve Zararları Üzerine Bir Değerlendirme. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (21), 117-136.
- İlgün, M. F.** (2015). Kamu Sosyal Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkelerine Yönelik Paneli Veri Analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(4), 493-516.
- İncedal, S.** (2013). *Türkiye'de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları*. Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Kalaycı, S. & Öztürk, A.** (2017). Küreselleşen Dünyada Kadın Eğitiminin Gsmh'ya Etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(7), 76-87.
- Kalaycı, S., Öztürk, A., Gündüz, M. A.** (2017). Kuzey Avrupa ve Latin Amerika Ülkeleri Arasında Gelir Dağılımı Adaletsizliği Açısından Ekonometrik Bir Analiz. *Electronic Turkish Studies*, 12(29), 335-347.
- Kanberoğlu, Z. & Arvas, M. A.** (2014). Finansal Kalkınma ve Gelir Eşitsizliği: Türkiye Örneği, 1980-2012. *Sosyoekonomi*, 21(21), 105-122.
- Kanwal, A. & Munir, K.** (2015). The Impact of Educational and Gender Inequality on Income Inequality in South Asia. *MPRA Paper No. 66661*.
- Karabıyık, C. & Dilber, İ.** (2016). Gelir Eşitsizliği ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları İlişkisi: Panel Veri Analizi. *Journal of Yaşar University*, 11(44), 316-325.

- Karabulut, T.** (2006). Türkiye'de Kişisel Gelir Dağılımı Araştırmalarının Analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Dergisi*, 9(1-2), 21-36.
- Karaca, O.** (2004). Türkiye'de Bölgeler Arası Gelir Farklılıkları: Yakınsama Var mı?. *Türkiye Ekonomi Kurumu, Tartışma Metni*, 2004/7.
- Kaya, E. & Şenesen, Ü.** (2011). Türkiye'de Gelir Bölüşümü Eşitsizliğine Cinsiyet Ayrımının Katkısı. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(Özel Sayı), 181-205.
- Kızılgöl, Ö. A.** (2012). Türkiye'de Eğitimde Cinsiyet Eşitsizliğinin Yoksulluk Üzerindeki Etkisi. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(1), 179-191.
- Kızıltan, A. & Ersungur, Ş. M.** (2007). Türkiye'de İller ve Bölgelerin Ekonomik Gelişme Düzeyleri Arasındaki Uzun Dönemli İlişkiler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 269-286.
- Konukman, A. & Çiftçi, C.** (2008). Küreselleşmenin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkileri. *Ekonomik Yaklaşım*, 19(Özel Sayı), 59-83.
- Korkmaz, N., Kalaycı, S., Öztürk, A.** (2017). OPEC Ülkelerindeki Enerji Tüketimi, CO2 Salınımı ve İktisadi Büyüme Arasındaki İlişki. *Route Educational and Social Science Journal*, 4(8), 448-455.
- Kubar, Y.** (2011). Bir İktisat Politikası Amacı Olarak Gelir Dağılımı: Türkiye Örneği (1994–2007) Analizi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 227-246.
- Kuştepelı, Y. & Halaç, U.** (2004). Türkiye'de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(4), 143-160.
- Kutlar, A.** (2009). *Uygulamalı Ekonometri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Laidler, D. & Parkin, M.** (1975). Inflation: A Survey. *Economic Journal*, 85, 741-809.
- Limanlı, Ö.** (2017). Accounting for Income Inequality in Turkey: Regression-Based Decomposition Approach. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 9(17), 137-146.
- Mercan, M. & Azer, O. A.** (2013). The Relationship between Economic Growth and Income Distribution in Turkey and the Turkish Republics of Central Asia and Caucasia: Dynamic Panel Data Analysis with Structural Breaks. *Eurasian Economic Review*, 3(2), 165-182.
- Mocan, H. N.** (1999). Structural Unemployment, Cyclical Unemployment, and Income Inequality. *The Review of Economics and Statistics*, 81(1), 122-134.
- Muktadir-Al-Mukit, D.** (2012). Public Expenditure on Education and Economic Growth: The Case of Bangladesh. *International Journal of Applied Research in Business Administration & Economics*, 1(4), 10-18.
- Mutlu, A. & Çelen, M.** (2012). Dolaylı Ve Dolaysız Vergilerin Türk Mali Sistemi İçerisindeki Yeri: Siyasal, Sosyal ve Ekonomik Sonuçları, *TÜSİAD Yayın No: TÜSİAD*, 2012-10.

- Ng, S. & Perron, P.** (2001). Lag Length Selection and the Construction of Unit Root Tests with Good Size and Power. *Econometrica*, 69(6), 1519-1554.
- Onat, H.** (2002). Küreselleşme Üzerine. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1(1), 37-47.
- Öncel, T.** (1981). Gelirin Yeniden Dağılım Politikası Aracı Olarak Negatif Gelir Vergisi. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları Dergisi*, (28), 1-14.
- Örnek, İ. & Elveren, A. Y.** (2010). Trade Liberalization and Income Inequality in Turkey: An Empirical Analysis. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 62-70.
- Özer, M. & Biçerli, K.** (2003). Türkiye’de Kadın İşgücünün Panel Veri Analizi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 55-86.
- Öztürk, E. & Kayaoğlu, A.** (2016). Education and Income Inequality in Turkey: New Evidence from Panel Data Analysis, *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 38(2), 207-222.
- Öztürk, L.** (2012). Türkiye’de İllerin Yoksulluk Nedeni Olarak Toplam Doğurganlık Hızları: Yatay Kesit Bir Analiz, 1990-2000. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31(1), 193-210.
- Öztürk, N.** (2005). İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü. *Sosyo Ekonomi Dergisi*, 1(1), 27-44.
- Öztürk, N. & Göktolga, Z. G.** (2010). Yoksulluk ve Gelir Bölüşümünü Belirlemede Kullanılan Ölçütler. *Bütçe Dünyası Dergisi*, 2(34), 3-25.
- Palaz, S., Şenergin, Ö., Öksüzler, O.** (2013). Eğitim Düzeyi Farklılıklarının Gelir Dağılımına Etkisi: Türkiye Örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8(2), 119-131.
- Peçe, M. A., Ceyhan, M. S., Akpolat, A.** (2016). Türkiye’de Gelir Dağılımının Ekonomik Büyümeye Etkisi Üzerine Ekonometrik Bir Analiz. *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, 2(1), 135-148.
- Pehlivan, M. S.** (2009). *Gelir Dağılımı Eşitsizliğine Devletin Müdahale Araçları: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Örneği*. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Persson, T. & Tabellini, G.** (1994). Is Inequality Harmful for Growth?. *The American Economic Review*, 84(3), 600-621.
- Sarılı, M. A.** (2002). Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Nedenleri, Etkileri ve Alınması Gereken Tedbirler. *Bankacılar Dergisi*, (41), 32-50.
- Sugözü, İ. H., Erdoğan, S., Ulaşan, E.** (2017). The Impacts of Interest Expenditure on Income Distribution and an Application on the Factors Distorting Income Distribution: An Empirical Analysis for Turkey. *Electronic Turkish Studies*, 12(12), 231-250.
- Şengür, M. & Taban, S.** (2016). Gelir Dağılımı-Tasarruf İlişkisi: Türkiye’de Hanehalkı Gelir Türünün Tasarruflar Üzerindeki Etkisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 49-71.
- Şerbetçi, G.** (2014). Türkiye’de Uygulanan Finansal Politikaların Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(1), 93-116.

- Şişman, M.** (2007). Kuzey Güney İlişkileri ve Güneydeki Kalkınma Dinamiği Sınırları: "Merdiven İtilmiş mi?". *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22(1), 57-87.
- Tarı, R. & Bozkurt, H.** (2006). Türkiye’de İstikrarsız Büyümenin Var Modelleri ile Analizi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, (4), 1-16.
- Taş, U. & Yenilmez, F.** (2008). Türkiye’de Eğitimin Kalkınma Üzerindeki Rolü ve Eğitim Yatırımlarının Geri Dönüş Oranı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 155-186.
- Thalassinos, E., Uğurlu, E., Muratoğlu, Y.** (2012). Income Inequality and Inflation in the EU. *European Research Studies*, 15(1), 127-140.
- Tokathoğlu, İ. & Atan, M.** (2007). Türkiye’de Bölgeler Arası Gelişmişlik Düzeyi ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği: Kuznets Eğrisi Geçerli mi?. *Ekonomik Yaklaşım*, 18(65), 25-58.
- Topuz, S. G. & Dağdemir, Ö.** (2016). Ekonomik Büyüme ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi: Kuznets Ters-U Hipotezi’nin Geçerliliği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(3), 115-130.
- Ulusoy, A., Karakurt, B., Akbulut, E.** (2016). Eğitim Harcamalarının Gelir Dağılımına Etkisi: Türkiye’de Yükseköğretimin Gelir Eşitsizliğini Giderici İşlevi. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 45-75.
- Us, V.** (2004). Kayıtdışı Ekonomi Tahmini Yöntem Önerisi: Türkiye Örneği. *Türkiye Ekonomi Kurumu, Tartışma Metni*, 2004/17.
- Uysal, Y.** (2007). Gelir Dağılımı Türleri Arasındaki İlişkiler Perspektifinde Türkiye’de Gelir Dağılımının Düzenlenmesine Yönelik Öneriler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 248-292.
- Üzümcü, A. & Korkat, M.** (2014). Türkiye’de Gelir Dağılımı Adaletsizliği ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Gelişimi (2003-2012). *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(8), 135-166.
- Yamak, R. & Yamak, N.** (1999). Türkiye’de Gelir Dağılımı ve İç Göç. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 16-28.
- Yanar, R. & Şahbaz, A.** (2013). Gelişmekte Olan Ülkelerde Küreselleşmenin Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(3), 55-74.
- Yarar, A. & Erbaş, H.** (2017). Latin Amerika’da Toplumsal Hareketler ve Kadınlar: Zapatista Örneği. *DTCF Dergisi*, 57(2), 1070-1102.
- Yılmaz, Ö.** (2001). Bölgesel Eşitsizlik: Türkiye Örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(1-2), 1-19.
- Yumuşak, İ. G. & Bilen, M.** (2000). Gelir Dağılımı-Beşeri Sermaye İlişkisi ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 77-96.
- Yurdakul, F.** (2008). Türkiye’de Kayıtdışı Ekonomi: Bir Model Denemesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(4), 205-221.

Yüce, M. (2002). Türkiye’de Gelir Dağılımı Bozukluğunun İzlenen Kamu Gelir ve Harcama Politikaları ile Bağlantısı. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (23), 1-38.

FRED, <https://fred.stlouisfed.org/series/LMUNRLTTTRA647S>, Erişim Tarihi: 09.11.2017.

Index Mundi, <https://www.indexmundi.com/facts/turkey/education-expenditure>, Erişim Tarihi: 09.11.2017.

TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1060, Erişim Tarihi: 30.04.2017.

TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1369, Erişim tarihi: 14.01.2018.

TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1379, Erişim tarihi: 06.02.2018.

TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1393, Erişim Tarihi: 21.01.2018.

TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1602, Erişim Tarihi: 23.01.2018.

TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=2351, Erişim Tarihi: 21.01.2018.

TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=2366, Erişim Tarihi: 17.01.2018.

TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, Erişim Tarihi: 24.01.2018.

TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=istgosterge>, Erişim Tarihi: 24.01.2018.

UNDP, (2016). Human Development Report 2016. <http://hdr.undp.org/en>, Erişim Tarihi: 17.01.2018.

UTIP, University of Texas Inequality Project, <http://utip.lbj.utexas.edu/data.html>. Erişim Tarihi: 09.11.2017.

World Bank, <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD>, Erişim Tarihi: 09.11.2017.

World Bank, <https://data.worldbank.org/indicator/DT.DOD.DECT.GN.ZS>, Erişim Tarihi: 09.11.2017.

World Bank, <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG>, Erişim Tarihi: 09.11.2017.

World Bank, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.MKTP.CD>, Erişim Tarihi: 09.11.2017.

World Bank, <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI>, Erişim Tarihi: 18.10.2017.

World Bank, <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS>, Erişim Tarihi: 18.10.2017.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Ayhan ÖZTÜRK
Doğum Tarihi ve Yeri : 26.03.1989 Bursa
E-posta : ayhanoztrk16@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **2. Lisans** : 2016, Uludağ Üniversitesi, Ç.E.K.O.
- **Lisans** : 2012, Anadolu Üniversitesi, İktisat
- **Yüksek Lisans** :

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

-
-

TEZDEN TÜRETİLEN ESERLER, SUNUMLAR VE PATENTLER:

-
-
-

DİĞER ESERLER, SUNUMLAR VE PATENTLER:

-
-